

20—21 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 20 maj	Sid.
Svar på fråga av herr Ohlsson, Ebbe, ang. friköp av arrendegårdar under Asa säteri	3
Svar på interpellationer:	
av herr Kronstrand ang. tillämpningen av jordförvärvslagen ..	4
av herr Mogård om semesterrätt för komministern P. J. Gyberg	6
Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.	6
Anslag till lantbruksnämnderna	42
Inrättande av en högsta domstol i skattemål	54
Ändrad organisation av Upplands regemente m. m.	60
Utvidgning av Ravlunda pansarskjutfält	71
Folkomröstning i högertrafikfrågan	78

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 20 maj

Jordbruksutskottets utlåtande nr 25, ang. åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.	6
— nr 26, ang. anslag till lantbruksnämnderna	42
— nr 27, ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.	54
Sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 4, ang. inrättande av en särskild högsta domstol i skattemål	54

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 128, ang. vissa anslag under fjärde huvudtiteln m. m.	60
— nr 129, ang. vissa markförvärv för försvaret m. m.	71
— nr 130, ang. överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m. . .	78
— nr 131, ang. högertrafikfrågan	78
Andra lagutskottets utlåtande nr 32, rörande förslag till lag om folkomröstning ang. högertrafik	101

Fredagen den 20 maj

Kammaren sammanträdde kl. 13.00.

Justerades protokollet för den 13 in-
nevarande månad.

Anmälades och godkändes utrikesutskot-
tets förslag till riksdagens skrivelser till
Konungen:

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående ratifikation av
konsularkonvention mellan Sverige och
Frankrike; samt

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående vissa av Europarådets
rådgivande församling år 1954 vid
dess sjätte ordinarie möte fattade be-
slut.

Ang. friköp av arrendegårdar under Asa säteri

Jämlikt § 20 av kammarens ordnings-
stadga hade herr *Ohlsson, Ebbe*, till herr
statsrådet och chefen för jordbruksde-
partementet framställt följande fråga:
»Vilka åtgärder har herr statsrådet vid-
tagit för att arrendatorerna under Asa
säteri skall få friköpa sina arrendegård-
dar?»

Herr statsrådet och chefen för jord-
bruksdepartementet *NORUP*, som tillkän-
nagivit, att han hade för avsikt att vid
detta sammanträde besvara nämnda frå-
ga, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr *Ebbe Ohlsson* har
frågat mig, vilka åtgärder jag vidtagit
för att arrendatorerna under Asa säteri
skall få friköpa sina arrendegårdar. Som
svar härpå får jag lämna följande redo-
görelse för hur frågan om friköp av ar-
rendegårdarna för närvarande ligger till.

Friköp har varit på tal i fråga om sju
lägenheter på kronoparken Asa, nämligen
Erikstorp, Skattegården, Brunnstorp,
Enekullen, Mörkevik, Sandbäcken och
Sandshagen.

Av dessa försåldes de tre förstnämnda,
alltså *Erikstorp, Skattegården* och
Brunnstorp, sedan riksdagen år 1952 bi-
fallit en framställning därom, vilken
framlagts i proposition nr 88/1952. Vi-
dare har Kungl. Maj:t i dessa dagar bi-
fallit en framställning om försäljning av
Sandshagen till dess arrendator.

Av de återstående är *Enekullen* och
Mörkevik nedlagda som bruksenheter.
På *Enekullen* är byggnaderna rivna.
Mörkeviks arrendator har flyttat från
lägenheten.

Vad angår *Sandbäcken*, så har vid ti-
digare behandling av frågan om friköp
av denna lägenhet domänstyrelsen mot-
satt sig försäljning, därför att lägenhe-
ten behövs för kronoparkens skötsel.
Lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnden
har ansett försäljning olämplig ur
arronderingssynpunkt. Sedermera har
bostadshus och ekonomibyggnader upp-
förts på *Sandbäcken*. Kostnaderna därför
uppgår till omkring 75 000 kronor. Hu-
ruvida innehavaren av *Sandbäcken* nu-
mera önskar köpa lägenheten, har jag
mig icke bekant. Någon framställning
därom föreligger icke.

Herr *OHLSSON, EBBE*, (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka stats-
rådet för svaret på min fråga, som till-
kommit i syfte att få ett klart besked om
när gården *Sandshagen* under Asa säteri
kan friköpas. Det är naturligt att irrita-
tion och osäkerhet skapas, när vissa gårdar
friköpes, medan andra endast får
löfte om friköp utan att sedan något
händer.

Herr statsrådet har vid ett personligt
besök vid gården i fråga under förra
året själv kunnat bilda sig en uppfattning
om förhållandena. Att trots detta
ingenting har åtgjorts i frågan, har hos
innehavaren skapat den föreställningen
att domänstyrelsens avvisande hållning
skulle komma att omintetgöra friköpet.

Ang. tillämpningen av jordförvärvslagen

Jag är därför tacksam för att herr statsrådet i dag kunnat ge ett så positivt och för den lantbrukare det närmast berör glädjande svar på min fråga.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. tillämpningen av jordförvärvslagen

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet NORUP, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara även herr Kronstrands interpellation angående tillämpning av jordförvärvslagen, och nu yttrade:

Herr talman! Under hänvisning till ett närmare angivet fall av fastighetsförvärv där kronans förköpsrätt utövats, har herr Kronstrand frågat mig,

1) om jag anser det riktigt, att förköpslagen får sådana verkningar som i det berörda fallet;

2) eller om jag anser att de rent mänskliga synpunkterna skall tillerkännas sådan betydelse, att de blir avgörande för frågan om kronans förköpsrätt skall göras gällande eller ej; samt

3) om man — vid den andra frågans besvarande med ja — kan förvänta att jag är villig medverka till sådana tillämpningsföreskrifter beträffande jordförvärvslagen, att händelser av den art, som herr Kronstrand beskrivit, i görligaste mån förhindras.

Som svar härå får jag anföra följande.

I det fall som givit herr Kronstrand anledning till de ställda frågorna, har kronans förköpsrätt utövats av lantbruksnämnden efter framställning av ägaren till ett jordbruk, som gränsar till förköpsfastigheten. Denne har nämligen ansett, att hans jordbruk är för litet för att vara bärkraftigt, varför han önskade förvärva förköpsfastigheten för sammanläggning med sin egen fastighet. Efter anförda besvär har lantbruksstyrelsen ej funnit skäl ändra nämndens beslut. Ärendet har emellertid gått vidare till Kungl. Maj:t och vilar för närvarande i avbidan på att lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnden skall inkom-

ma med begärda yttranden. Då ärendet sålunda ännu icke definitivt avgjorts, är det givetvis icke möjligt för mig att nu göra några uttalanden om bedömningen av olika fakta i ärendet och än mindre om det resultat, den slutliga prövningen kan tänkas medföra.

Helt allmänt vill jag emellertid erinra om att det vid tillämpningen av förköpslagen ankommer på vederbörande myndigheter och i sista hand på Kungl. Maj:t att väga önskemålen att åstadkomma förbättringar av de berörda jordbruket mot de synpunkter — bl. a. hänsynen till köparens intressen — som kan tala mot att förköpsrätten utövas. En sådan avvägning kan uppenbarligen många gånger vara svår att göra utan att något av de konkurrerande intressena trädes för nära. Hur avvägningen bör ske, måste bedömas från fall till fall med beaktande av alla de olika omständigheter, som kan förekomma i det enskilda ärendet. Detta innebär, att utrymme finnes även för vad herr Kronstrand kallat de rent mänskliga synpunkterna.

Redan av vad jag nu sagt torde framgå, att det icke kan vara lämpligt eller ens möjligt att utfärda några tillämpningsföreskrifter till jordförvärvslagen i den av herr Kronstrand antydda riktningen. Därtill är de omständigheter, som kan föreligga i ärenden av förevarande art, alltför mångskiftande. Det torde vara ofrånkomligt, att prövningen alltjämt sker från fall till fall inom gränser, som uppdragits i lagen.

Till sist vill jag i detta sammanhang erinra om det förslag till ny jordförvärvslagstiftning, som framlagts i den av riksdagen ännu icke behandlade propositionen nr 165. I samband därmed blir det möjligt att till diskussion upptaga även sådana spörsmål, som herr Kronstrand berört. Med hänsyn härtill har jag ansett mig här böra inskränka mig till det nu anförda.

Herr KRONSTRAND (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret på min interpellation.

Det finns i svaret vissa tongångar, som jag med mitt förnöjda sinnelag hälsar med tillfredsställelse och tacksamhet. Jag fäster särskilt avseende vid den passus i svaret, där jordbruksministern säger, att varje särskilt fall måste bedömas med beaktande av alla de olika omständigheter, som kan förekomma i det enskilda ärendet.

Med tanke på den arbetsbörda, som kammaren har just nu i slutspurten av vårsessionen, och även med tanke på vad statsrådet sade om en väntad debatt, när jordförvärvslagen kommer upp till behandling, skall jag inskränka mig till några korta kommentarer till svaret.

Jag vill då först påpeka att jag inte interPELLERAT beträffande det särskilda fall som jag tagit som motiv för mina frågor. Jag tror att statsrådet därvidlag har missförstått mig. Jag vet att avgörandet beträffande detta ligger hos Kungl. Maj:t, och jag är fullt tillfredsställd därmed. Jag känner att efter det svar, som jordbruksministern i dag har lämnat, kan vi med lugn och tillförsikt emotse dess avgörande.

Syftet med min interpellation var egentligen att aktualisera frågan om utfärdande av tillämpningsföreskrifter för jordförvärvslagen. Jag förstår mycket väl att denna lag berör fall av så mångskiftande natur, att man inte kan i paragrafer och moment bestämma hur varje enskilt ärende skall avgöras. Jag förstår också jordbruksministern, när han i svaret säger att det är svårt att utfärda tillämpningsföreskrifter som tar sikte på en dylik fri prövning. Jag vill dock ifrågasätta, om inte jordbruksministerns yttrande i dag kan betraktas som en tillämpningsföreskrift för jordförvärvslagen. I vart fall anser jag att det nu är klart och tydligt utsagt, att när det är fråga om huruvida kronans förköpsrätt skall göras gällande eller ej, så skall avgörandet föregås av en grundlig utredning. En dylik utredning får inte tillgå så, att lantbruksnämnden hemma på sitt kontor rekvirerar fram de aktuella kartorna och sedan säger, att det blir en lämplig ägofigur av de och de fastigheterna och att de därför skall slås sam-

Ang. tillämpningen av jordförvärvslagen
man. I så fall betraktar jag det inte som en tillräcklig utredning. Gör man på detta sätt förbiser man att det också finns andra intressen att ta hänsyn till. Då har man nämligen bara tillgodosett det eventuella samhällsintresse som kan finnas i kravet att få så stora brukningsdelar som möjligt, men förbisett, att samhället även kan ha andra synpunkter på frågan. Det kan hända att bygden runt omkring önskar ha kvar ett fristående jordbruk, där det fortfarande kan bo en familj.

En annan part, vars intressen också bör beaktas, är den köpare, som genom att förköpsrätten görs gällande nekas inköpstillstånd till en jordbruksfastighet. Han kan ha ett mycket legitimt intresse att få förvärva fastigheten. Man bör nog undersöka även de synpunkterna. Då kan man ofta i praktiken sätta människan i centrum på ett långt bättre och riktigare sätt än genom att bara göra det på valaffischerna.

Lantbruksnämnderna har redan en ganska bra lokal organisation genom ortsombuden, en organisation som man tyvärr ofta går förbi när det gäller att göra utredningar av detta slag.

Till sist vill jag bara säga, att när man ser på frågor av denna art, skall man inte stirra sig blind på de resultat, som vissa skrivbordssakkunniga — förlåt det vanvördiga uttrycket — kommit till. Från det hållet påstås ju, att bara vårt jordbruk blir indelat i tillräckligt stora brukningsdelar, klarar man därigenom frågan om jordbrukets lönsamhet och förbilligar avsevärt produktionen av livsmedel. Detta är nog en ganska ensidig syn på dessa spørsmål. Jag vill erinra om att det i många fall kan gälla för samhället att ta vara på en mycket billig arbetskraft. Det kan -- som jag anförde i motiveringen till min interpellation -- vara fråga om en äldre jordbrukare som vill fortsätta att under de sista åren av sin arbetsföra ålder försörja sig och sin hustru på ett mindre jordbruk av en storlek, vars skötsel han anser sig orka med. Det är upprörande att han då skall förnekas rätt härtill.

Det kan även vara fråga om en hant-

Om semesterrätt för komministern P. J. Gyberg — Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

verkare, en skogsarbetare eller en tillfällighetsarbetare, som med familjens hjälp på lediga stunder vill sköta ett litet jordbruk. Det kan vidare röra sig om personer som råkat ut för missanpassning i industrien eller som inte orkar med påfrestningarna vid det löpande bandet eller tempoarbetet och som behöver ett arbete under friare former för att inte helt gå under. Det är här fråga om en billig arbetskraft för jordbruket. Man riskerar dessutom i många fall att dessa människor kanske blir socialfall för samhället, om de inte får denna möjlighet till sysselsättning vid jordbruket. Vi bör ta vara på den arbetskraft och arbetsvilja som finns hos dessa människor.

Ur dessa synpunkter noterar jag, herr talman, med tillfredsställelse jordbruksministerns positiva syn på frågan.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om semesterrätt för komministern P. J. Gyberg

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet LANGE, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Mogårds interpellation om semesterrätt för komministern P. J. Gyberg, fick nu ordet och anförde.

Herr talman! Herr Mogård har frågat mig, om jag anser det obilligt, att komministern i Stockholm P. J. Gyberg inte får åtnjuta arbetstagare i allmänhet tillkommande semester, och om jag avser att vidta åtgärder för att denna rätt beredes även Gyberg.

Härpå får jag svara följande.

Semester i vedertagen bemärkelse infördes för församlingsprästerna först genom 1951 års prästlöneordning. Dessförinnan hade i viss utsträckning ledighet med oavkortad lön enligt praxis beretts prästerna genom s. k. tjänstebyte. Vidare kunde vid ledighet med löneavdrag utgå s. k. semesterkostnadsbidrag.

I övergångsbestämmelserna till prästlöneordning lämnades prästerna fritt val mellan att övergå på reglementet el-

ler att kvarstå på de äldre bestämmelserna.

För de präster, som valde att kvarstå på äldre bestämmelser — det rör sig här om endast ett femtal befattningshavare, bland dem Gyberg — synes prästlöneordningen ha kommit att innebära, att möjlighet till ledighet utan löneavdrag genom tjänstebyte inte längre föreligger. Enligt ett regeringsrättsutslag från år 1941 är semesterlagen inte tillämplig på prästerliga tjänstinnehavare.

Redan före interpellationen riktades min uppmärksamhet på förevarande spörsmål genom några till civildepartementet inkomna ansökningar om semester. Över en av dessa har remissutlåtanden avgetts av kammarkollegiet och statskontoret, som båda har avstyrkt ansökningen.

Enligt vad jag inhämtat torde emellertid de präster, det här är fråga om, vid sitt val att stå kvar på äldre bestämmelser knappast ha insett, att möjlighet till semester genom tjänstebyte inte längre skulle föreligga. Jag ämnar därför föreslå Kungl. Maj:t att meddela sådana bestämmelser att dessa präster kommer i åtnjutande av den semester, som de skulle ha fått, om semesterlagen hade varit tillämplig på dem.

Herr MOGÅRD (s):

Herr talman! Jag ber att till civilministern vördsamt få framföra mitt tack för det välvilliga svaret.

Syftemålet med min interpellation har uppnåtts. Härutöver har jag för min del inte något att tillägga.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 25, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

I en till riksdagen den 31 mars 1955 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 180, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av protokollet över jordbruksärenden för samma dag, framlagt vissa i propositionen närmare angivna förslag till åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1. I: 513 av herr *Andersson, Lars*, samt II: 635, likalydande, av herr *Larsson i Hedenäset*, vari hemställt, att riksdagen måtte till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 174 000 000 kronor samt besluta, att härav av 36 000 000 kronor med beaktande av vad i motionerna anförts skulle utgå till extra mjölkpristillägg;

2. I: 519 av herr *Spetz* samt II: 645, likalydande, av herr *Svensson i Ljungskile*, vari hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en utredning av möjligheterna att på lång sikt lösa den svenska mjölkhus-hållningens avsättningsproblem samt att möjligheten att exportera tormjolk till underutvecklade länder och övriga synpunkter som framförts i motionerna därvid måtte beaktas;

3. I: 520 av herrarna *Ohlön* och *Sundelin* samt II: 644, likalydande, av herr *Ohlön* m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte besluta

a) att bygdekvarnarna skulle från och med nästa regleringsår befrias från för-malningsavgift vid s. k. löneförmalning;

b) dels att importavgift på spannmål och oljekraftfoder respektive avgift på inom landet tillverkat oljekraftfoder icke borde utnyttjas till att höja detaljpriset på oljekraftfoder över 43 kronor per deciton, ej heller för importerad foder-spannmål över 40 kronor per deciton;

dels att Kungl. Maj:t skulle av clearing-kassan för fettråvaror disponera högst 7 miljoner kronor för att sänka avräk-

ningspriset på svenskt oljekraftfoder, i den mån den nu använda standardiserade blandningen av oljekraftfoder ej därigenom nedbragtes under 43 kronor per deciton;

dels slutligen att jordbruksregleringen i övrigt med beaktande av vad i motionerna anförts skulle handhas så, att en otillfredsställande prisutveckling för svensk foderspannmål motverkades;

c) att fraktbidragen för fodersändningar till vissa delar av norra Sverige skulle utgå med oförändrade belopp under nästa regleringsår;

d) att regleringsavgifterna på margarinråvaror skulle sänkas med belopp, som möjliggjorde en sänkning av margarinpriset i fabrikationsledet med 35 öre; samt

e) att Kungl. Maj:t vid tillämpning av gällande förordning om användning av svenskt oljefrö icke skulle äga fastställa kostnadshöjande bestämmelser rörande margarintillverkningen, vilka icke vore erforderliga för fullgörande av det statliga stödet till den inhemska oljeväxtodlingen;

4. I: 521 av herr *Persson, Helmer*, m. fl. samt II: 648, likalydande, av herr *Holmberg* m. fl., vari hemställt att

dels riksdagen, med godkännande i övrigt av en mellan statens jordbruksnämnd, å ena sidan, samt en av Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk utsedd förhandlingsdelegation, å den andra, träffad överenskommelse om prissättningen på jordbrukets produkter under regleringsåret 1 september 1955—31 augusti 1956, måtte besluta

a) att ej godtaga den överenskomna höjningen med 2 kronor per deciton av de tidigare fastställda sänkta priserna för vete och råg;

b) att till överenskommelsen föga ett uttalande av innebörd, att de kostnadsökningar respektive inkomstminskningar, som sammantagna läte sig inrymmas i den s. k. 4-procentregeln, ej finge föranleda prishöjningar; samt

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

c) att i enlighet därmed ej godtaga punkten 7 i överenskommelsen i den del, som uttrycktes i bisatsen »oavsett 4-procentregeln»;

dels riksdagen måtte besluta

a) att utöver det i propositionen nr 180 angivna nettobeloppet för statens kostnader för prisregleringar på livsmedelsområdet ett ytterligare belopp av 90 miljoner kronor skulle ställas till förfogande, avsett att intill den 31 december 1955 täcka överenskomna inkomsthöjningar på 270,5 miljoner kronor medelst subventioner;

b) att det belopp, som i propositionen förutsågs till extra mjölkpristillägg i norra Sverige, skulle höjas från 31 miljoner kronor till 62 miljoner kronor i syfte att under regleringsåret 1955/56 möjliggöra en fördubbling av de utgående extra mjölkpristilläggen;

5. I: 522 av herr *Franzén* m. fl. samt II: 647, likalydande, av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte uttala, att frågan om fördelningen av prishöjningen på standardiserad konsumtionsmjölk mellan de olika mejerierna finge avgöras av Svenska mejeriernas riksförening på sätt, som befundes lämpligt, utan hinder av vad i propositionen nr 180 och jordbruksnämndens skrivelse i detta avseende uttalats;

6. I: 523 av herr *Larsson, Sigfrid*, och herr *Franzén* samt II: 642, likalydande, av herr *Börjesson* m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte medge jordbrukets förhandlingsdelegation rätt att upptaga förhandlingar om kompensation åt jordbruket för de ökade räntekostnaderna;

7. I: 524 av herr *Franzén* och herr *Johansson, Theodor*, samt II: 646, likalydande, av herr *Svensson* i Vä, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att frågan om undantagande av den s. k. löneförmalningen från skyldighet till förmalningsavgift måtte få prövas i enlighet med vad i motionerna anförts samt att ifrågavarande förmalning, därest ge-

nom utredning så befundes möjligt, måtte undantagas från avgiftsskyldighet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte medge Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer utskottet angivit i det föregående samt således

1) beträffande allmänna synpunkter på prisregleringen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 521 och II: 648, såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 523 och II: 642, godkänna vad utskottet anförde;

2) i fråga om brödsädsregleringen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 520 och II: 644, I: 521 och II: 648 samt I: 524 och II: 646, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförde;

3) i vad anginge regleringen av fodersäd och andra fodermedel, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 520 och II: 644, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförde;

4) i fråga om potatisregleringen bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

5) beträffande oljevästregleringen bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

6) i vad anginge fettvaruregleringen, såvitt nu vore i fråga, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag i förevarande del å motionerna I: 520 och II: 644 godkänna vad utskottet anförde;

7) i fråga om stödet åt lin- och hampodlingen bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

8) i vad anginge äggregleringen bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

9) beträffande köttvaruregleringen m. m. bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

10) i fråga om regleringen av handeln med mjölk och mejeriprodukter, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning även som med avslag å motionerna I: 513 och II: 635 samt I: 521 och II: 648 — samtliga nämnda motioner såvitt nu vore i fråga — samt motionerna I: 522 och II: 647, godkänna vad utskottet anfört;

B. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, bemyndiga Kungl. Maj:t att, såvitt anginge försäljning för inhemsk förbrukning, fastställa priser på brödsäd och oljeväxter av 1956 års skörd i enlighet med förut angivna grunder;

C. att riksdagen måtte å riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 513 och II: 635 samt I: 21 och II: 648, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 169 000 000 kronor;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning till Statlig lagerhållning: Omkostnader för statlig inköps- och försäljningsverksamhet ett förslagsanslag av 14 000 000 kronor;

3) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 520 och II: 644, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. ett reservationsanslag av 1 100 000 kronor;

D. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, medge att det å riksstaten för budgetåret 1954/55 anvisade reservationsanslaget till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet finge under budgetåret 1955/56 användas för täckande av förluster, som hos Svensk spannmåls-handel, ekonomisk förening, och statens jordbruksnämnd uppkomme vid försäljning och nedskrivning av beredskapslager av brödsäd och mjöl;

E. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, bemyndiga

Kungl. Maj:t att av anslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1954/55 till vissa i det föregående nämnda kvarnar m. fl. utbetala ersättning för prisfall på brödsäd i enlighet med förut angivna grunder;

F. att riksdagen måtte medgiva Kungl. Maj:t att av förut angivna besparingar under reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1954/55 använda ett belopp av högst 2 500 000 kronor för att inom Norrbottens och Västerbottens län ytterligare mildra verkningarna av 1954 års skördeskadorna i enlighet med vad utskottet förordat i det föregående;

G. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, besluta att spannmålskreditfonden skulle avvecklas med utgången av budgetåret 1954/55;

H. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående förbud mot viss användning av denaturerad spannmål;

2) förordning om upphävande av förordningen den 29 maj 1933 (nr 234) angående användande av svensk havre vid gryn- och mjöltillverkning m. m.;

3) förordning angående upphävande av förordningen den 24 maj 1934 (nr 172) om skatt å kli; samt

4) förordning angående slaktdjursavgift;

I. att motionerna I: 519 och II: 645 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hade därjämte för riksdagen anmält, att utskottet komme att senare under riksdagen avgiva utlåtande beträffande vad Kungl. Maj:t i propositionen nr 180 föreslagit riksdagen i fråga om förordningen angående reglering av införseln av fettråvaror och fettvaror m. m. jämte i ämnet väckt motion m. m.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Nord, Hansson, Svensson* i Ljungskile, *Rimås* och *Nilsson* i Löns-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

boda, vilka ansett, att utskottets yttrande beträffande förmalningsavgiften bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under punkten A 2 hemställa, att riksdagen måtte i fråga om brödsädsregleringen, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 520 och II: 644, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 521 och II: 648, såvitt nu vore i fråga, samt I: 524 och II: 646, godkänna vad i reservationen anförts;

2) av herrar *Nord, Hansson, Svensson* i Ljungskile, *Rimås* och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett, att utskottets yttrande rörande regleringen av fodersäd och andra fodermedel bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under punkten A 3 hemställa, att riksdagen måtte, i vad anginge regleringen av fodersäd och andra fodermedel, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 520 och II: 644, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförts;

3) av herr *Lage Svedberg*, som dock ej antytt sin mening;

4) av herrar *Nord, Hansson, Svensson* i Ljungskile, *Rimås* och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett, att utskottets yttrande angående fettvaruregleringen bort hava den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under punkten A 6 hemställa, att riksdagen måtte i vad anginge fettvaruregleringen, såvitt nu vore i fråga, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall i förevarande del till motionerna I: 520 och II: 644, godkänna vad reservanterna anförts;

5) av herrar *Tjällgren, Lage Svedberg, Nord, Sundberg, Bror Nilsson, Pettersson* i Dahl, *Svensson* i Ljungskile och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett, att utskottets motivering, i vad den avsåg rätt för Kungl. Maj:t att använda uppkomna besparingar på ur prisregleringsanslaget utgående statliga mjölkpristillägg för att inom Norrbottens och Västerbottens län mildra verkningarna av 1954 års skörde-

skador, bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade;

6) av herrar *Eskilsson* och *Hægglom*, vilka ansett, att utskottets yttrande i nyss angivna del bort hava den ändrade lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under punkten F hemställa, att riksdagen måtte medgiva Kungl. Maj:t att använda förut angivna besparingar under reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1954/55 för att inom Norrbottens och Västerbottens län ytterligare mildra verkningarna av 1954 års skörde- och i enlighet med vad reservanterna i det föregående förordad;

7) av herrar *Bror Nilsson* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottets yttrande angående fördelningen av prishöjningen på standardiserad konsumtionsmjölk mellan de olika mejerierna bort hava den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under punkten A 10 hemställa, att riksdagen måtte i fråga om regleringen av handeln med mjölk och mejeriprodukter, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 522 och II: 647 ävensom med avslag å motionerna I: 513 och II: 635 samt I: 521 och II: 648 — sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad reservanterna anförts;

8) av fru *Lindskog*, som likväl ej antytt sin åsikt;

9) av herrar *Nord, Hansson, Svensson* i Ljungskile, *Rimås* och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett, att utskottet bort under punkten C 3 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 520 och II: 644, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. å riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

Herr TJÄLLGREN (bf):

Herr talman! Då jag, såsom framgår av det föreliggande utskottsutlåtandet,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

åtminstone delvis är medansvarig för dess innehåll, skall jag be att få säga några ord i detta ärende. Vad beträffar förslaget detaljer har jag för avsikt att här endast beröra några av dessa, de mera betydelsefulla. Det skulle nämligen ta alltför lång tid i anspråk att beröra dem alla.

De vid utskottsutlåtandet fogade reservationerna har i de flesta fall sin motsvarighet i de i ärendet väckta motionerna, varför jag inte anser nödigt att uppehålla mig vid de förstnämnda. I stället skall jag i all korthet nämna något om yrkandena i motionerna och om den ställning utskottet intagit till dessa.

Innan jag ingår härpå vill jag emellertid framföra några personliga synpunkter.

Såsom departementschefen i propositionen framhåller, har utvecklingen under år 1954 varit gynnsam för stora delar av vårt näringsliv. Detta kan ju inte bestridas. Men lika obestridligt torde det enligt min mening vara att jordbruksnäringsen i detta avseende inte kunnat hålla jämna steg med övriga näringar. Departementschefen uttalar vidare i propositionen, att enligt den i februari i år upprättade kalkylen över jordbrukets inkomster och utgifter väntas jordbrukets produktionsvolym 1954—1955 bli ungefär 6 procent lägre än man räknade med våren 1954, och det uttalandet kan naturligtvis inte alls jävas eller bestridas. Samtidigt har jordbrukets kostnader stigit avsevärt och blivit betydligt högre än man tidigare räknat med. Samtidigt som stora befolkningsgrupper utanför jordbruket kunnat förbättra sina inkomster har sålunda jordbrukarnas inkomster beskuren till följd av minskad produktion och ökade kostnader även på andra områden. Jag behöver ju bara erinra om de höjda arbetslönerna inom jordbruket. När jag nämner detta, får det naturligtvis inte tolkas så som om jag ansåge denna lönehöjning omotiverad. Men jag vill framhålla att när vid kalkylens upprättande hänsyn icke tagits till denna faktiska kostnadsökning för jordbrukdriften, måste det bli svårt att

få debet och kredit att gå ihop enligt den nya beräkningen.

Det vore frestande att här närmare uppehålla sig vid nu berörda förhållanden. Jag skall emellertid avstå därifrån för denna gång. Det är emellertid min bestämda uppfattning, att om ett sådant förhållande får fortsätta ännu några år framöver, kommer flykten från jordbruket att inte bara fortsätta utan i stället att öka. Säkerligen kommer också de kreaturslösa jordbruken likaledes att stiga i antal o. s. v., och det är ju till skada och hinder för vår självförsörjning. Därtill kommer en hel del andra olägenheter, som jag inte nu skall beröra men som ovillkorligen måste minska möjligheterna beträffande vår självförsörjning.

Det var i all korthet några personliga synpunkter, som jag vid detta tillfälle velat framföra. Sedan skall jag, herr talman, be att med några ord få uppehålla mig vid en del detaljer i det föreliggande utskottsutlåtandet.

Vad först angår årets jordbruksprisöverenskommelse har i ett par motioner framställts yrkanden, vilkas godkännande skulle innebära ett frångående av överenskommelsen på flera punkter. Utskottet har emellertid ansett, att den i propositionen föreslagna prisavvägningen och de till överenskommelsen knutna villkoren är godtagbara, och förordar därför Kungl. Maj:ts förslag. I ett par andra motioner har yrkats, att riksdagen skall medge jordbrukets förhandlingsdelegation rätt att uppta förhandlingar om kompensation åt jordbruket för de ökade räntekostnaderna. Utskottet har för sin del funnit, att motionerna inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd, då det givetvis oavsett riksdagens medgivande står förhandlingsdelegationen fritt att hos jordbruksnämnden påkalla förhandlingar om spörsmål av olika slag. Kommer man vid dylika förhandlingar till överenskommelser, som ligger utanför de av statsmakterna givna bemyndigandena, bör överenskommelserna givetvis i vanlig ordning underställas Kungl. Maj:t och riksdagen för prövning.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

Även detta år har i flera motioner framställts yrkanden beträffande förmalningsavgiften vid s. k. löneförmalning. I ett par av motionerna föreslås, att bygdekvarnarna från och med nästa regleringsår skall befrias från denna avgift, och i ett par andra att frågan om befrielse skall utredas av Kungl. Maj:t. Det förra yrkandet har upptagits i den vid utskottets utlåtande fogade reservationen nr 1.

Frågan om förmalningsavgifterna behandlades rätt ingående såväl vid förra årets som vid nästföregående års riksdag. Även om utskottet och riksdagen då fann vissa skäl tala för befrielse, ansågs skälen mot befrielse vara ännu starkare. Riksdagen godtog dock förra året ett förslag av Kungl. Maj:t, att lönekvarnarna såsom viss gottgörelse för sitt besvär med att uttaga och redovisa avgifterna samt för ränteförluster skulle av förmalningsavgiftsmedlen få en ersättning av 50 öre per deciton. Utskottet har i år, liksom Kungl. Maj:t, inte funnit skäl att ändra detta beslut och har därför inte kunnat biträda motionsyrkandena i fråga om förmalningsavgiften.

Inte heller har utskottet ansett sig kunna tillstyrka bifall till yrkandet i ett par andra motioner om sänkning av de vid vårens jordbruksförhandlingar överenskomna priserna på brödsäd.

När det gäller regleringen i fråga om fodersäd och andra fodermedel har utskottet inte heller förordat några ändringar i Kungl. Maj:ts förslag. I ett par motioner har bl. a. yrkats, att införselavgifterna på spannmål och oljekraftfoder samt tillverkningsavgiften på oljekraftfoder inte skall utnyttjas för att höja detaljpriset på oljekraftfoder över 43 kronor per deciton och detaljpriset på importerad spannmål över 40 kronor per deciton samt att jordbruksregleringen i övrigt skall handhas på ett sådant sätt, att en för animalieproducenterna otillfredsställande prisutveckling för svensk foderspannmål motverkas. Utskottet har här erinrat om att utskottet förra året med anledning av ett par liknande motionsyrkanden uttalade, att

en sådan rekommendation som motionärernas skulle medföra en minskning av det avsedda stödet åt den inhemska foderproduktionen och dessutom orsaka en reduktion av de avgiftsmedel som står till förfogande för stödet åt exporten av animalieprodukter. Utskottet är nu av samma mening och avstyrker därför det nyssnämnda motionsyrkandet, som har upptagits även i reservation nr 2.

I samma motioner har yrkats, att Kungl. Maj:t skall av jordbruksnämndens clearingkassa för fettvaror disponera högst 7 miljoner kronor för nedsättning av priserna på svenskt oljekraftfoder till lägst 43 kronor per deciton. Utskottet kan inte heller på den punkten biträda motionärerna, då utskottet inte kan förorda ett återinförande av subventioner på fodermedelsområdet. Det skulle ju strida mot vad som förutsattes vid övergången till fri prisbildning och fri handel på området och dessutom dra med sig kostnader för staten, även om motionärerna inte tänkt sig direkta anslagsmedel.

Sedan ganska lång tid tillbaka har av statsmedel bestritts fraktbidrag vid transport av fodermedel till vissa delar av norra Sverige. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, som överensstämmer med en överenskommelse mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation, har utskottet nu förordat att fraktbidragen från och med nästa regleringsår skall gälla bara Västerbottens och Norrbottens län; som bekant har det tidigare gällt även Jämtlands och Västernorrlands län. Bottenbeloppet i dessa områden, för viket fraktbidrag inte lämnas av statsmedel, skall samtidigt höjas från 1 krona 25 öre till 2 kronor per deciton. De belopp, som sålunda blir friställda, skall i stället över reservationsanslaget till Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. tillföras de olika hushållningssällskapen inom området för att användas till sällskapens rådgivnings- och upplysningsverksamhet. Jag borde naturligtvis ha opponerat mig mot indragningen av anslaget beträffande Väster-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

norrlands och Jämtlands län, men på grund av utskottets senaste av mig nu citerade uttalande har jag funnit mig kunna godtaga utskottsförslaget.

I ett par motioner har yrkats att det tills vidare skall bli vid det gamla både i fråga om fraktbidragen och beträffande det produktionsbefrämjande anslaget. Motiveringen härför har bl. a. varit att det enligt motionärernas mening skulle vara mindre välbetänkt att med tanke på 1954 års skördeskador nu slopa fraktbidragen och därigenom höja foderpriserna i norra Sverige. Motionärerna synes emellertid inte ha tänkt på att vi nu avhandlar nästa regleringsår och att vi ännu vet ganska litet om det årets foderskörd och foderpriser samt att de av 1954 års skördeskador värst drabbade områdena — Norrbottens och Västerbottens län — får ha fraktbidragen kvar med endast en mindre av rent praktiska skäl motiverad reduktion. Utskottet har sålunda i denna del inte kunnat följa motionärerna utan har med tanke på de på något längre sikt förberörda områden fördelaktigare verkningarna av omläggningen tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan skall jag, herr talman, med några ord beröra fettvaruregleringen. Utskottet har i fråga om denna inte funnit skäl att förorda några ändringar i Kungl. Maj:ts förslag. I ett par motioner har emellertid i år liksom i fjol yrkats — detta yrkande återfinnes i den med 4) betecknade reservationen vid utskottets utlåtande — att regleringsavgifterna på margarinvaror skall sänkas med belopp, som möjliggör en sänkning av margarinpriset i fabriktionsledet med 35 öre per kilogram. Som motiv har motionärerna liksom i fjol åberopat hänsynen till konsumenterna och till behovet av en prisanpassning till friare marknadsförhållanden. I år har motionärerna dessutom anfört, att vår smörproduktion gått ned, att våra exportmöjligheter för smör är goda och att det nationalekonomiskt skulle vara lönande att exportera mera smör. Enligt motionärernas mening skulle det alltså inte vara så farligt att öka prisspanningen mellan

smör och margarin. Utskottet konstaterar emellertid i år, liksom både i fjol och året dessförinnan, att den av motionärerna åsyftade sänkningen av margarinpriset skulle innebära en förhållandevis kraftig förskjutning i prisrelationerna mellan smör och margarin.

Vidare uttalar utskottet, liksom de båda föregående åren, att man bör iaktta viss försiktighet i fråga om ändring av prisrelationerna mellan smör och margarin. Enligt min mening borde för övrigt prissänkningen på margarin leda till minskad smörkonsumtion och därmed större exportöverskott. Så långt är kanske motionärerna ense med mig, men de tycks inte ha fäst något avseende vid att en sådan utveckling för med sig minskade mjölkinkomster för jordbrukarna, enkannerligen småbrukarna — en sak som jag däremot beaktat och inte kan vara med om. Utskottet har med hänvisning till de nyss av mig refererade uttalandena och till den träffade och av utskottet förordade prisöverenskommelsen inte heller kunnat ansluta sig till motionärernas förslag. Samma sak gäller ett i dessa motioner framställt yrkande i fråga om tillämpningen av gällande författningsbestämmelser om användningen av svenskt oljeväxtfrö. Detta yrkande bör alltså enligt utskottets mening inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

I fråga om mjölkregleringen har vi inom utskottet haft att behandla, förutom Kungl. Maj:ts förslag, inte mindre än fyra motionspar. I två av dessa motionspar har framförts yrkanden om höjning av den del av prisregleringsanslaget, som är avsett till extra mjölkpristillägg i norra Sverige. I det ena paret av motioner har hemställts om en fördubbling över lag i norra Sverige av det extra mjölkpristillägget och i det andra en förstärkning av tilläggen i Norrbottens och Västerbottens län med ett sammanlagt belopp av 5 miljoner kronor.

Bakgrunden till dessa yrkanden är fjolårets skördeskador. Dessa ha ju tidigare både i höstas och i vintras varit föremål för behandling här, och riksdagen har därvid på framställning av Kungl.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

Maj:t beviljat medel att utgå i form av amorteringslån och behovsprövade bidrag utan återbetalningsskyldighet. Av de sex miljoner kronor, som beviljats till bidrag, har en miljon anvisats till förstärkning av bidragsgivningen till jordbrukare i övre Norrland. Kostnaderna för bidragen har bestritts av de besparingar, som man i januari i år räknade med skulle uppstå på prisregleringsanslaget i samband med de till följd av skördekadorna minskade mjölkleveranserna till mejeri. Avsikten med dessa åtgärder har främst varit att mildra de omedelbara verkningarna av inkomstbortfallet på grund av den felslagna skörden.

Utskottet har varit enigt om att någon höjning av prisregleringsanslaget för det av motionärerna angivna ändamålet inte kan komma i fråga, och utskottet har därför avstyrkt alla fyra motionerna. Man har emellertid samtidigt inom utskottet varit överens om att de synpunkter, som framförts av ett par av motionärerna — de som yrkat på ökade bidrag till Norrbottens och Västerbottens län — är beaktansvärda och att det därför är påkallat att Kungl. Maj:t närmare undersöker möjligheterna att på lämpligt sätt beakta de av dessa motionärer framförda synpunkterna. Majoriteten av utskottets ledamöter, dit även jag räknar mig — åtminstone på denna punkt — har också funnit det lämpligt att föreslå, att Kungl. Maj:t skall äga att av de ytterligare besparingar på mjölkpristillläggsandelen i prisregleringsanslaget för i år, som nu torde kunna påräknas, använda ett belopp av högst 2,5 miljoner kronor för att inom Norrbottens och Västerbottens län nu ytterligare mildra verkningarna av skördekadorna. Vi har också uttalat, att om behov av dylika ytterligare åtgärder under nästa regleringsår fortfarande skulle anses föreligga, torde nästa års riksdag kunna sättas i tillfälle att ånyo överväga frågan.

I fråga om själva »slutet», som jag nu återgivit, är så gott som samtliga utskottsledamöter ense. Men beträffande en del av skrivningen är våra meningar delade. Utskottsmajoriteten har härvid-

lag sagt, att de ytterligare hjälpåtgärderna inte bör sammankopplas med de prisreglerande åtgärderna på jordbrukets område, utan ansett att de bör behandlas i särskild ordning, såsom fallet varit i fråga om statliga stödåtgärder vid skördekador under de senaste åren. Jag har emellertid för min del tillsammans med flera andra ledamöter i utskottet — jag tror att det är sju utom mig — reserverat mig i fråga om denna skrivning. Jag vill i stället direkt anknyta till det av norrbottens- och västerbottensmotionärerna, om jag så får kalla dem, påpekade förhållandet, att vissa icke tidigare beaktade följdverkningar av skördekadorna bl. a. medför en sänkning av mejeriernas avräkningslikvider till producenterna trots de höjda partipriserna på flera av mejeriernas produkter. Orsaken härtill är ju att den minskade mjölkinvägningen i övre Norrland medfört en icke oväsentlig ökning av mejerikostnaderna per kilogram, eftersom en betydande del av de med mejeridriften förenade kostnaderna är fasta. Ett sådant förhållande måste naturligtvis inge betänkligheter för framtiden och kräver, att åtgärder vidtages på lämpligt sätt.

I fråga om mjölkregleringen i övrigt har i ett par motioner framförts krav på att fördelningen av den överenskomna prishöjningen på konsumtionsmjölk mellan de olika mejerierna skall få avgöras av Svenska mejeriernas riksförening på sätt som befinnes lämpligt utan hinder av vad i propositionen och jordbruksnämndens skrivelse uttalats i det avseendet. Utskottet har inte ansett det i och för sig erforderligt att uttala sig på den punkten för att motionärernas önskemål skall kunna tillgodoses, då utjämningen av prishöjningen torde vara en jordbrukets interna angelägenhet — även om den grundas på en statlig förordning — och då följaktligen motionärernas syften kan beaktas på annat sätt.

Under avsnittet om mjölkregleringen har utskottet också behandlat ett par motioner, i vilka det bland annat yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning av möjligheterna att på lång sikt lösa den svens-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

ka mjölkhushållningens avsättningsproblem. Utskottet har för sin del funnit, att någon särskild framställning till Kungl. Maj:t i ämnet inte är erforderlig. Anledningen härtill är att samma synpunkter och önskemål som i motionerna har framförts i småbruksutredningens nyligen avlämnade betänkande angående det mindre jordbrukets möjligheter att uppnå bättre lönsamhet. Utskottet har emellertid uttalat, att det utgår ifrån att vad motionärerna anfört kommer att beaktas vid Kungl. Maj:ts ställningstagande till de förslag som småbruksutredningen framfört.

Som framgår av utlåtandet har utskottet beslutat att uppskjuta behandlingen av en viss del av Kungl. Maj:ts framställning i propositionen nr 180 till hösten. Det gäller förordningarna angående reglering av införseln av fettråvaror och fettvaror samt om införsel och utförsel av margarinråvaror m. m. jämte en i anledning av Kungl. Maj:ts förslag väckt motion. I detta avsnitt har Kungl. Maj:t föreslagit bl. a., att den tillståndsfria och likaledes avgiftsfria importen av margarin skall minskas från 5 till 2 kilogram per person vid varje resetillfälle. Utskottet har funnit, att förslaget av olika skäl fordrar mera ingående överväganden än vad tiden nu tillåtit, innan utskottet kan ta ställning till frågan.

Det kunde, herr talman, finnas anledning att i detta sammanhang även beröra en hel del andra frågor, som så att säga är närbesläktade med de nu behandlade, men jag skall avstå därifrån, då jag vet att rätt många talare kommer efter mig. Jag skall därför inte ingå på några ytterligare detaljer.

Med vad jag här i all korthet anfört har jag försökt att beröra några spörsmål, som innefattas i föreliggande utskottsutlåtande. Det kanske blir anledning för mig att återkomma, vilket jag i så fall skall be att få göra. Tills vidare ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets föreliggande utlåtande, dock med den ändring beträffande regleringen av handeln med mjölken och mejeriprodukter, som innefattas i den reservation, som är betecknad med 5)

och som jag själv och sju andra ledamöter av utskottet avgivit.

Herr NORD (fp):

Herr talman! Såsom en av reservanterna beträffande det föreliggande utskottsutlåtandet vill jag med herr talmannens tillåtelse i all korthet söka motivera mitt och mina medreservanterns ställningstagande till de föreliggande frågorna.

Till att börja med vill jag ge ett erkännande åt den prisuppgörelse, som ligger till grund för den av jordbruksutskottet behandlade kungl. propositionen. Denna uppgörelse tillgodoser nämligen i högre grad än tidigare uppgörelser om jordbrukspriserna det mindre jordbrukets intressen på så sätt, att huvudparten av de prishöjningar, som förekommit denna gång, lagts på de animaliska produkterna och på så sätt skapat en enligt min mening rättvisare fördelning av jordbrukets inkomster mellan större och mindre jordbruk. Att så är förhållandet vill jag med tillfredsställelse notera.

Men även om jag vill ge detta erkännande åt det nu framlagda förslaget, så finns det dock vissa delar av detsamma, som vid reservanter anser oss har goda skäl att göra en del invändningar emot, i vilka fall vi reservationsvis har framlagt motförslag. De yrkanden, som vi framställt, har delvis framställts från folkpartiets sida tidigare men inte blivit bifallna.

Sålunda har folkpartiet i motionerna I: 520 och II: 644 i likhet med förra året och året därförut föreslagit att bygdekvarnarna från och med nästa regleringsår befrias från förmalningsavgift vid löneförmalning. Jag vill i detta sammanhang påpeka att jordbruksutskottet såväl förra året som året därförut, såsom den ärade utskottsordföranden också påpekade, funnit så starka skäl föreligga för ett bifall till detta yrkande, att det uppdrogs åt Kungl. Maj:t att ha sin uppmärksamhet riktad på de möjligheter som kunde uppkomma när det gällde att mildra verkningarna för bygdekvarnarnas del av förmalningsavgiften. Liksom föregående år anser vi att det inte är rätt att

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

ålägga dessa kvarnar att upptaga förmalningsavgift vid löneförmalning. Dessa kvarnar hade redan före tillkomsten av förmalningsavgiften stora ekonomiska svårigheter på grund av starkt minskad löneförmalning. När sedan förmalningsavgiften infördes, minskade förmalningen av brödsäd ytterligare, då många jordbrukare på grund av förmalningsavgiften slutade att förmala sin brödsäd och i stället köpte mjöl. Jag skall inte upprepa vad jag sade i debatten här i kammaren förra året, när denna fråga behandlades, angående bygdekvarnarnas betydelse ur försörjningssynpunkt exempelvis i händelse av krig. De synpunkter jag då framförde är inte mindre aktuella i dag.

Vidare anser jag att det är orättvist mot alla de småbrukare, vilka i regel inte odlar mera brödsäd än som behövs i det egna hushållet, att de, fastän de knappast har någon brödsäd till avsalu, dock genom förmalningsavgiften måste bidra till att stödja exporten av det överskott av brödsäd som landets spannmålsodlare, d. v. s. det större och mest rationaliserade jordbruket, har och som hittills varit dessa jordbrukares mest lönande produkt.

Härmed kommer jag in på frågan om foderpriserna, vilka enligt min mening är orimligt höga — det tror jag de flesta kan hålla med om. Dessa höga foderpriser belastar självfallet småbruket, som för uppehållande av sin relativt stora animaliska produktion är hänvisat till att till stor del bygga denna på inköpta fodermedel. Därför har folkpartiet i motionerna I: 520 och II: 644 föreslagit att avgiftsbeläggningsen å fodermedel och jordbruksregleringen i övrigt skall handhas på sådant sätt att från animalieproducenternas synpunkt mera tillfredsställande priser uppnås. Denna avgiftsbegränsning bör enligt motionärernas mening icke medföra en minskning av det anslag som enligt prisöverenskommelsen skall stå till förfogande för stöd åt äggexporten. Vidare föreslår reservanterna i överensstämmelse med motionerna i fråga att av clearingkassan för fettvaror sju miljoner kronor får använ-

das till att sänka priset på oljekraftfoder, så att det för förbrukarna inte överstiger 43 kronor per deciton.

I konsekvens med vad som förut anförts om handhavandet av avgiftsbeläggningsen å fodermedel föreslår reservanterna att medel, som härigenom inflyter under regleringsåret 1955—1956, i sin helhet överföres till Sveriges export- och importförening för ägg för att därigenom stödja dess prisreglerande verksamhet.

Vidare ansluter vi oss till Kungl. Maj:ts förslag att av tidigare influtna fodermedelsavgifter en miljon kronor överföres till äggexportföreningen. På grund av detta vårt förslag kan vi inte biträda Kungl. Maj:ts förslag att viss del av fodermedelsavgiften överföres till Mejeriernas riksförening för att täcka förluster som kan uppstå vid export av smör.

Mot den av Kungl. Maj:t förslagna lagringen av vissa fodermedel har vi intet att invända, men då det i detta sammanhang föreslås, att det sedan lång tid utgående fraktbidraget till vissa delar av Norrland skall minskas och för vissa delar av Norrland helt dras in, så vill reservanterna inte vara med om detta. Vi anser att därigenom de redan förut höga foderpriserna skulle bli ännu högre för de norrländska jordbrukarna, och föreslår därför att fraktbidragen till Norrland må utgå i samma utsträckning som tidigare och att anslagen till de norrländska hushållnings-sällskapen för rådgivnings- och upplysningsverksamhet, vilka säkerligen är väl motiverade, dock inte sammankopplas med fraktbidragen, så att dessa därigenom minskas.

I de förut omnämnda motionerna från folkpartiet yrkas bland annat, att regleringsavgifterna för margarinråvarorna skall sänkas med belopp som möjliggör en sänkning av margarinpriset med 35 öre per kilogram. Den ärade utskottsordföranden var inne på denna fråga, när han hade ordet här. Det kan visserligen sägas, att denna fråga för närvarande inte är någon stor fråga, men i likhet med motionärerna anser reser-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

vanterna, att såväl nedgången i smörproduktionen som de möjligheter till export av smör som förefinns inom ramen för gällande handelsavtal medför, att det för närvarande inte finns några starka betänkligheter mot att öka prisskillnaden mellan margarin och smör. Jag tror också att det i detta sammanhang är mycket viktigt, att de handelsavtal som har uppgjorts med utlandet kan uppfyllas i fråga om smörexporten. Om vi inte kan göra detta, är det fara värt att vi så småningom kommer att förlora denna marknad, och detta kommer kanske att leda till vissa besvärligheter.

Vi har i motionen vidare föreslagit, att Kungl. Maj:t vid tillämpningen av gällande förordning om användning av svenskt oljeväxtfrö icke skall fastställa kostnadshöjande bestämmelser rörande margarintillverkningen, vilka icke är erforderliga för fullgörande av det statliga stödet åt den inhemska oljeväxtodlingen. Vi menar att om de produkter som härstammar från oljeväxtodlingen kan exporteras till sådana priser, att det visar sig billigare att importera t. ex. valolja för tillverkning av margarin, så är detta såväl ur nationalekonomisk synpunkt som ur tillverknings synpunkt tillfredsställande. Därigenom blir det möjligt att få exportera oljeväxtprodukter och kanske att få billigare margarin. Vi har hört talas om att margarinfrågan, som utskottets ordförande här påpekade, kommer att bli aktuell under hösten, och det kan vara anledning att redan nu rikta uppmärksamheten på densamma.

Ja, som den ärade utskottsordföranden redan påpekat, är många talare anmälda, och jag skall inte längre uppehålla tiden. Jag ber emellertid, herr talman, att när de olika punkter som våra reservationer avser kommer före till behandling, få yrka bifall till dessa.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Även jag skall söka att fatta mig kort, ty det finns enligt min mening ingen anledning att i detta sammanhang behandla jordbrukspolitikens framtida utformning. Jag utgår då ifrån

att det inte skall dröja alltför längre, innan förslag om en ny giv i den statliga jordbrukspolitikerna skall föreläggas riksdagen. I dag gäller det främst att ta ställning till förslaget om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för det produktionsår som börjar den 1 september. Vi har i anslutning härtill ställt två väsentliga förslag: för det första att konsumenterna fram till den 1 januari 1956 medelst höjda statliga subventioner skall skyddas för verkningarna av föreslagna prishöjningar på livsmedel och för det andra att de av skördeskadorna drabbade bönderna i främst övre Norrland skall erhålla mera betalt för mjölken genom höjning av det extra mjölkpristillägget. Ingen kan nämligen bestrida, att utgångsläget för avtalsförhandlingarna bland annat var regeringens löfte om löneförbättringar utan prishöjningar, och stora arbetargrupper, bl. a. den stora metallarbetarkåren, lät sig duperas och slöt avtal efter den s. k. 3-procentslinjen. Först efteråt fick de besked om att livsmedelspriserna skulle stiga och stiga kraftigt. Situationen har utvecklats dithän att vi har full täckning för vårt förslag, att nettobeloppet av statens kostnader för prisregleringar på livsmedelsområdet skall höjas med ytterligare 90 miljoner kronor. Detta kan förhindra att de höjda livsmedelspriserna slår igenom i konsumentledet. När så nästa års avtalsrörelse kommer, vet arbetarna vilket reellt utgångsläge som egentligen existerar. Möjligen kommer någon att säga: »Ja, men detta är ju ett demonstrationsförslag!» I så fall vill jag redan nu klart säga ut: Det är en demonstrationspolitik mot svenska folket att subventionera exempelvis smörimporten i stället för att vidtaga åtgärder för att inom landet höja smörkonsumtionen! Låt folk få ekonomiska möjligheter att konsumera mera smör och grädde! Detta är inte demonstrationspolitik, utan det är en sund politik. Den är enkel och klar, men tillika en politik till gagn för folkflertalet.

Vi har i vår motion karakteriserat prisöverenskommelsen som ett säll, genom vilket nya prisstegringar kan sipp-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

ra fram under hela produktionsåret. Av den anledningen har vi föreslagit, att riksdagen skulle göra ett uttalande, att kostnadsökningar respektive kostnadsminskningar, som låter sig inrymmas i 4-procentsregeln, inte får föranleda prishöjningar.

Därtill anser vi det vara en överlopsgränning att medge en ytterligare inkomsthöjning för storjordbruken på 19,1 miljoner kronor genom höjningen med 2 kronor per deciton av de tidigare fastställda, sänkta priserna på vete och råg. Vi har tidigare sagt — och vidhåller det fortfarande — att vete- och rågodlingen är en så exklusiv affär, att det inte finns någon anledning att nu frångå den tidigare prissänkningen på vete och råg. Höjningen av lantarbetarlönerna behöver inte alls automatiskt leda till nämnda höjning av spannmålspriserna.

Sedan några ord om det extra mjölkpristillägget och stödlånen. I Norrbotten och Västerbotten har böndernas fackliga organisationer enstämmigt krävt en höjning av producentpriset på mjölk med 10 öre per liter. Det som aktualiserat kravet är de stora skördeskadorna i fjol sommar. En mycket prekär situation har uppstått i de skördeskadade områdena. Bönderna i Norrbotten och Västerbotten är inte i färd med att drunkna i bondeförbundsledarens välståndskris — de grubblar så mycket mer över orsaken till att deras likvidkuvert från mejerierna blir tunnare och tunnare. Men dessa bönder nöjer sig inte med att bara grubbla. De har också med rätta framfört sina krav till regeringen. Vårt yrkande att fördubbla mjölkpristillägget ligger i linje med kraven från dessa bönder. Jag förstår, att utskottet har varit i ett verkligt dilemma: å ena sidan de berättigade kraven från bönderna i norr, å andra sidan finansminister Sköld och jordbruksminister Norup, som hotfullt rynkat på ögonbrynen. Lösningen har blivit — jag vill beteckna den så — en erbarmlig kompromiss. Så här heter det i utskottets uttalande: »Utskottet anser därför för sin del lämpligt, att

Kungl. Maj:t äger att av ifrågavarande besparingar få använda ett belopp av högst 2,5 miljoner kronor för att inom Norrbottens och Västerbottens län nu ytterligare mildra verkningarna av skördeskadorna. Skulle under nästkommande regleringsår behov av dylika ytterligare åtgärder anses fortfarande föreligga, torde nästa års riksdag kunna sättas i tillfälle att ånyo överväga denna fråga.»

I stället för 60 miljoner, som bönderna krävt, föreslår utskottet 2,5 miljoner kronor. Det är ju ingenting annat än en tom gest. Möjligheter föreligger att ge rättvisa åt de jordbrukare, som så hårt drabbats av skördeskadorna. Så blir nu emellertid inte fallet. Jag måste här säga, att bland annat bondeförbundets och socialdemokratiens representanter från Norrbotten och Västerbotten har bidragit till detta. De har så till den milda grad hängt sig åt principiösa parlamentariska kompromisser, att de helt glömt bort bönderna och deras krav och behov. Mera bestämdhet från dessa representanters sida hade gett bättre resultat. Nu har det bara blivit rena rama vattvällingen.

Och så till sist: Vi anser att huvudparten av de stödlån, som beviljats med anledning av skördeskadorna, bör avskrivnas. I de flesta fall rör det sig om stödlån till mindre jordbrukare. Här bör bönderna få ett besked, och naturligtvis ett positivt besked.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till motionerna I: 521 och II: 648.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Efter den urladdning som herr Helmer Persson här har gjort sig skyldig till kommer nog mitt lilla anförande att påminna om de mildare västanfläktar som vi gärna vill hoppas skall komma in över vårt land inom den närmaste tiden.

Jag hör inte till dem som anser att uppgörelsen mellan jordbrukets förhandlingsdelegation och statens jordbruksnämnd i alla avseenden var tillfredsstäl-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

lande för jordbruket. Man brukar ibland säga, att en uppgörelse kan karakteriseras som god, om inte någon av de avtalslutande parterna är belåten med densamma. Ur den synpunkten skulle jag tro att man kan betrakta även årets prisuppgörelse som tillfredsställande, ty den har inte mottagits med någon större förtjusning bland vare sig producenter eller konsumenter här i landet.

För jordbrukets del tror jag att den träffade uppgörelsen kommer att medföra att näringen åter sackar efter i inkomstutvecklingen. Uppgörelsen i sig själv innebar inte att jordbruket fick full täckning för merkostnaderna enligt den upprättade kalkylen, oavsett hur man än beräknar arbetskraftåtgången inom jordbruket. Särskilt kommer kostnadsökningen att göra sig kännbar vid de jordbruk, som enligt herr Helmer Persson skär guld med täljknivar, de som producerar vegetabilier av olika slag, brödsäd, oljevaxter och sockerbetor. För samtliga dessa produkter innebär nämligen prisuppgörelsen en sänkning av priserna i förhållande till innevarande och föregående år. Men dessa jordbruk, som ju ofta är större enheter, kommer att få särskilt stark kännning av de ökade omkostnaderna, bland annat på grund av höjda lantarbetarlöner.

Men oavsett underskottet enligt kalkylen tillkommer ju den omständigheten att den ekonomiska utvecklingen i landet efter den 16 mars, då jordbruksuppgörelsen träffades, har gått i en annan riktning än man väntade. Lönelyftningen i allmänhet har blivit betydligt större än vad man trodde. Det räckte inte med tre, fyra procent. Detta kommer givetvis att medföra högre omkostnader för jordbruket som näring och för jordbrukarna som konsumenter. Man beräknar att enbart höjningen av lönerna för mejeripersonal och transportpersonal, som är sysselsatt vid våra mejerier, kommer att medföra en ökning av kostnaderna med ungefär 20 miljoner kronor för mejerihanteringen. Räntekostnaderna kommer att stiga dels genom den officiella räntehöjningen, dels genom kreditrestriktionerna, som tvingar många jord-

brukare att låna pengar hos andra än hos bankerna när dessa inte har kapital till hands.

Alla dessa förhållanden gör att man med ganska stor skepsis har mottagit uppgörelsen ute bland jordbrukarna. Till bekymren för prisutvecklingen under det kommande året kommer de aktuella bekymmer som vi jordbrukare i södra och mellersta Sverige för närvarande har på grund av den besvärliga väderlekssituationen. Vårsådden har blivit försenad i största delen av landet. Hemma i mina trakter, där man i vanliga fall brukar så vid månadsskiftet april—maj, har man ännu knappast hunnit börja med arbetet, och förhållandet är likartat i större delen av landet med undantag för de sydligaste slättbygderna. Det har varit omöjligt att komma ut på fälten genom det ständiga regnandet, och ännu skönjes ingen ljusning. Snart är det för sent att så vissa sädeslag, som kräver lång växttid, t. ex. vårvete, och även skörden av andra grödor kommer säkerligen att bli nedsatt på grund av den försenade sådden. Här ser vi på nytt ett exempel på hur beroende jordbruket är av faktorer varöver ingen människa råder. Det överproduktionsspöke, som hotat vid horisonten under det gångna året, behöver sannerligen inte vara någon oroande faktor under det kommande året.

Men även om man inte har mottagit den träffade prisuppgörelsen med någon större entusiasm, så innebär det ju inte att vi haft möjlighet att komma till något bättre resultat. För jordbrukets förhandlare har det stått uppenbart att man inte kunde komma längre med tanke på prisutvecklingen utomlands, och så har man måst acceptera en lösning som ger jordbruket vad som är möjligt ur marknadsmässiga synpunkter, även om man inte fått full täckning för de höjda kostnaderna.

Från högerpartiets sida har vi i stort sett anslutit oss till den lösning, som prisfrågorna har fått i år, och de resultat som jordbrukstuskottet har kommit till. Det finns naturligtvis en del detaljer som vållar funderingar. Det är sär-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

skilt en av prishöjningarna på jordbruksprodukterna som har väckt mycket stor uppmärksamhet därför att den kommit så på en gång, nämligen höjningen av priset på konsumtionsmjölken. I och för sig är väl den höjningen inte så märklig. Priset på konsumtionsmjölk har nämligen varit oförändrat i vårt land sedan 1952, medan priserna på andra jämförbara drycker har stigit undan för undan. Med tanke på det näringsinnehåll som finns i mjölken är vårt mjölkpris fortfarande mycket lågt.

När nu höjningen har genomförts med ett så stort belopp som tillsammans 8 öre, har det skett för att om möjligt stimulera produktionen inom områden, som förser de stora konsumtionsorterna med konsumtionsmjölk. Stimulansen har tillkommit därför att mjölkproduktionen inom dessa områden har minskat särskilt mycket. Sedan 1949 har mjölkinvägningen till landets mejerier minskat för landet i sin helhet med ungefär 3 procent. Under samma tid har mjölkinvägningen till de mejerier, som förser Stockholm och de stora konsumtionsorterna här i Mellansverige med konsumtionsmjölk, minskat med 14,5 procent. Invägningen till Mjölkcenralens mejerier var 1949—50 totalt 774 400 ton och 1953—54 sammanlagt 662 200 ton, och minskningen fortfar alltså. Under det senaste året var minskningen inom detta område 4,3 procent, under det att motsvarande siffra för landet i dess helhet var 1,2 procent. För att om möjligt stimulera mjölkproduktionen inom dessa viktiga områden — här finns inte bara Stockholm, som är en stor konsumtionsort, här har vi också andra städer: Norrköping, Västerås, Eskilstuna, Uppsala och Linköping för att nämna några, där förbrukningen av konsumtionsmjölk är mycket stor — vill man nu låta producenterna där behålla en större del av höjningen av konsumtionsmjölkpriset än vad som kommer att gälla för landet i dess helhet.

Jag är inte övertygad om att stimulansen kommer att bli särskilt stor. Avräkningspriserna kanske inte kommer att öka så mycket. Men nog är det befo-

gat att försöka stimulera mjölkproduktionen inom de områden, som ligger närmast de stora konsumtionsorterna, så att man slipper transportera mjölken långa avstånd för att fylla behovet. Långa transporter ökar fraktkostnaderna, vilket måste belasta folkhushållet i dess helhet. Svårigheten att hålla en hög kvalitet på mjölken minskar också, vilket inte kan vara en önskvärd utveckling. Av dessa skäl anser jag för min del den lösning, som man kommit fram till genom uppgörelsen, vara tillfredsställande. Jag skulle tro att någon talare senare under debatten i dag mera i detalj kommer att belysa hur utjämningen inom olika områden kommer att verka, varför jag nu inte skall sysselsätta mig med den sidan av saken.

Jag kan inte underlåta att till herr statsrådet Norup framföra högerrepresentanternas tacksamhet för att statsrådet nu har funnit tiden vara inne att mildra bestämmelsen om högsta fetthalt i konsumtionsmjölken. Detta har ju varit ett tvisteämne mellan oss tidigare, och vi tycker att det är välbetänkt att man nu har tagit ett steg, som ger konsumenterna större valfrihet mellan olika kvaliteter av konsumtionsmjölk. Utvecklingen här i Stockholm har ju visat, att konsumenterna med särskilt stort förtroende omfattat försäljningen av en konsumtionsmjölk med högre fetthalt än den treprocentiga standardiserade mjölken. Men jag vill även understryka vad jordbruksutskottet har skrivit när det gäller försäljningen av standardiserad mjölk, nämligen att det är angeläget att man även i fortsättningen skall kunna tillhandahålla konsumenterna en treprocentig standardiserad mjölk i full utsträckning. Det är också ett intresse för mejerihanteringen att få sälja en likartad kvalitet, så att inte mjölkens fetthalt behöver växla inom så vida gränser som innan standardiseringen genomfördes.

Jag nämnde nyss att vi från högerrepresentanternas sida inte haft någon avvikande mening beträffande de förslag som jordbruksutskottet här har framlagt mer än på en enda punkt, och jag vill till sist säga ett par ord om den frå-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

gan. Det gäller de stödåtgärder som kan behöva vidtagas för att ge jordbrukarna i Norrbotten och Västerbotten ett stöd utöver det som redan är beviljat för att hjälpa dem ur svårigheterna efter fjol-årets misslyckade skörd; det var ju en fråga som kom upp under utskottsbehandlingen. Vi har inte kunnat ansluta oss till utskottets ganska bestämda skrivning i det fallet, emedan vi ansett att detta var en fråga, som borde lösas på samma sätt som frågan om mjölkpristilläggen för landet i övrigt, nämligen genom förhandlingar mellan jordbrukets representanter och de statliga myndigheterna. Vi menar, att den fullmakt, som riksdagen ger Kungl. Maj:t att handha jordbruksregleringen, skulle ge utrymme även för åtgärder för att ge jordbrukarna i de nordligaste delarna av landet, hjälp på grund av skördeskadorna. Vi föreslår därför i vår reservation, att frågan om mjölkpristilläggen liksom tidigare skall lösas genom förhandlingar mellan berörda parter och att Kungl. Maj:t skall få fullmakt att inom den beviljade anslagsramen efter förhandlingar med jordbrukets organisationer vidtaga erforderliga åtgärder. Vi tror att man på det viset bättre kan tillgodose behovet där uppe utan att behöva frångå den regel, som vi har tillämpat för att lösa dylika frågor, nämligen att det skall ske i samförstånd mellan förhandlingsorganisationerna och Kungl. Maj:t.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till den reservation, som herr Hægglom och jag har avgivit till utlåtandet och som är betecknad med nr 6.

Herr SUNDBERG (s):

Herr talman! Eftersom jag står som reservant i ett avsnitt av detta utlåtande, ber jag få göra några erinringar mot utskottets utlåtande och till förmån för reservation nr 5).

När vi i utskottet behandlade denna fråga, förelåg en motion från Norrbotten, I: 513 och II: 635. I den föreslogs, att man skulle av besparingsmedlen lämna

betydande summor till bidrag för kompensation av inkomstbortfallen.

Utskottet kunde inte bifalla denna motion oförändrad. Den rödde sig om att man skulle för Norrbottens del ge 4 öre och Västerbottens 2 öre i mjölkpristillägg, men när vi behandlat frågan kom vi fram till ett resultat som gav ungefär hälften, eller sammanlagt 2,5 miljoner kronor. Man kan nästan säga att det är ett enhälligt utskott, som uttalar sig för att detta stöd skall utgå till Norrbottens jordbrukare. Vi söker därigenom täcka det inkomstbortfall som inträffat genom vattenskadorna där uppe.

Vi hade under behandlingen av dessa frågor även en uppvakning från producentföreningen i Norrbotten med direktören och ordföranden i spetsen, som framförde sina synpunkter om de förhållanden som var rådande. De talade om, att invägningarna hade sjunkit med ca 20 procent. Vi har numera en färskare siffra som ger vid handen att invägningarna för mejerierna nu är mellan 24 och 25 procent. Detta ger ett tydligt bevis för att man är i behov av vissa regleringsåtgärder för att kunna bibehålla mjölkproduktionen vid nuvarande nivå. Det är ett inkomstbortfall för jordbruket av ungefär 1/4 som skall täckas.

Eftersom vi nu i utskottet är eniga om dessa 2,5 miljoner, skall jag bara uppehålla mig vid frågan hur dessa pengar skall utdelas. De bidrag vi beslutade om i höstas och fram på förvintern skall ju gå över jordbruksnämnden till lantbruksnämnderna, vilka nu som bäst håller på att dela ut de stödlån och bidrag som då beviljades.

Jag var med om ett sammanträde i lantbruksnämnden i mitt län i måndags, och jag antydde där möjligheten att man skulle få ytterligare 2,5 miljoner kronor att dela ut. Direktören och de andra tjänstemännen sade då: Låt oss slippa det! Vi hinner inte bli klara med den andra utdelningen, ty den skall behövsprövas. Vi är nog inte färdiga med den förrän på senhösten och kan inte börja med en ny utdelning förrän kanske framåt årsskiftet. Vi har måst tillsätta sex,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

sju extra personer som arbetar med dessa saker, som far ut i kommunerna och kontrollerar förmögenhetsförhållandena.

Det är ett väldigt arbete med denna sak. Kostnaderna i pengar och hur många dagsverken denna utdelning går på har man ännu inte kunnat göra något överslag över, men det är i alla fall mycket.

I reservationen har vi tänkt oss, att departementschefen skulle kunna förmedla pengarna antingen till producentföreningen, som skulle kunna dela ut dem såsom ett extra mjölkpristillägg, eller med hälften till lantbruksnämnderna och andra hälften till mejerierna. Jag anser, och den tanken framfördes även av styrelsen för producentföreningen, att pengarna bör komma till producentföreningen och att de skall utgöras såsom ett pristillägg till leverantörerna. Jag vill påpeka att ungefär 80 procent av leverantörerna i Norrbotten har jordbruk under 10 hektar. Jag tror inte det skulle bli någon orättvisa om man delade ut tillägget i proportion till de mjölkleveranserna som har verkställts de senaste ett eller två åren.

Det skulle medföra en oerhörd lättnad för lantbruksnämnderna om de sluppe detta arbete. Det är också angeläget att få till stånd en dylik lättnad, eftersom de i många fall släpar efter med det ordinarie arbetet.

Det inkomstbortfall, som det här rör sig om, är ganska betydande. I vår motion erinrar vi om att höjningen av mjölkpriset i Norrbotten betyder en prisökning av 2,5 öre. Men mot denna höjning svarar betydligt ökade utgifter för producenterna. Bland annat har man i Norrbotten ännu inte överallt träffat uppställning om transportkostnaderna. Hela Norrbotten utgör ett enda mejeriområde, och inom detsamma utjämnas priserna. Underhandlingar pågår alltjämt om man skall få höja priset för transporterna med ytterligare ett halvt öre eller kanske ännu mer, vilket i så fall kommer att sluka en del av den prishöjning som skett på mjölken. Man måste även beakta den minskning av mjölkinvägningen som förekommit. Resultatet

blir att de belopp, som kommer jordbrukarna till del vid avräkningarna, kommer att bli ännu mindre. Om man räknar med de förhöjda transportkostnaderna, som kommer att bli resultatet av de nya avtalen, och nedgången i mjölkinvägningen, kommer den senast medgivna prishöjningen på mjölken sannolikt inte alls att medföra någon inkomstökning för jordbrukarna. Prishöjningen slukas nämligen helt av de högre omkostnaderna etc.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla mig längre vid detta problem. Jordbruksutskottets ordförande, herr Tjällgren, har ju redan belyst denna sida av frågan. Jag slutar därför med att instämma i vad han här sade. Jag ber även få ansluta mig till det yrkande som han gjorde om bifall till sin reservation 5).

Herr JONSSON, JON, (s):

Herr talman! Den fråga, som vi nu behandlar, är ju ständigt återkommande, och man kan också säga att de synpunkter som anförts i väsentlig mån är desamma år från år.

Det skulle nu vara sista året som vi har att behandla en proposition, byggd på den gamla totalkalkylen. Vi har nog alla ansett att denna totalkalkyl inte varit så tillfredsställande som man skulle ha kunnat önska. Men även om det inte varit möjligt att få fram fullt exakta beräkningar, har ändå totalkalkylen varit det bästa instrument som vi hittills kunnat arbeta med. En folkpartist påstod under förhandlingarna i jordbruksutskottet, att totalkalkylen »ramlat samman som en skrothög». Det är nog en klar överdrift. I totalkalkylen ingår ju delkalkyler av olika slag, och det är dessa som är det väsentliga. Vi måste även med de nya former, som skall beslutas i höst, ha kvar vissa kalkyler att bygga våra överväganden på. Jag erinrar bara om en sådan faktor som beräkningen av avflyttningen från jordbruket. Det har i år varit mycket svårt att få fram exakta uppgifter om avflyttningen. Den har måst uppskattas på grundval av vissa beräkningar och antaganden, och så kom-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

mer det att bli nödvändigt att göra även i fortsättningen.

I övrigt är det, som jag redan inledningsvis sagt, i stor utsträckning gamla, många gånger anförda synpunkter, som återkommer i denna debatt. I Frisinnad Tidskrift läste jag härom dagen en artikel där det sades, att folkpartiets och bondeförbundets jordbrukspolitik hade börjat flyta samman. Men det märker man i så fall ingenting av i det föreliggande utskottsutlåtandet, utan partierna har intagit samma ståndpunkter som de gjort under de senaste åren.

Jag skall sedan, herr talman, övergå till att säga några ord om de vid utskottets utlåtande fogade reservationerna.

Jag börjar med reservationen nr 2 av herr Nord m. fl. Denna reservation innehåller ett förslag, som även tidigare framförts från folkpartihåll, om att man skall ta medel ur clearingkassan för fettvaror för att därmed sänka priset på fodermedel. Det yrkas i reservationen, »att Kungl. Maj:t skall av jordbruksnämndens clearingkassa för fettvaror disponera högst 7 miljoner kronor för att sänka avräkningspriset på svenskt oljekraftfoder, i den mån förbrukarpriserna på de nu förekommande oljekraftfoderblandningarna ej därigenom nedbringas under 43 kronor per deciton».

Detta innebär att folkpartiet här vill införa en ny subvention på fodermedel. Det rimmar ganska dåligt med partiets allmänna krav på liberalisering av pris-sättningen och införandet av fri prisbildning. Priserna på fodermedel är nu i stor utsträckning fria. Reservanternas förslag innebär ett ingrepp i den fria prisbildningen. Subventionen medför ett ingrepp, d. v. s. en reglering, som måste påverka foderpriserna.

Vi har nu fått olika organ för brödsäden, för slakten och för smöret, som handhar försäljningen och exporten av dessa varor. Vi låter de olika producent-slagen så att säga klara sig själva då det gäller avsättningen på världsmarknaden. Om vi i enlighet med vad folkpartiet här föreslår fingrar ytterligare på reglerings-instrumentet, skulle det innebära att man icke får den liberalisering av pris-

bildningen som här har förutsatts. Man bör enligt min uppfattning försöka låta det hela i viss mån sköta sig självt. Jag medger att foderpriserna under den sista tiden kanske varit rätt höga. Men man bör låta det hela anpassa sig efter världsmarknadspriserna samt avsättningsförhållandena här hemma.

Vidare har folkpartiet en reservation, som har återkommit från tidigare år och som ordföranden i utskottet herr Tjällgren också berörde. Det är reservation nr 4) angående fettvaruregleringen. Däri föreslås, att margarinpriset skall sänkas med 35 öre per kilogram genom att regleringsavgiften för fettvaror sänkes med motsvarande belopp. Det kommer att behövas ungefär 30 miljoner kronor för att genomföra denna subvention av margarinet. Och därtill kommer ett inkomstbortfall för jordbruket av omkring 8 miljoner kronor när det gäller slaktfett. Det är alltså fråga om en ren subvention av margarinet.

Jag har i princip ingenting att erinra mot detta, men jag tror ändå att vi bör lösa denna fråga på ett annat sätt. Närmast föreställer jag mig, att reservationen är ett valtaktiskt utslag från folkpartiets sida. Vi vet att Dagens Nyheter och Expressen har margarinpriset som ett verkligt slagnummer. De anser att det har stor propagandistisk slagkraft och därför använder de sig av det. Det är förmodligen en eftergift åt det hållet, som folkpartiet nu gjort genom denna reservation.

Prisrelationen mellan smör och margarin är en fråga, som har ägnats stor uppmärksamhet och många överväganden, och den måste bedömas som mycket känslig. De mindre jordbrukarna har ju nämligen mjölkproduktionen som sin väsentliga inkomstkälla. Vi vet att avsättningsförhållandena för smör har varit rätt besvärliga. Vi får ju erlägga en krona eller mera i avgift för varje kilogram, som vi exporterar till utlandet. Därför hänger priset på margarin och priset på smör i väsentlig mån samman med varandra, och man kan inte ändra priset på margarin utan att det påverkar priset på smöret.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

Folkpartiet säger att i nuvarande läge lär man inte kunna undvika åtgärder, som leder till en ytterligare naturlig sänkning av smörförbrukningen inom landet. Jag tror inte att det är lyckligt att man löser denna fråga efter rent tillfälliga förhållanden. Man måste nog se det hela på litet längre sikt och inte bara anpassa priserna efter förhållandena under år med dålig skörd och därmed följande minskning i mjölk- och smörproduktionen och använda sig av det förhållandet för att öka prisspanningen mellan smör och margarin. Om man skulle hålla sig till vad folkpartiet här föreslagit och göra det till en princip, måste det väl leda till att om vi nästa år skulle få en god skörd med åtföljande ökning av mjölkproduktionen, och måhända även svårare avsättningsförhållanden på världsmarknaden än vad vi nu har, så skulle vi minska spännvidden mellan priserna på smör och margarin och sålunda låta priskurvan gå i vågrörelser alltefter produktionsresultatet här hemma och avsättningsförhållandena ute på världsmarknaden.

Prisutredningen har ägnat mycken uppmärksamhet åt detta och säger bl. a., vilket jag tror är riktigt, att frågan bör lösas med hänsyn till verkningarna på lång sikt. Utredningen säger också, att man inte bör ändra prisrelationen bara med hänsyn till tidsbetonade förhållanden, utan frågan bör ses på längre sikt.

Jag vill för min del säga att prisrelationen mellan smör och margarin är ett besvärligt avvägningsproblem, som bör ägnas stor uppmärksamhet och lösas med beaktande av förhållandena på längre sikt och med beaktande av *både* konsumenternas berättigade anspråk på billigt matfett och det mindre jordbrukets produktionsförhållanden och avsättningsproblem. Jag ser vidare saken så, att när vi nu till hösten skall ta ståndpunkt till nya former för prisregleringen, däri prisförhållandet mellan smör och margarin ingår som ett betydelsefullt led i bedömningen av själva regleringsanordningarna, tycker jag att det är bättre att vi dröjer med denna fråga till dess och då gör de övervägan-

den som är nödvändiga för att komma fram till beslut som kan bli mera långsiktiga och som också bygger på en säker grund.

Sedan vill jag också säga något om en annan sak, som berördes senast av herr Sundberg och som väl efter mig kommer att beröras av herr Svedberg. Den gäller skördeskadorna i somras. De var ju betydande. Därför ansåg statsmakterna, liksom de gjort tidigare, att vissa åtgärder borde vidtagas. I anledning av det dåliga skörderesultatet 1950 och 1951 beslöt riksdagen att staten skulle träda emellan och lämna viss hjälp. Det skedde i form av stödlån på fördelaktiga villkor. År 1952 beslöts att denna hjälpform skulle kompletteras med ett bidrag utan återbetalningsskyldighet skulle kunna lämnas.

Vi känner alla till de regnskador som drabbade landet i fjol sommar. Jag skall inte närmare gå in därpå, de har redan berörts av flera talare. För övre Norrland var skadorna av rent katastrofal natur. Därför fick vi också den 21 januari i år en proposition, vari det föreslogs att 25 miljoner kronor skulle överföras till fonden för stödlån samt att av tillgängliga medel på reservationsanslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område skulle få tagas i anspråk ett belopp av högst 6 miljoner kronor, varav 1 miljon kronor skulle gå till bidrag till övre Norrland.

Detta förslag sanktionerades av jordbrukets förhandlingsdelegation. Utskott och riksdag tog förslaget, vilket innebar — herr Sundberg var ju också något inne på den frågan — att utbetalningen skulle ske genom lantbruksnämnderna. Det var ingen som då ifrågasatte — även om man givetvis var fullt medveten om att bortfallet av fodret måste betyda en väsentlig minskning av mjölkleveranserna — att dessa medel skulle utbetalas på mjölken. När det nu visas att minskningen av skörden, i varje fall på vissa håll, blivit större än som förutsatts, har jag för min del liksom utskottsmajoriteten ansett att man kanske borde späda på hjälpen något. Såsom redan har sagts här ifrån talarstolen har motionsvis be-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

gärts ytterligare 5 miljoner kronor och därvid föreslagits att beloppet skulle läggas på mjölken. För min del har jag i likhet med utskottets majoritet ansett, att det inte kan vara logiskt riktigt att man, när man först lämnar en hjälp med 6 miljoner kronor, varav 1 miljon kronor till övre Norrland, och nu skulle ge ytterligare hjälp för samma ändamål, väljer en ny form för denna hjälp. Jag har ansett det logiskt riktigt att man även nu använder samma bidragsform, som tillämpas enligt riksdagens beslut i februari månad.

Det föreligger här en rätt manstark reservation, som syftar till att man mera bestämt skall uttala sig för att medlen bör utgå på mjölken. Herr Sundberg har ju klargjort för oss hur det ligger till rent lokalt. Han säger att lantbruksnämnden ännu inte ens hunnit genomföra de uppgifter, som den fick enligt det tidigare beslutet. Det var någonting som jag inte kände till. Jag trodde att dessa saker där liksom i det län, som jag företräder, var genomförda. Jag håller med om att det kan bli vissa svårigheter, men jag tror att man skall kunna övervinna svårigheterna beträffande de tekniska detaljerna.

Härtill kommer den omständigheten, att om medlen skall läggas på mjölken, kan det inte bli samma omedelbara och direkta hjälp för den enskilde jordbrukaren som om vederbörande finge en summa mera direkt av lantbruksnämnden. Det upplystes vid en uppvaktning i ärendet, att genomsnittskvantiteten av mjölk för år i Norrbotten är 6 000 kilogram. Om man slår ut det per dag, blir det 16 kilogram. Om man skulle ge 2 öre mera per kilogram, betyder det 120 kronor om året, eller någonting på 32 öre om dagen. Det blir inte så stor hjälp. Däremot har jag föreställt mig att om genom lantbruksnämnden kunde utgå ett direkt bidrag på 300, 400 eller 500 kronor, som betalas ut på en gång, skulle detta för den enskilde jordbrukaren vara av större värde än om man plottrar ut det på ett helt år med 35, 40 öre om dagen. Det skulle, såsom vi sett saken, vara ett mera praktiskt system. Jag har

den uppfattningen, att även om medlen skulle utbetalas via mjölken, såsom reservanterna föreslagit, uppstår det säkerligen tekniska besvärligheter som man måste komma till rätta med och försöka ordna.

För mig är det väsentliga att jordbrukarna får denna hjälp på 2,5 miljoner kronor och att man sedan kanske får söka jämka litet i fråga om de tekniska detaljerna.

Till sist vill jag, herr talman, säga några ord med anledning av herr Helmer Perssons anförande. Ja, det är ju en mycket lätt uppgift att vara generös, om man inte på något sätt behöver tänka på varifrån pengarna skall tagas. Då kan man såsom kommunisterna lova bidrag både hit och dit. Deras förslag ligger emellertid så bortom möjligheternas och rimligheternas gränser, att man knappast kan ta det på allvar. Vi får ju från det hållet höra, att skatterna skall sänkas kraftigt även om statens utgifter därigenom höjes. Deras valspråk har ju också varit, att man skall »sänka priserna och höja lönerna», och det går ju lika litet ihop.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, och jag kan göra det utan reservation.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k), kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av den siste talarens anförande vill jag säga några ord.

Herr Jonsson nämnde att det är så lätt för oss att handla som vi gör, därför att vi inte har något ansvar för varifrån pengarna skall tagas. Jag vill då emellertid erinra honom om att vi är i gott sällskap. Det är nämligen på det sättet, att bondeförbundarna i Norrbotten, exempelvis deras riksdagsmän, på sina RLF-möten säger ungefär så här: »Heja bönder! stå på er och begär i ersättning vad ni har rätt att kräva!» Socialdemokraterna och folkpartisterna i Norrbotten säger också, att här »måste vi stå på oss». Jag kunde citera vad folkpartiets årsmöte har uttalat i saken, och jag

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

kan citera också vad man har sagt vid en konferens med socialdemokratiska bönder i Norrbotten.

Vi befinner oss alltså i mycket gott sällskap, och är vi oansvariga, så är också socialdemokratien och bondeförbundet i Norrbotten, inklusive deras ledningar, oansvariga.

Herr Jonsson sade att skörde-skadorna där uppe är av katastrofal karaktär, men han menade, om jag förstod honom rätt, att man inte nu kan gå in för en ny hjälpform. Jag för min del ifrågasätter, om det är någon ny hjälpform vi föreslagit. Uttalade man inte 1947, att jordbrukarna via prisregleringen skulle få jämbördig standard med andra yrkesgrupper? Och denna sak kan både i Norrbotten och Västerbotten lätt ordnas via prisregleringen.

Staten har ju tjänat 20 miljoner, om jag inte minns fel, genom att man utbetalat mindre i extra mjölkpristillägg. Varför inte ge åtminstone de pengarna? Och vidare tror jag, att vattenfallsstyrelsen gnuggar händerna av förtjusning för att det regnar så mycket; den har tjänat kanske 30 miljoner på det myckna regnandet. Logiken för många blir kanske: måtte det regna så att dammarna fylls där uppe, och må småbrukarna ha det hur de vill!

Jag tycker inte att man bör resa hinder för den hjälp som behövs. Med alla dessa fakta för ögonen bör man kunna vara med om att som en övergångsföreteelse höja mjölkpristillägget med det dubbla.

Herr JONSSON, JON, (s) kort genmäle:

Herr talman! Detta yttrande av herr Persson ändrar ingenting i min allmänna uppfattning om hur kommunisterna brukar uppträda och uppträder även på denna punkt.

Det är helt naturligt att jordbrukarna i Norrbotten och Västerbotten har stort intresse av att få bästa möjliga hjälp, men jag tror att de är lika förnuftiga som sina kolleger i andra delar av landet och vet, att resurserna är begränsade och

att man inte kan ta till hur mycket som helst.

Herr Helmer Persson sade att skörde-skadorna skulle klaras regleringsvägen, och det är en ny princip. Jag tror att den metoden användes någon gång på 1930-talet, men under senare tid har det inte gått så till, utan man har följt den väg som jag tidigare talat om. Jag vill också erinra om att i direktiven för den kommitté, som jordbruksministern för ungefär ett år sedan tillsatte för utredning av denna fråga, framhölls nödvändigheten av att skörde-skadorna klaras på annat sätt än via prisregleringar. Skörde-skadorna är nämligen ofta så lokalt begränsade -- även om de förra året hade större omfattning -- att det är svårt att prisregleringsvägen ordna detta på ett rättvist och praktiskt sätt. Prisregleringarna är tillräckligt krångliga ändå, och man bör söka lösningen genom försäkring eller på annat sätt.

Herr PERSSON, HELMER, (k) kort mäle:

Jag vet detta, men jag vill fråga den ärade talaren, om det skall upphöjas till princip att staten gör förtjänster då skörde-katastrofer inträffar?

Och jag erinrar ånyo om det dubbelbottnade uppträdandet hos de riktningar jag här nämnt. På hemmaplan säger man till bönderna: »Visst måste ni få rättvisa, visst skall ni ställa krav!» Men i Sveriges riksdag uppträder man på ett helt annat sätt. Om jag får tala bildspråk, skulle jag vilja frammana bilden av skatan som sitter på ett nytjärat tak: när stjärten sitter fast är näbben lös, när näbben sitter fast är stjärten lös, o. s. v., o. s. v.

Herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Det förslag som i dag skall behandlas bygger, liksom motsvarande förslag under flera år, på en överenskommelse som träffats mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation. Man har i riksdagen haft respekt för de träffade över-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

enskommelserna och försökt att i så stor utsträckning som möjligt hålla sig till dem både från regeringens sida, i den proposition som framlagts, och från riksdagens sida, när det gällt att besluta i frågorna.

Prissättningen på jordbrukets produkter beror ju i mycket hög grad av de kalkyler som årligen göres upp. Stark kritik har vid flera tillfällen framförts mot dessa kalkyler, och när man gått att undersöka möjligheterna att få fram nya riktlinjer för jordbrukspolitiken, så har man — som en del folkpartistiska talare sagt — försökt konstruera ett system som skulle vara så pass enkelt, att det »skulle kunna förstås av fler än tre eller fyra personer».

Ja, mina damer och herrar, förslag till nya riktlinjer kommer om någon tid att läggas fram. Huruvida dessa riktlinjer blir så mycket enklare än de nuvarande, det får vi då tillfälle att överväga; i det fallet vill jag inte lova mycket. Jag tror att hela frågan är invecklad och att det även i fortsättningen krävs ganska omfattande beräkningar för att man skall få en uppfattning om utvecklingen när det gäller jordbrukets inkomster och utgifter och därmed prisbildningen på jordbrukets produkter. Jag hoppas dock, att det nu är sista gången dessa frågor behandlas enligt den gamla ordningen.

En rad talare har i dag framhållit, att man strängt taget kan i mycket stor utsträckning ansluta sig till de linjer, som uppdragits i överenskommelsen och lagts fram i propositionen. Man har konstaterat, att även om 1954 varit ett gott år för svenskt näringsliv i allmänhet, har det svenska jordbruket haft svårigheter på grund av det dåliga skördeväder, som varit rådande under hösten. Detta har fört med sig, att kostnaderna för jordbruket har stigit. Vid upprättandet av denna jordbrukskalkyl har man haft att utgå från normskördar, men man har inte kunnat komma ifrån att 1954 års dåliga skörderesultat i viss utsträckning vilar som en skugga över kalkylen. I varje fall får man detta intryck, när man talar med jordbrukare ute i bygderna och får reda på hur de ser på framtiden.

Såsom någon talare här framhållit, är den väderlek, som nu är rådande, inte heller ägnad att förbättra denna situation.

Utskottet har i stort sett biträtt den proposition, som nu är framlagd, och det är därför kanske inte någon anledning för mig att hålla något längre anförande. Det är dock en del frågor, som jag här närmare vill beröra.

Från en del håll har framhållits, att det är nödvändigt att staten vidtar åtgärder för att råda bot på de svårigheter, som inträffat för jordbruket. Kommunisterna exempelvis har gjort stora överdrifter i fråga om hjälpbehovet, och de siktar förmodligen på att få göra vinster vid ett kommande valtillfälle. Jag tror att statsmakterna bör iakttaga en viss försiktighet, även om jag anser att skördeskadorna varit så svåra i norra delarna i vårt land, att det är all anledning att vidtaga särskilda åtgärder för att hjälpa jordbrukarna i dessa trakter.

Om jag ser på de reservationer, som avgivits inom utskottet, fäster jag mig vid att man speciellt från folkpartiets sida — nu liksom så många gånger förut — kommer med en del gammal skåpmat. Den första reservationen gäller den förmalningsavgift, som har tillkommit för att man inom jordbruket skall få möjlighet att finansiera avsättningen av överskottet av brödsäd. Den är ingalunda populär överallt, men vi måste komma ihåg att den föreslagna avgiften, som även under de föregående åren beslutats, bygger på ett visst åtagande från handelskvarnarnas sida. Dessa har därvid uppställt såsom villkor för att de för sin del skall uppbära förmalningsavgift, att alla kvarnar skall uppbära sådan avgift. Det är väl ändå så, att om en frivillig överenskommelse kan träffas — och i varje fall de partier, som inte tillhör regeringen, framhåller ju alltid att man skall reglera så litet som möjligt — är väl detta en bättre utväg än att stifta en lag. Det kanske inte vore så lyckligt, om vi på denna punkt skulle gå lagstiftningsvägen.

Herr Nord sade, att man i fjol inom jordbruksutskottet hade kommit överens

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

om att begära att Kungl. Maj:t skulle undersöka möjligheten av att befria bygdekvarnarna från förmalningsavgift. Denna undersökning har gjorts under det sista året liksom under tidigare år, men resultatet har blivit detsamma, nämligen att det från storkvarnarnas sida med bestämdhet hävdas, att om de skall ställa sig till förfogande på frivillighetens väg, så är det under förutsättning att denna avgift skall uppbäras av alla kvarnar. Nu har ju föreslagits en ersättning till bygdekvarnarna, och denna förmalningsavgift är principiellt utformad på samma sätt som de avgifter vi har såväl på smör som på kött och fläsk och även spannmål. Man anser ju inom dessa områden, att alla bör hjälpas åt att bära svårigheterna och att alla skall få ta del av de fördelar, som kan erbjudas.

Jag vill alltså säga att jag vidtagit undersökningar under det år, som gått, men kommit till samma resultat som tidigare, och detta har varit anledningen till att det förslag, som framlagts i propositionen, inte varit av annan art än tidigare. Utskottet har ju också i år godkänt förslaget.

Från folkpartiets sida har vidare sagts, att man i den proposition, som nu föreligger, tagit mycket större hänsyn än tidigare till de krav, som framförts från folkpartiets sida när det gäller att tillgodose animalieproduktionen och därmed också det mindre jordbruket. Utformningen av stödet åt de olika produktionsgrenarna sammanhänger emellertid i ganska stor utsträckning med hur prisbildningen varit på världsmarknaden, eftersom det gäller att här hemma utforma stödet åt de olika produktionsgrenarna i viss mån efter denna prisbildning.

Det är således på grund av dessa förhållanden, som vi i större utsträckning har kunnat tillgodose animalieproduktionen och därmed också småbruket. Jag skulle tro, att redan under tidigare år har en överväldigande majoritet i riksdagens båda kamrar önskat att förhållandena varit sådana, att denna produktion mera kunnat tillgodoses, och folk-

partiet har nog inte anledning att för sin del försöka lägga beslag på intresset för småbrukarna och göra gällande, att endast folkpartiet vill tillgodose småbruket vid fördelningen av jordbruksstödet.

Det har även riktats anmärkningar mot regleringen av fodersäd och fodermedel, och det föreslås att fodermedlen skulle förbilligas. Jag tror dock inte att det finns anledning att införa det system, som här föreslås från folkpartiets sida. Om man går in för en friare handel, vilket om jag fattat saken rätt folkpartiet livligt tillstyrker, bör man också vara beredd att ta konsekvenserna av en liberalisering av handeln. Även om vi just för tillfället inte har svårigheter att vinna avsättning för vår animalieproduktion, kan givetvis svårigheter i det avseendet uppstå igen ganska snabbt. Med hänsyn härtill tror jag, att det är säkrast att följa den väg, som föreslås i propositionen och som utskottet godkänt.

Vad sedan beträffar fettvaruregleringen, så anses det fortfarande från folkpartiets sida, att margarinpriset borde sänkas. Har verkligen utvecklingen varit sådan, att det nu är anledning att sänka margarinpriset och sätta smöret, som dock väl är de flesta jordbrukarnas allra viktigaste produkt, i en sämre ställning genom den större spänningen i priserna? En prissänkning på margarinet skulle medföra en minskad smörkonsumtion. Viserligen säger man, att förhållandena på världsmarknaden för närvarande är sådana, att det skulle gå bra att öka vårt lands smörexport, och att det finns fara för att vi inte skall kunna uppfylla våra handelsavtal. Men vi vet inte hur förhållandena kommer att bli i framtiden. Jag tror alltså att vi bör bibehålla den nuvarande spänningen i priserna på smör och margarin, och enligt min mening ger den ekonomiska utvecklingen inte anledning till att vi i dagens läge skulle ändra på detta.

När det gäller möjligheterna att exportera smör skall det villigt medgivas, att det inte bara i vårt land utan även i andra delar av Europa i dagens läge föreligger en minskad mjölkproduktion och därmed också en lägre smörtill-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

verkning. Detta gör, att efterfrågan på smör gör det lätt att sälja denna vara i en del europeiska länder. Exporten dit är i år betydligt mindre än tidigare, och det har medfört, att priserna är fullt tillfredsställande. Förlusten på smöret vid export blir därför inte av den storleksordning, som man tidigare har räknat med. Även om utvecklingen under de månader, som gått sedan vi i fjol tog ställning till dessa ting, tyder på att det under innevarande konsumtionsår inte blir så stor export, som vi då räknade med, blir det dock åtskilliga tusen ton smör som kommer att exporteras, och om prisförhållandena skulle förändras, såsom fallet var för några månader sedan, kommer givetvis en hel del medel att gå åt till prisutjämningen. Att sänka margarinpriset och åstadkomma utjämning via fettregleringskassan med medel, som annars skulle inflyta till statskassan, anser jag vara en förkastlig väg, och Kungl. Maj:t har givetvis inte kunnat biträda ett förslag i den riktningen. Utskottsmajoriteten har inte heller velat göra någon ändring därvidlag.

Jag måste ännu en gång säga, att jag inte kan fatta, att folkpartiet vid upprepade tillfällen föreslår sänkning av priset på smör och margarin, eftersom följden av en sådan prissäskning måste bli, att det jordbruk, som har animalieproduktion, i viss mån kommer att få sitta emellan.

Man vill också ha en annan ordning när det gäller inblandningen av olja i margarinet. Man vill ha en större import av valolja och vill i stället exportera rapsolja. Att märka är emellertid, att vi inte sedan före det senaste kriget har importerat mera valolja än under 1954. Om man vill ha den höga kvalitet på margarinet, som tillverkarna anser, att man bör ha, bör väl ändå rapsolja ingå i margarinet. Om rapsolja exporteras, kan endast ett lägre pris tas ut, och en inblandning av valolja i margarinet skulle därför medföra en minskning av oljeväxtodlingen här i landet. Det skulle innebära att den areal, på vilken nu odlas raps, skulle komma att besås med andra växtslag, och på det sättet skulle

vi kanske få produkter av sådana slag som vi redan nu har svårigheter att vinna avsättning för.

Jag tror för min del inte att dessa synpunkter kan beaktas. Jag tror inte att detta skulle vara till gagn för jordbruket. Däremot är det inget tvivel om att det skulle komma att gagna konsumenterna, och förslaget är väl utformat på detta sätt just därför att folkpartiet i huvudsak vill tillgodose konsumenterna, även om det skulle ske på bekostnad av jordbrukarnas legala intressen.

Från högerns sida har det sagts att man med ett visst bekymmer ser på den nuvarande utvecklingen, och i det avseendet är jag ense med högern. Då det gäller att täcka jordbrukets kostnader innebär ju faktiskt det senaste årets uppgörelse ett kanske större åtagande för jordbrukarna än vi vissa tidigare år har begärt. Men, som det redan har sagts, det resultat som föreligger har ju föranletts av utvecklingen på världsmarknaden, och jordbrukets organisationer har också ansett sig kunna godta den träffade uppgörelsen, på vilken propositionen bygger.

Jag vill också understryka, att det inte är tu tal om att vegetabilieproduktionen måste komma i ett sämre läge än den tidigare varit till följd av den fördelning, som har skett i år och varigenom kostnaderna ökar men inkomsterna minskar för denna produktion. Man kan givetvis diskutera, huruvida den avvägning, som tidigare skett mellan de olika produktionsgrenarna, varit riktig eller inte, men den saken skall jag inte nu gå in på.

Högern har dock på en del punkter en avvikande mening från den, som utskottsmajoriteten har stannat för. Herr Eskilsson talade om att han med tillfredsställelse noterade, att jag skulle ha övergivit min hittillsvarande ståndpunkt, då det gällde den högsta fetthalten på mjölk. Jag har i det avseendet varje år följt de synpunkter, som anförts av Svenska mejeriernas riksförening, och jag har varit angelägen om att riksdagen när det gäller dessa ting skulle fatta beslut, som överensstämde med vad man kommit överens om vid underhandling-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

arna. Mig veterligt har Svenska mejerierernas riksförening hittills handlagt dessa ting på ett sådant sätt, att det inte finns någon anledning att framställa någon anmärkning däremot.

När jag i går gått med på att slopa begränsningen av fetthalten har jag gjort det under den förutsättningen att konsumenterna skyddas i så måtto, att de alltid har tillgång till treprocentig mjölk. Jag tror, att detta är ganska nödvändigt, ty på en del håll skulle det nog medföra svårigheter för mejerierorganisationerna att utbjuda mjölk med olika hög fetthalt. Dessutom tror jag, att det är nödvändigt, att man tillgodoser dem, som helst vill ha en mager mjölk, och att sådan alltså bör saluföras överallt. För min personliga del tror jag, att om man höll en mycket hög fetthalt i mjölken, skulle detta leda till minskad konsumtion av olika anledningar, nämligen dels att mjölken inte blev så begärlig att dricka, dels att priset blev alldeles för högt. Att man tidigare haft en begränsning av fetthalten i konsumtionsmjölken tror jag däremot inte på något sätt har försvärat avsättningen av mjölk liksom inte heller av smörfett.

Vad beträffar fördelningen av den prishöjning, som skall genomföras på konsumtionsmjölken, har ju träffats en överenskommelse, och den bör enligt min mening respekteras. Även om produktmejerierna, såsom från en del håll anförts, skulle ha några särskilda synpunkter att lägga på denna uppgörelse, tror jag dock att överenskommelsen bör följas, låt vara att statsmakterna rent principiellt sett ingalunda behöver sätta upp något pekfinger, då det gäller att bestämma hur de prisökningar på mjölk, som jordbruket får, bör fördelas.

När propositionen skrevs, hade man ingen erfarenhet av vilken hjälp de skördekadeln och bidrag, som beslutats för norra Sverige, givit drabbade jordbrukare, och propositionen innehåller därför inga förslag om ytterligare stöd åt de jordbrukare i Norrbottens och Västerbottens län, som utsatts för dessa så omfattande skördekadolor. Frågan har tagits upp av utskottet, och jag hälsar

detta med tillfredsställelse. Kungl. Maj:t skall givetvis så rättvist som möjligt söka fördela de medel, som på utskottets förslag kommer att anvisas. Jag vill instämma i den synpunkt som herr Jon Jonsen framhöll, att huvudsaken är att man får möjligheter att fördela mera pengar till dessa människor. Jag är övertygad om att om man skulle besöka dem i deras vardagsliv, skulle man finna att de inträffade skördekadorna gjort dem berättigade till den merhjälp, som utskottet föreslår. Då dessutom de statsmedel, som i fjol anvisades på grund av den minskade produktionen, inte har kommit att utbetalas, så menar jag, att om man kan ta dessa 2,5 miljoner kronor av de uppkomna besparingarna, är jordbrukarna i sin fulla rätt att få dessa medel.

Jag hoppas också, att man från riksdagens sida inte binder möjligheten att utbetala dessa medel så hårt, att jordbrukarna får vänta för länge på denna hjälp, ty då kommer det att uppstå stora svårigheter för de organ, som skall handha fördelningen. Jag tycker nog att när man har begränsat beloppet, kan man med fullt förtroende överlämna resten till Kungl. Maj:t. Det är givet, att vi kommer att höra både jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation och på så sätt försöka fördela medlen så rättvist som möjligt.

Herr **NORD** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jordbruksministern började med att upptaga till granskning våra förslag i anledning av jordbruksprisförhandlingarna. Han säger då, att det är gammal skäpmat som vi kommer med när det gäller förmalningsavgifterna, och det må vara sant att vi har framfört dessa yrkanden även de två föregående åren. Men vi anser att det inte föreligger något skäl att inte fortsätta med detta. Jordbruksministern svarar nu liksom tidigare, att det hänger på att de stora kvarnarna inte vill gå med på den uppgörelsen, men han har deklarerat att han förstår småkvarnarnas svårigheter. Det må vara tillåtet att uttala en undran,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

varför alla dessa småkvarnar ovillkorligen måste böja sig för de stora företagen? Man har nog litet svårt att inse ute i bygderna, att så skall vara fallet.

Sedan säger herr jordbruksministern, att småbrukets intressen har tillgodosetts mera genom den höjning av priset på de animaliska produkterna, som har föreslagits vid prisförhandlingarna, och han tillägger att dessa priser är beroende av världsmarknaden och att vi annars inte haft att räkna med någon höjning i detta fall. Jag föreställer mig emellertid, att även spannmålspriserna är beroende av världsmarknaden.

Beträffande sänkningen av margarinpriset har jag den uppfattningen, att en måttlig sänkning av margarinpriset inte kommer att i nämnvärd grad inverka på konsumtionen av smör. För övrigt föreslår ju jordbruksprisutredningen i sitt betänkande, att margarinet skall sänkas, om jag minns rätt med 45 öre. Jag vet inte hur man hade tänkt sig att kompensera det, men jag förmodar att det bör gå på samma sätt i detta fall.

Herr OLOFSSON, UNO, (fp):

Herr talman! Då det talats länge i denna fråga skall jag begränsa mig till att beröra en enda punkt i detta utlåtande, nämligen punkt A 3 angående fodersäd och fodermedel.

Ett stort antal småbrukare här i landet behöver inköpa fodermedel av olika slag för att få en nöjaktig mjölkproduktion och för uppfödning av ungdjur. För hela den animaliska produktionen måste det finnas tillgång till fodermedel, och en stor del av dessa måste tyvärr köpas från bättre belägna jordbruk och storjordbruk. Inköpsposten fodermedel är hos småbrukarna ofta en stor och besvärande utgiftspost. Ju mer den utgiften ökas på grund av stegrade fodermedelspriser, desto sämre måste lönsamheten bli för dessa jordbrukare, och ju mer man kan minska den posten, desto bättre blir lönsamheten. Det är därför med en viss förvåning som man tar del av utskottets och departementschefens förslag, att man

nu skall minska och beskära de sedan många år utgående fraktbidragen för fodersäd till Norrland.

Transportfrågan är ju ett av Norrlands största och svåraste problem, och de höga frakterna är orsaken till att våra levnadskostnader stiger. Alla förnödenheter som vi skall köpa från importhamnarna och från industrierna söderut fördyras av de höga frakterna, medan vi ofta själva får bekosta frakten på de produkter, som särskilt småindustrien där uppe producerar, emedan vi annars inte kan hävda oss på marknaden.

Att frakterna fördyras av de långa avstånden kan man ju inte göra något åt, men de fördyras också av de stegrade priserna på brännolja och andra drivmedel. Jag kan bara som ett exempel peka på att bensinen är 4 öre dyrare hemma i Lycksele än i O-zonen. Det innebär givetvis en fördyring för mejerierna, för slakterierna och för jordbrukets föreningsrörelse i övrigt. Intransporten av mjölken från jordbrukarna till mejerierna sköts i stor utsträckning av postverket med dess bussar och linjebilar. Avtalet med postverket är nu uppsagt, och vi väntar på en prisstegring, troligtvis med 1 öre. För att hjälpa ett statsägt affärsdrivande verk måste vi alltså vara med om en försämrad lönsamhet för jordbruksdriften.

Vi har ju också oss alla bekant, att statens järnvägars priser kommer att höjas när det gäller bl. a. vagnsfrakter och frakt av stycke gods. Det torde röra sig omkring 7 å 10 procent. Det blir givetvis också en fördyring för jordbrukarna. Man måste då säga, att det väl ändå inför dessa samlade prisstegringar är som mest opsykologiskt och mest opassande att komma med ett förslag som skulle innebära att fraktbidragen vid transport av fodermedel skulle minska.

Jag är fullkomligt medveten om att hushållningssällskapen i norr behöver ökat anslag för att kunna driva en mera effektiv konsulterande och rådgivande verksamhet i fråga om spannmålsodlingen, men vi har den bestämda uppfattningen, att medel härför kan anvisas i vanlig ordning genom den ordinarie hu-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

vudtiteln och inte bör tas av de förmåner som hittills utgått till jordbrukarna.

Det är inte utan att man tycker, att det i viss mån råder orättvisa förhållanden på detta område. En del av de förnödenheter och nyttigheter, som framställs i Norrland, fraktas till Sydsverige på statens bekostnad. Jag skall bara peka på en enda sak. Den elektriska energi, som produceras vid de norrländska vattenfallen, skickas via statsägda, mycket kostnadskrävande högspanningsledningar till Syd- och Mellansverige, där den tillhandahålls abonnenterna för samma pris som betalas av de abonnenter, som bor bara några kilometer ifrån kraftkällan.

Nu kan man invända, att det inte rör sig om några större belopp i form av fraktbidrag. Det är klart att fraktbidragen inte kommer att kunna nämnvärt öka jordbrukets lönsamhet. Vare sig man ser saken ur statsfinansiell synpunkt eller ur den enskilde jordbrukarens synpunkt, är nog detta riktigt. Men det gäller här en gård av rättvisa, en gest som säkerligen skulle uppfattas mycket välvilligt av dem som bor däruppe i dessa bygder.

Sedan vill jag beröra ett yttrande som fälldes av regeringens representant Jon Jonsson. Jag konstaterar med tillfredsställelse och med glädje, att han också anser att spannmålsfodermedlen är tillräckligt dyra i Norrland. Det var mycket tacknämligt. Men i stället för att hjälpa till med att få dem billigare vill han minska fraktbidragen. Det är en konstig utveckling.

Herr Jon Jonsson sade också, att relationen mellan margarinpriset och smörpriset kanske inte är så riktig. Han konstaterade detta på grund av prisutredningens förslag. Men han vill vänta, tills frågan löses av sig själv. Ja, den som lever får se.

Till sist vill jag konstatera, att när frågan diskuterats i jordbruksutskottet, har diskussionen varit ytterst saklig. Dagens Nyheters namn har inte nämnts en enda gång. Jag hade nog hoppats, att så skulle kunna bli fallet även i denna kammare.

Herr talman! Jag ber att med dessa

ord få yrka bifall till den reservation som avlämnats av herr Nord m. fl.

Herr JONSSON, JON, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att fraktbidragen skall vara kvar i det län, som herr Olofsson representerar, nämligen Västerbottens län. Det blir visserligen en liten sänkning på grund av att det bottenbelopp, för vilket bidrag inte lämnas, höjes från 1 krona 25 öre till 2 kronor per deciton, men syftet är att folk inte skall fara över gränsen och köpa billigare och sedan fara tillbaka och sälja med förtjänst. Herr Olofsson bör kunna ge mig rätt i att fodermedelsförsörjningen i Norrland inte är tillräckligt tillgodosedd. Här föreslås, att man skall öka upplysningsverksamheten för att foderproduktionen skall ske så, att den kan utnyttjas för animalieproduktionen. Nu anslås medel till att upplysningsvägen söka åstadkomma en förbättring av produktionen på längre sikt, vilket jag tror är lika värdefullt.

När det gäller de övriga norrländska länen utom Norrbotten är tillförseln av kraftfoder så ringa och fraktbidragen för de enskilda jordbrukarna blir så små, att det inte spelar någon roll, om man tar bort bidragen. Då är det bättre att pengarna samlas och användes till upplysnings- och kursverksamhet för att förmå de enskilda jordbrukarna att bättre utnyttja sina möjligheter.

Sedan vill jag, herr talman, bara säga till herr Persson att det där han sade om skatorna kanske inte är så dumt, om man antar att det är kommunisterna han menar. Sitter de fast med stjärten, lagar de nog att munnen är fri.

Herr CARLSSON, GEORG, (bf):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord om regleringen av handeln med mjölk och mejeriprodukter.

Vid årets prisuppgörelse har man konstaterat att mjölkproduktionen under senare år varit i ständigt sjunkande. Den-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

na utveckling är det kanske i och för sig inte så mycket att anmärka på, då vi hittills har haft ett visst överskott, framför allt av smör, som man har exporterat. Men det som intresserar och kanske också oroar konsumenterna är att, tvärt emot vad man önskade, mjölkproduktionen har sjunkit mest i närheten av konsumtionsorterna. Konkurrensen om arbetskraften är störst i närheten av industrisamhällena, och mjölkproduktionen är, som alla känner till, någonting som kräver mycken arbetskraft. Mjölkproduktionen har följaktligen minskats eller upphört där tidigare än på andra ställen som varit litet mer isolerade. Detta gör att det har blivit en snedvridning i förläggningen av denna produktion. Det kan på litet längre sikt inte vara till nytta för vare sig producent eller konsument, om man skall frakta konsumtionsmjölken alltför lång väg. Den ökade fraktkostnaden fördyrar mjölken, och kvaliteten kan inte bli bättre utan måste väl bli sämre, ju längre man fraktar den.

På grund av dessa förhållanden har man inom förhandlingsdelegationen i år kommit överens om att företa en ganska avsevärd höjning av priset på konsumtionsmjölk. Man har också varit ense om att en del av denna prishöjning skulle stanna kvar på konsumtionsorterna. Man har sett olika uppgifter i pressen om hur mycket av prishöjningen som skulle komma producenterna till del. Det räknas med att av landets produktion av mjölk säljs ungefär 29 procent till konsumtion. Det har också förekommit experter inom våra egna ekonomiska föreningar som räknat ut vad det skulle ge, men ingen expert, som inte känner till de verkliga förhållandena vid ett mejeri, kan säga vad priset blir. Detta beror precis på hur stor del av mjölken som säljs för konsumtion och hur stor gräddförsäljning ett mejeri har. Alla räknar med ett medeltal. Jag skall som ett exempel ta Stockholm som är landets största konsumtionsort. Här skall man avstå nära fyra miljoner kronor i clearingavgifter. Hade vi ingen gräddförsäljning här, skulle vi slippa undan

med mindre än hälften. Detta beror på att i samband med uppgörelsen har också beslutats en högre gräddclearing än tidigare, en gräddclearing om 47 öre per liter på tjockgrädden.

Man kan fråga sig, varför man över huvud taget skall hålla på i nuvarande situation med detta kineseri med utjämning för k-mjölken och grädden. Finns det något annat område inom jordbruksproduktionen, där man utjämnar mellan jordbrukarna? Låt oss se på brödspannmålen t. ex. Där har vi några få prisorter i landet, och det finns platser, från vilka vederbörande odlare får betala tre till fyra öre per kilogram i frakt till inköpsorten, och den kostnaden får han själv erlægga. Jag har inte hört talas om någon som har sagt att här skall ske en utjämning. I detta fall har vederbörande jordbrukare en viss fördel av att bo i närheten av konsumtionsorten och en viss nackdel av att bo längre bort. Men så fort det är fråga om mjölk skall det vara en fördelning över hela landet.

Jag anser för min del att en fördelning av vad man får in genom det höjda priset kommer att i alltför stor utsträckning jämnas ut, så att det inte blir någon stimulans. För Stockholms del kan man efter denna prishöjning kanske höja priset med ett halvt öre, men kommer det ingenting mera till, sjunker antagligen priset för producenten ännu mera. Ingen tror att detta skall bli en stimulans av mjölkproduktionen i närheten av Stockholm. Det kan finnas ett annat område med ett litet mejeri intill en mindre konsumtionsort, där man har behov av en ringa kvantitet k-mjölk. Mejeriet samlar in denna kvantitet på ett kortare avstånd. Detta mejeri har det ganska lätt. Problemen blir så pass olika, att det blir oerhört besvärligt att lösa sådana frågor efter schablon.

Jag tror, att när vi har en lag mot monopolisering, skulle det i den här situationen vara allra enklast att låta folk ta ut det pris som anvisats och som man har rätt att ta ut på varje konsumtionsort. Om detta pris inte avviker mera

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

från ett närliggande produktmejeris avräkningspris än vad fraktkostnaderna motsvarar, så anser jag att man inte har trampat någon på tårna. Men med det förslag, som nu föreligger blir kompensationen för ökade krav på k-mjölken ringa.

Vad gäller den lilla höjning i priset på producerad och inlevererad mjölk, som kommer av den första prishöjningen, så blir den som sagt så pass liten, att det inte blir fråga ens om något öre per liter utan endast några tiondelar. Jag anser för min del att det inte vore för mycket, om de konsumtionsmjölkförsäljande mejerierna finge behålla den prishöjning som nu är att vänta från den 1 september, nämligen 2,7 öre.

För övrigt vill jag ansluta mig till vad utskottet har sagt här i stort sett, men med den ändring som föreslagits av herrar Eskilsson och Hæggbloom i reservation 6). Jag tycker att detta sammanfaller med mina synpunkter, därför att det förutsättes att man vid fördelningen av de pengar, som man eventuellt anser sig kunna avstå, skall samarbeta med jordbruksnämnden och förhandlingsdelegationen. Dessa har gnugat denna fråga grundligt tidigare, och det är de, som följer dessa problem också under produktionsåret. Jag tror att det blir ett ganska gott stöd för jordbruksministern, när han kommer så långt, att han skall fördela medlen här, om han tar ett råd därifrån.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Även om vi kan vara eniga om att den prisuppgörelse, som legat till grund för den ställning riksdagen skall intaga i dag med anledning av utskottets hemställan, i större utsträckning än tidigare har gagnat den animaliska produktionen i jämförelse med den vegetabiliska, tror jag att jag i motsats till herr Jon Jonsson inte vill anse den prognos, som legat till grund för prisöverenskommelsen, som det enda saliggörande, om man vill komma till en rättvis behandling av jordbruksnäringens krav i nuvarande tid. Jag kan

inte förena mig med dem som har den uppfattningen att, när det gäller att ge stöd åt en viss näringsgrupp som har åsamkats en säregen inkomstförlust, den gruppens inkomstläge skall vara beroende på ett särskilt ställningstagande från riksdagens sida.

Enligt professor Nannesons tidigare beräkningar som troligen legat till grund för även den kalkylberäkning som detta år har förestavat underhandlingen förekommer det största antalet arbetstimmar, per odlat hektar räknat, inom de minsta jordbruken. När man nu i jordbrukskalkylen räknar jordbrukets utgifter, arbetskraftens löner o. s. v., och sedan drar in antalet arbetstimmar i beräkningarna, däri även inräknat arbetstimmarna på det mindre jordbruket, för att via de kalkylmässiga beräkningarna få fram jordbrukets inkomster, borde det väl vara skäligt att kräva att man även skall reglera de olika förändringarna i jordbruksnäringens produktion via kalkylen och via underhandlingsbordet och inte så, som här skett i utskottets motivering när det gäller mjölkregleringen, rekommendera principen att för framtiden riksdagen skall ta ställning i varje särskilt fall, när sådana omständigheter inträffar som t. ex. skördeskadorna.

Det förelåg enligt de uppgifter vi fick i propositionen i början av januari månad skördeskadorna inte minst i Norrbottens och Västerbottens län — och även i Kristianstads län och Malmöhus län, men inte i samma omfattning som i Norrland.

Vi är eniga i de flesta punkter, dock ej om hur man skall ordna fördelningen av det särskilda stödet. Enligt utskotts-majoritetens rekommendation skall lantbruksnämnderna genomföra fördelningen. Men skulle man begära, att lantbruksnämnderna uppe i Västerbotten och Norrbotten nu skall ta itu med ett nytt ansökningsförfarande, kommer detta att leda till en väsentlig försening, såsom utskottets ärade ordförande påpekade i sitt första anförande här. Inte heller kan man av lantbruksnämnderna fordra en rättvis fördelning, ty hur blir

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

det då för de leverantörer i de övre norrlandslänen som får vidkännas ökade fasta omkostnader?

Min uppfattning är, och jag tänker att den delas av reservanterna, att Kungl. Maj:t bör fördela bidraget mellan mejeriföreningarna och lantbruksnämnderna, för att kunna kompensera dem som i år inte längre levererar till mejeriet. Det finns sådana. Enligt de uppgifter vi fick i utskottet från övre Norrland, är invägningsminskningen i Överkalix' mejeriområde minst 35 procent. Kvantiteten har alltså minskat men fraktkostnaderna och övriga omkostnader är större än förut. Detta åsamkar de kvarvarande leverantörerna åtskilliga fasta fördyringar.

De uppgifter vi fick redan i januari visade, att det inom Västerbottens län var 12 kommuner som hade skörde skador, understigande 40 procent, medan 15 kommuner redovisade skörde skador över 40 procent. I Norrbotten har 20—40 procents skada uppgivits av 13 socknar, och över 40 procent av 20 socknar.

Kommunisterna kan givetvis rekommendera vilka åtgärder som helst, eftersom de tydligen inte själva kan åstadkomma det trolleri som de rekommenderar, ty hur kan man å ena sidan kräva reducering av konsumentpriserna på jordbrukets förnödenheter och å andra sidan samtidigt rekommendera större generositet ifrån statens sida? Visst kan man säga: »Vi subventionerar.» Men när man inom konsumentkommittén och LO:s jordbruksexperten rekommenderar en särskild översyn för att lugna konsumenterna, tycker jag att man borde rikta blicken mot andra områden av näringslivet, där det även finns förutsättningar att tillvarata konsumentintresset. Vi behöver här ifrån riksdagen inte sträcka vår vandring långt ut i Stockholms stad för att finna områden, där konsumentkommittén kan gripa in. Hur många hattaffärer och hur många kappaffärer finns det inte efter Västerlånggatan, där konsumentkommittén möjligen skulle kunna rekommendera en enda affär för att betjäna konsumtionen?

Otaliga affärer ligger bredvid varandra. Men när det gäller jordbruket och jordbrukets lönsamhet över huvud taget är man i färd med att rekommendera en omvandling med glesbebyggelsen som måttstock. Jag rekommenderar er, mina damer och herrar, att se på prisregleringspropositionen. Där kan man läsa om de olika lönsamheterna, och där visas att innehavare av jordbruk av basjordbrukets storlek, d. v. s. mellan 10 och 20 hektar, har en inkomst på drygt 8 000 kronor. Uppgifter därom, hämtade från 1953 års deklarationsuppgifter, visar att medelinkomsten för i jordbruket och dess binärningar på landsbygden anställda uppgår till drygt 4 700 kronor. Man kan i detta sammanhang jämföra med att inom industrien och övriga näringsgrenar i detta land ligger medelinkomsten vid 7 775 kronor — med reservation, herr talman, för siffrornas exakthet, då jag tar dem ur minnet.

Jag har nämnt detta för att ge en bild att det läge som nu är rådande. Jag tror inte att man sopar bort det mindre jordbruket i detta land genom en rekommendation om hastigare rationaliseringstempo — de som i Norrland sitter kvar på jordbruk av basjordbrukets storlek kommer ändå att flytta därifrån på grund av den otrivsel som där råder, och herrarna inom industrien får sedan försöka att ordna karavaner upp till Norrland för att tillvarata skogen.

För en tid sedan förklarade våra främsta experter att vi kunde lägga ned 600 000 hektar jord med hänsyn till den nuvarande produktionsvolymen utan att äventyra konsumtionsbehovet. Jag tror inte att man får vara så tvärsäker på att vi i vårt land har en sådan överproduktion, att det är rådligt att inskränka jordbruksarealerna ens på platser med sämre produktionsbetingelser.

Jag skall nämna några siffror för att visa tillbakagången i invägningsresultatet inom Västerbottens län under första kvartalet i år. Första kvartalet 1954 var invägningen i Västerbotten 19 483 448 kilo och första kvartalet i år 17 527 730 kilo. Där är det en nedgång i jämförelse med föregående år med 10,89 procent.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

Antalet leverantörer har under samma tid minskat med 261 inom Västerbottens södra.

Inom Skellefteorten, som utgör Västerbottens norra, utgjorde invägningen under första kvartalet 1954 16 618 317 kilogram. Enligt statistiken var invägningen där under första kvartalet 1955 14 784 936 kilogram, d. v. s. en minskning med 14,64 procent. Antalet mjölkleverantörer hade nedgått med 372.

I lappmarken var invägningen under första kvartalet 1954 5 444 028 kilogram mot 4 461 979 kilogram under första kvartalet i år, och där har antalet leverantörer nedgått med 105.

Dessa siffror från Norrbotten utgör ett klart bevis för att det specialstöd, som nu föreslås, inte enbart kan fördelas av lantbruksnämnden. I Överkalix har invägningen av mjölk minskat med inte mindre än 35 procent. Mot den bakgrunden måste man fråga sig, om det inte vore rimligt att gå den väg som reservanterna rekommenderar, nämligen att stödet skall förmedlas dels av mejerierna och dels av lantbruksnämnderna. Lantbruksnämnderna skulle då kunna ge bidrag till de jordbrukare som på grund av skördeskador i år inte kan göra samma leveranser som tidigare till mejerierna. För övrigt kan man ju ta mejerileveranserna under år 1953 som utgångspunkt för fördelningen av det stöd som det här är fråga om.

Det förvånar mig att de representanter för övre Norrland, som har suttit med vid underhandlingarna, kunnat släppa igenom detta förslag utan att anmäla reservation.

Sedan har vi fraktkostnaderna. Herr Olofsson i Lycksele påpekade, att det icke utgår fraktbidrag i Västerbottens och Norrbottens län. Staten har dock höjt grundavgiften från kronor 1:25 till kronor 2:—. Jag ifrågasätter för min del, om inte Västernorrlands och Jämtlands skogsbygder liksom motsvarande trakter i Värmland, Västmanland och Dalarna, där man tidigare hade bidrag till billigare transporter av fodermedel, skulle vara mer betjänta av att få behålla denna fraktlindring än av den re-

kommendation om undervisning via hus-hållningssällskapen, som man nu ger dem. Man anklagar ju härmed faktiskt jordbrukets utövare i dessa bygder för att sakna kunskaper om hur de bäst skall kunna producera foderspannmål. Förhållandena är för små, jordbruken är icke möjliga till en ökad fodermedelsproduktion och det finns faktiskt inte betingelser för att kunna på många orter öka den odlingen.

Fodermedelskostnaderna har hitintills kalkylmässigt använts som en balanserande faktor i fråga om mjölkproduktionen. Man har tillåtit högre fodermedelspriser i syfte att därigenom minska produktionsvolymen för mjölk under perioder då man inom vissa områden befarat överproduktion av mjölk.

Jag slutar, herr talman, med att yrka bifall till den reservation, som jag tillsammans med herr Tjällgren och andra ledamöter fogat till utskottets utlåtande. Jag hemställer även att fraktkostnaderna bör utgå på samma sätt som tidigare. I den delen sammanfaller mitt yrkande således med motsvarande punkt i den av herr Nord m. fl. avgivna reservationen. I övrigt yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k), kort genmäle:

Herr talman! Jag har litet svårt att förstå herr Lage Svedbergs resonemang.

I sak har han egentligen starkt understrukit vad jag framhållit i tvenne anföranden. Han ansåg sig emellertid ändå tvungen att polemisera mot mig.

Herr Lage Svedberg underströk att huvudsyftet bör vara att trygga lönsamheten för bönderna. Han medgav att utskottet egentligen är i färd med att frångå denna princip. Herr Svedberg menade att problemet egentligen borde lösas avtalsvägen.

Han anklagade oss vidare för att vi skulle göra oss skyldiga till trolleri, när vi hävdar att det skulle vara möjligt att hindra prishöjningarna att slå igenom i konsumentledet och samtidigt medge en förhöjning av mjölkpristilläggen. Det

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

är inget trolleri som vi här rekommenderar, utan vi resonerar fullt logiskt.

Men sedan kommer frågan, varifrån pengarna skall tas. Herr Lage Svedberg vet mycket väl att det kommer en hel del pengar genom den beslutade höjningen av bolagsskatten. Och nog vet herr Lage Svedberg att bönderna icke minst där uppe i Norrland sliter året runt för att åstadkomma de höga bolagsvinster-na, bland annat genom sitt slit i skogarna. Å andra sidan har herr Lage Svedberg sitt samvete — och han har ett mycket gott samvete. Men det är solidariteten med regeringen som gör att hans resonemang inte blir så logiskt.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Efter herr Svedbergs kraftfulla tal nyss kan jag begränsa mig till att säga några få ord.

Alla vet, att när jordbruksuppgörelsen kommer till riksdagen, så sätter den oss faktiskt i samma läge, som när lönefrågorna kommer hit: saken är avgjord på förhand — sedan jordbrukets ekonomiska och fackliga organisationer har gjort upp med statsmakterna, kan vi praktiskt taget inte göra några ändringar i förslaget. De motioner, som väckts från olika håll, får väl närmast betraktas som propagandanummer. Möjligtvis kan man någon gång genom en motive-ring, som man får med i utskottets skrivning, påverka nästa års uppgörelse.

Den här gången tycks råda en allmän mening om att uppgörelsen har mer än tidigare tagit sikte på att förbättra lönsamheten för småbruket, vilket jag för min del är mycket tillfredsställd med. Det enda undantaget från uppslutningen kring småbruket är väl folkpartiets återigen upprepad förslag om en sänkning av margarinpriset. Herr Nord sade visserligen i ett anförande, att han inte trodde att det skulle nämnvärt försvåra smöravsättningen. Varken herr Nord eller jag vet så mycket på den punkten. I varje fall tror jag för min del att det skulle försvåra avsättningsmöjligheterna, vilket i huvudsak kommer att gå ut över småbruket.

Jag skulle sedan vilja säga bara ett par ord, herr talman, om själva mjölkpriset höjning. När det kungjordes att priset på konsumtionsmjölk skulle höjas med 5 öre per liter från 1 april samt med ytterligare 3 öre från den 1 september, trodde väl alla att detta innebar en kraftig prisförbättring för producenterna. Radiotjänst släppte i påskas fram ett underhållningsprogram, där man gjorde sitt bästa att förlöjliga en spritfri statsrådsmiddag — förmodligen som ett led i nykterhetspropagandan inför frisläppandet av spriten den 1 oktober i år — och där man lät bondeförbundarna på melodien »Halta Lottas krog» uttrycka sin glädje över att de fått 8 öre mer för mjölken. Alltsammans var mycket kvickt och radiomässigt.

Om man emellertid söker ta reda på vad producenterna får av prishöjningen, kommer man till ett märkligt resultat. Jag vill här anföra ett par siffror, som direktör Stensgård redovisat i Jordbrukarnas föreningsblad. Herr Georg Carlsson har tidigare i detalj angivit siffror för det område, som han närmast representerar. Det blir ingalunda några 8 öre, såsom meddelades svenska folket i den kvicka radiosketchen, utan ett mycket blygsammare belopp. Av 5-öringshöjningen den 1 april tar handeln 0,5 öre, och om resten fördelas lika på all den vid mejerierna invägda mjölken, motsvarar det 1,19 öre per kilogram i medeltal för hela året. Eftersom mjölmängden under sommarmånaderna är betydligt större än under andra årstider, medan försäljningen av konsumtionsmjölk är ungefär lika stor året om, räcker inkomstökningen under sommarmånaderna därför inte till större prishöjning än 1 öre i genomsnitt. Med en ytterligare prishöjning av 3 öre den 1 september kommer man teoretiskt upp i en sammanlagd höjning av producentpriset med 2,2 öre i medeltal för hela nästa år, under förutsättning att inkomstökningen fördelas lika på all invägd mjölk. Höjningen kan bli något högre inom vissa områden men lägre, t. o. m. avsevärt lägre, knappt 1 öre, inom andra områden beroende på den starkt diverge-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

rande proportionen av konsumtionsmjölk.

Talet om »8 öre mer för mjölken» är alltså så missvisande som gärna är möjligt. Men även om det blir bara 1 eller 2 öre i genomsnitt för jordbrukarna genom prishöjningen, är det naturligtvis att hälsa med stor tillfredsställelse, framför allt för småbrukets del.

Jag vill sedan med några ord beröra en av reservationerna, nämligen reservation 5) av herr Tjällgren m. fl. Den gäller det särskilda bidrag till Norrland på 2,5 miljoner kronor, som utskottet föreslagit. Jag måste uttala min förvåning över att utskottet inte kunnat ena sig på denna punkt. Både majoritetens, som representeras av herr Jons-son, och minoritetens, som representeras av utskottets ordförande herr Tjällgren, har praktiskt taget samma förslag. När jag först läste reservationen och sedan tittade efter i utskottsutlåtandet för att se vari skillnaden låg, kunde jag inte finna någon skillnad alls. Nu har vi fått veta, att pengarna enligt majoritetens förslag skall utdelas genom lantbruksnämnden, medan det enligt reservationen skall ske i samband med mjölklikviden. Herr Sundberg har meddelat, att det kommer att dröja mycket länge, innan producenterna får dessa pengar, om lantbruksnämnden skall dela ut dem; det kommer att dröja till omkring årsskiftet, sade herr Sundberg, och ingen vet, om det hela kan vara färdigt ens då. Det föreföll ju, som om herr Jons-son blev ganska förskräckt över den upplysningen, och jag misstänker att utskottsmajoriteten fattat sitt beslut från oriktiga utgångspunkter.

Jag vill alltså föreslå att vi bifaller reservationen på denna punkt för att göra norrlänningarna en liten tjänst, så att de får dessa extra pengar inom rimlig tid. Det framgår både av motionerna och av reservationen, att detta är de norrländska representanternas linje. Jag räknar mig i detta fall inte precis som norrlänning — fastän Gävleborgs län, som jag representerar, geografiskt hör till Norrland — men jag måste säga att vi, som bor litet längre söderut, gärna kan

följa Norrbottens och Västerbottens representanter i denna fråga.

Herr talman! Jag har intet att erinra mot utskottets förslag, utom beträffande den punkt som beröres i reservation nr 5 av herr Tjällgren, till vilken reservation jag ber att få yrka bifall.

Herr NILSSON, BROR, (bf):

Herr talman! Det förhåller sig säkerligen så som den föregående ärade talar- ren och även herr Georg Carlsson i Arla sagt, att höjningen av mjölkpriset med 5 öre från den 1 april har i huvudsak ätits upp av stegrade omkostnader. Men det lilla, som kunnat delas ut till mjölk- producenterna själva, har dock gått genom de mejerier som haft direkt konsumtionsmjölkförsäljning, och jag måste inlägga en liten protest, när herr Georg Carlsson uttrycker den meningen att också de 3 öre, som skall utgå från den 1 september, bör tillfalla konsumtions- mjölkmejerierna. Vi måste tänka på att också produktmjölkmejerierna haft ökade omkostnader för skjutsar och löner, även om de kanske i allmänhet inte har så långa transporter som konsumtionsmjölkmejerierna.

Därför har herr Pettersson i Dahl och jag fogat en liten reservation till utskot- tets utlåtande. Vi önskar att denna syn- punkt beaktas och att produktmjölk- mejerierna inte tillbakasettes i alltför hög grad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation nr 7, som är den sista i fråga om regleringen av handeln med mjölk och mejeriprodukter.

Herr NORD (fp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga denna debatt, som redan har pågått i över tre timmar. Jag skall endast säga några ord med anledning av att inte tiden räckte till i min replik tidigare.

Herr Jonsson i Fjäle vände sig mot att det från folkpartihåll sagts, att total- kalkylen hade falilt ihop som en skrot- hög. Jag har för min del inte någon an- ledning att ta upp en debatt i den frå-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

gan, då jag inte är ansvarig för detta uttalande. Men nog har jag den uppfattningen att vi litet var har börjat att tvivla på kalkylens exakthet. Då man i kalkylen, såsom i år, rör sig med olika procenttal i fråga om arbetsminskningen, är man väl ändå ute på hal is.

Herr Jonsson säger vidare, att fodermarknaden är fri och även prisbildningen. Det är den givetvis, men tidigare har ju prisbildningen reglerats genom importavgifter. Det gör man ju än i dag beträffande majsen. Det förefaller, som om herr Jonsson är regleringsvän, när det passar, och liberaliseringsvän, när det passar, bara foderpriserna hålls höga.

Jag skall även säga några ord om folkpartiets motionsvis framförda förslag, att vi skall sälja oljeväxtprodukter, när det är förmånligt, och importera valolja för margarintillverkning, när det är ekonomiskt fördelaktigt. Det sades av någon att vi därigenom skulle få en sämre kvalitet på margarinet. Det förefaller emellertid, som om detta inte vore så allvarligt, när man iakttar gränshandeln med Norge. Våra landsmän tycks nämligen mycket högt värdera det norska margarinet, fastän det innehåller valolja.

Vidare vill jag bara uttala min avslutning till reservationen nr 5). Jag kan instämma i det mesta av vad de norrländska representanterna anfört angående hjälpen till de jordbrukare i Norrland, som drabbats särskilt svårt av skördekadorna.

Till sist ber jag, herr talman, att få yrka bifall till punkterna 2), 3) och 6) under A samt till punkten 3) under B i utskottets hemställan.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Jag ber endast att få förtydliga mitt tidigare ställda yrkande angående fraktkostnaderna. Jag kommer nämligen beträffande dessa att yrka bifall till reservationen nr 2).

Jag yrkar alltså bifall till den av herr Nord m. fl. avgivna reservationen i denna del.

Herr CARLSSON, GEORG, (bf):

Herr talman! När herr Bror Nilsson framhåller, att så mycket stannar hos konsumtionsmjölkförsäljarna, vill jag bara säga, att man måste ta hänsyn till att allt högre krav ställes på kvaliteten. Om vi skall få en bättre kvalitet på mjölken, måste förhållandet vara detta. Vidare har man inte heller tagit någon hänsyn till att vi under lågproduktionsstid nästan är utan skummjolk till våra djur. Därvidlag har produktmejerierna en jämn tillförsel och tar igen mycket av pengarna den vägen.

Jag kan därför inte instämma i den reservation, som herr Bror Nilsson och herr Pettersson i Dahl företräder.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan och särskilt angående utskottets motivering.

I fråga om punkten A 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 521 och II: 648 i nu ifrågakvarande del.

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Beträffande punkten A 2, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nord m. fl. avgivna, med 1 betecknade reservationen; samt 3:o), att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 521 och II: 648 i nu förevarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nord begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den av honom m. fl. avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25 punkten A 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nord begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 29.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten A 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nord m. fl. avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nord begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given

varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25 punkten A 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nord begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 28.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På härefter gjorda propositioner bifölls vad utskottet i punkterna A 4 och A 5 hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten A 6 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nord m. fl. avgivna, med 4 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nord begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25 punkten A 6, röstar

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nord begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 102;
Nej — 25.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På särskilda propositioner bifölls här-efter vad utskottet i punkterna A 7—A 9 hemställt.

I fråga om punkten A 10, anförde nu herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar Bror Nilsson och Pettersson i Dahl avgivna, med 7 betecknade reservationen; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 521 och II: 648 i nu ifrågasvarande del.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

På sedermera gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten B hemställt.

Ytterligare gjordes enligt de rörande punkten C 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes

av bifall till motionerna I: 521 och II: 648, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten C 2 hemställt.

Sedermera gjordes i enlighet med de i fråga om punkten C 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nord m. fl. avgivna, med 9 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På särskilda propositioner bifölls härefter utskottets hemställanden i punkterna D och E.

Angående punkten F, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herrar Eskilsson och Hæggbloom avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Eskilsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller var jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25 punkten F, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Eskilsson och Hæggbloom avgivna, med 6, betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstning-

Anslag till lantbruksnämnderna

en genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna G—I hemställt.

Vidkommande motiveringen, anförde nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock att utskottets motivering skulle godkännas med den ändring, som föreslagits i den av herr Tjällgren m. fl. avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tjällgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner jordbruksutskottets motivering i dess utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets motivering med den ändring, som föreslagits i den av herr Tjällgren m. fl. avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Jonsson, Jon*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 43;

Nej — 82.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På härefter gjord proposition beslöt kammaren, att utskottets i utlåtandet gjorda anmälan skulle läggas till handlingarna.

Anslag till lantbruksnämnderna

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 26, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag för budgetåret 1955/56 till Lantbruksnämnderna: Avlöningar och Omkostnader jämte i ämnena väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga vissa ändringar i personalförteckningen för lantbruksnämnderna, dels fastställa ändrad avlöningsstat för desamma, dels ock till Lantbruksnämnderna: Avlöningar och Omkostnader för budgetåret 1955/56 anvisa förslagsanslag av 9 457 100 respektive 2 592 000 kronor.

I samband med dessa anslagspunkter hade jordbruksutskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 180 av herr *Svärd* och II: 235, likalydande, av fru *Boman* m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte dels besluta inskränka lantbruksnämndernas verksamhet och organisation i enlighet med de riktlinjer, som anförts i motionerna, dels under Lantbruksnämnderna: Avlöningar och Omkostnader anvisa till 7 957 100 respektive 1 592 000 kronor minskade anslag;

2) I: 181 av herr *Persson, Karl*, i vilken motion yrkats, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag om sådan ändring, att lantbruksnämnderna bleve sammanslagna med hushållningssällskapen eventuellt under särskilda avdelningar; samt

3) I: 182 av herr *Velander* och herr *Elofsson, Gustaf*, vari yrkats, att riksdagen måtte besluta att dels i princip avveckla lantbruksnämnderna, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att

Kungl. Maj:t måtte — efter erforderlig utredning — för nästa års riksdag framlägga förslag till sådan omorganisation av hushållningssällskapen, att den verksamhet, som nu åvilade lantbruksnämnderna, kunde överföras på sällskapen.

Utskottet hade i det föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 180 och II: 235,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lantbruksnämnderna, som förut i utlåtandet angivits;

b) fastställa i utlåtandet införd avlöningsstat för lantbruksnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56;

c) till Lantbruksnämnderna: Avlöningar å riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 9 457 100 kronor;

d) till Lantbruksnämnderna: Omkostnader å riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 592 000 kronor;

II. att motionerna I: 181 och I: 182 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Eskilsson* och *Hæggbloom*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **PERSSON, KARL**, (bf):

Herr talman! Bland de motioner, som jordbruksutskottet behandlat i samband med detta utlåtande, är även en av mig väckt motion, vari jag hemställt om en utredning, syftande till sammanslagning av hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna.

Frågan har tidigare varit föremål för riksdagens behandling. Så har varit fallet de flesta år, sedan lantbruksnämnderna inrättades genom beslut av 1947 års riksdag. Här i riksdagen har det inte gått att få gehör för en utredning av frågan, men ute i bygderna är förhållan-

Anslag till lantbruksnämnderna

det ett annat. Från olika håll har nämligen hela tiden hävdats, att de uppgifter, som nu åvilat lantbruksnämnderna, mycket väl och till lägre kostnader skulle kunna överföras till andra organ, främst hushållningssällskapen.

Det är inte tal om annat än att lantbruksnämnderna utgör en dyrbar överorganisation. Belysande i det avseendet är vad riksdagens revisorer skrivit om en sammanslagning av lantbruksnämnderna i södra och norra delarna av Kalmar län och de remissvar, som infordrats och inkommit. Av dessa handlingar framgår med all önskvärd tydlighet, att det blir oerhört mycket dyrare med två olika organ, som ju ändå måste åtminstone i någon mån samarbeta. För att få en ordentlig organisation ifrågasätter riksdagens revisorer en sammanslagning av lantbruksnämnderna i de båda länsdelarna. Detta bleve väl knappast någon förbättring i verklig mening. Visserligen kunde lantbruksnämnden få en bättre organisation med bättre utnyttjande av tjänstemännen och särskilt tjänstemän med speciell erfarenhet för olika uppgifter, men avstånd och därmed resekostnader och tidsspillan för såväl tjänstemännen som framför allt allmänheten bleve ju i hög grad förstörade. I detta fall vore det väl bra mycket ändamålsenligare med en sammanslagning av lantbruksnämnd och hushållningssällskap i de båda länsdelarna var för sig. Då skulle man vinna en bättre organisation utan att avstånd, resekostnader och tidsspillan bleve förstörade.

Jag tycker att hela den diskussion, som förts i denna fråga, är ett mycket typiskt exempel på vad som kunde vinnas genom en sammanslagning av hushållningssällskap och lantbruksnämnder. Dessa får ju ändå så att säga övervaka varandras arbete genom den alternering av såväl hushållningssällskapssekreterare som lantbruksdirektörer vid varandras sammanträden, som är föreskriven. En sammanslagning skulle ge möjlighet till en bättre och effektivare organisation för båda institutionerna och därmed i hög grad förbilliga båda organisationernas verksamhet.

Anslag till lantbruksnämnderna

En annan sak är att det ser ut, som om det i många fall inte gått att uppbringa tillräckligt kompetenta chefs-tjänstemän till lantbruksnämnderna. Härpå tyder den impopularitet, som lantbruksnämnderna åtnjuter hos jordbruksbefolkningen i många län. Den kritik, som i JO:s ämbetsberättelse riktats mot en lantbruksnämnd, är också ett exempel härpå. JO skriver i sin ämbetsberättelse, att de fel och misstag, som lantbruksnämnderna gjort, varit beroende på bristande juridisk sakkunskap. Detta är nog riktigt, men även önskemålet om juridisk sakkunskap vore naturligtvis lättare att tillgodose genom den större organisation, som bleve följden av en sammanslagning av lantbruksnämnder och hushållningssällskap.

Herr talman! Jag skall inte orda vidare i denna fråga. Jag förstår att det för närvarande inte går att i riksdagen få resonans för den sammanslagning, som jag föreslagit. Ute i bygderna är förhållandet emellertid i allmänhet ett annat. Jag vet, att det åtminstone på många håll växer upp en opinion mot lantbruksnämnderna. Denna opinion kommer förr eller senare att tvinga till en utredning om en rationellare organisation än den dubbelorganisation, som för närvarande finns, på grund av att dessa båda organisationer delvis sysslar med så närstående uppgifter som jordbrukets yttre och inre rationalisering samt drifrationalisering.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motion nr 181 i denna kammare, som går ut på en utredning om sammanslagning av lantbruksnämnder med hushållningssällskap.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Vid detta utlåtande har jag jämte herr Hæggbloom fogat en blank reservation, som hänför sig till motioner vid riksdagens början att anslagen till lantbruksnämndernas avlöningar och omkostnader skulle nedsättas. Dessa motioner byggde på förutsättningen, att jordförvärvslagarna skulle upphöra med utgången av juni månad 1955. Vi

har också från vårt partis sida yrkat avslag på den framlagda jordrationaliseringsslagen som behandlats av tredje lagutskottet. Nu har ärendena kanske kommit litet i otakt, då vi väl rätteligen borde ha behandlat tredje lagutskottets utlåtande om jordrationaliseringsslagen innan vi vi behandlade dagens anslagsfråga. Det föreligger visserligen en reservation inom tredje lagutskottet för bifall till avslagsmotionerna, men det finns väl ganska små förutsättningar för ett antagande att riksdagen skulle följa reservationen. På grund härav har vi inte fullföljt yrkandet om nedskärning av anslaget till lantbruksnämnderna.

Det var detta, herr talman, som jag har velat konstatera.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Det brukar ju alltid sägas att man skall rationalisera olika verksamheter, och särskilt har man ju i mycket hög grad varit inne på detta när det gäller jordbruket, men det märkliga är att så snart det gäller statliga inrättningar har man alldeles släppt den tanken; då går man inte in för att rationalisera, utan i stället utökar man de förefintliga institutionerna med flera avdelningar. Detta kan ju inte vara något som man bör fortsätta med alltför länge.

Förr hade vi ju i varje län ett hushållningssällskap, som skötte de uppgifter som tillhörde dess verksamhet, och jag anser för min del att hushållningssällskapen också har möjlighet att sköta lantbruksnämndernas uppgifter. Hushållningssällskapens, lantbruksnämndernas och bostadsnämndernas uppgifter hänger ju samman på många punkter. Dessa tre institutioner skulle mycket väl kunna centraliseras till en, och jag har skrivit under en motion, där man i första hand vill försöka med två genom att slå tillsammans hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna. Jag tror för min del också att lantbruksnämnderna drar litet för stora kostnader för den verksamhet som de utövar. Endast deras resekostnader för den yttre rationaliseringen har under budgetåret uppgått till 550 000 kronor, medan hela verk-

Anslag till lantbruksnämnderna

samheten rör sig med ett belopp på en miljon kronor.

Jag tror för min del att man även på detta område bör vidtaga vissa försiktighetsåtgärder. Lika väl som man vill förbilliga och rationalisera produktionen på andra håll behöver man nog rationalisera på detta område för att nå ett bättre resultat, och jag tror att man utan någon som helst skada kan sammanföra dessa två institutioner och på så sätt bespara staten en hel del utgifter. Det är därför som herr Velander och jag har väckt motionen nr 182, och jag ber, herr talman, att i korthet få yrka bifall till denna motion, nr 182 i första kammaren.

I detta anförande instämde herrar Velander (h) och Osvald (fp).

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Det är möjligt att riksdagen om någon tid kommer att bifalla Kungl. Maj:ts proposition om en ny jordrationaliseringslag. Huruvida detta kommer att ske eller inte, skall jag inte uttala mig om. Det enda jag kan tillåta mig säga i detta sammanhang är att de kostnader, en tillämpning av denna lag är beräknad att medföra, enligt min uppfattning inte står i proportion till de resultat som kan uppnås. Det behövs inte några längre utläggningar på den punkten; det räcker att hävda att den rationalisering som har betytt någonting väsentligt för det svenska jordbruket, det är den för vilken jordbrukarna själva har svarat. Den verksamhet med hjälp av jordrationaliseringslagarna, som lantbruksnämnderna har ägnat sig åt, har såvitt jag vet inte medfört sådant resultat att ett anslag av den här föreslagna storleksordningen är motiverat.

För att ge ett bestämt eftertryck åt denna uppfattning och även för att i hög grad markera min anslutning till de tankegångar som herr Elofsson här har anfört anholder jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen i denna kammare, nr 180, som är likalydande med motionen av fru Roman m. fl. nr 235 i andra kammaren.

Herr JONSSON, JON, (s):

Herr talman! Dessa motioner om lantbruksnämnderna återkommer nästan varje år, och de väcks alltid från ungefär samma håll. Det förefaller mig som om det finns en del människor som inte riktigt kan sätta sig in i, vilka arbetsuppgifter hushållningssällskapen har och vilka lantbruksnämnderna har — i varje fall gäller det om lantbruksnämndernas uppgifter. Man utgår ifrån, såsom det står i motionerna, att initiativen huvudsakligen tas av jordbrukarna själva, och så menar man att detta är tillräcklig grund för att kräva lantbruksnämndernas avskaffande.

Jag tror för min del att var och en, som i verkligheten har följt lantbruksnämndernas arbete, vet att det inte förhåller sig på det sätt som motionsförfattarna gör gällande. Det verkliga förhållandet är nog ett annat. Det är alldeles riktigt att de allra flesta initiativen tas av enskilda jordbrukare. Men vi har ju ändå, herr talman, fattat det beslutet, vari ingen ändring hittills dock har skett, att man skall söka få till stånd en sådan strukturrationalisering att det uppstår jordbruk som är tillräckligt stora och ändamålsenliga för att bilda ett bärkraftigt underlag för en normalfamilj att försörja sig på. Vad det här gäller är därför inte bara att personer köper fastigheter, utan det väsentliga är att sådana samköp av fastigheter kommer till stånd som passar in i den strukturrationalisering och upprustning som vi kräver.

I en av motionerna — det är herrar Velanders och Elofssons — talas det om att hushållningssällskapen är väldigt populära, under det att lantbruksnämnderna är impopulära. Ja, brukar inte populariteten, det må gälla en enskild person eller en organisation, höra samman med vilka uppgifter vederbörande har? Hushållningssällskapen — jag tillhör ett sådant och är med i förvaltningsutskottet — har till uppgift att befrämja upplysningen och lämna bidrag till jordbruksförsök, och sådant är människorna tacksamma för. Är det någon som inbillar sig att hushållningssällskapen skulle

Anslag till lantbruksnämnderna

bli lika uppskattade, om de fick på sig överflyttade de uppgifter som lantbruksnämnderna nu har, nämligen strukturrationaliseringen, som är så känslig och som vållar så stort missnöje hos dem som inte får framgång för sina krav och framställningar?

När här görs gällande att man bör utreda frågan om att lantbruksnämnderna skulle upphöra som självständiga organ och uppgå i hushållningssällskapen, vill jag säga att det ju också finns en annan väg att gå, nämligen att hushållningssällskapens arbetsuppgifter överflyttas på lantbruksnämnderna, som då skulle få ett par nya avdelningar. Båda möjligheterna kan nog tänkas. Men om man menar allvar med strukturrationaliseringen, så måste det, jag vill understryka detta, finnas någon institution eller nämnd som har hand om den uppgiften och som söker påverka utvecklingen. I annat fall kommer man ingen vart.

Det har i den föreliggande frågan väckts en motion av fru Boman och i denna kammare av herr Svärd. Jag har tyckt mig förstå att herr Svärd tar både sig själv och vad han framför här i kammaren på allvar, ibland på ganska högtidligt allvar. Men jag måste ändå säga att denna motion kan inte tas på allvar. Först och främst bär den vittne om att den som skrivit den — det är kanske inte herr Svärd — svävar i salig okunnighet om hur lantbruksnämnderna arbetar. Det sägs bl. a. att om ett problem uppstår reser hela jordbruksnämnden ofta ut och tittar på förhållandena. I mitt län reser hela lantbruksnämnden ut ungefär vartannat eller vart tredje år; eljest är det delegationerna som arbetar.

Motionärerna påstår vidare att lantbruksnämnderna ingenting betyder och ingenting utträttar. Men sedan säger de att om rationaliseringslagarna avskaffas, blir flera av lantbruksnämndernas tjänstemän lediga. Det måste väl ändå innebära att de nu har en del uppgifter att fylla. Jag tror att det arbete dessa tjänstemän utfört har varit av mycket stor betydelse. Jag vet att det ligger till på det sättet att hushållningssällskapen har

sina arbetsuppgifter och lantbruksnämnderna sina. Om man flyttade över hushållningssällskapens uppgifter på lantbruksnämnderna eller lantbruksnämndernas på hushållningssällskapen skulle inga större besparingar kunna göras, ty i båda fallen måste det finnas folk som utför arbetet. Vid behandlingen av anslaget till hushållningssällskapen brukar det alltid och det med rätta frambållas, att de har för dåligt med arbetskraft, och där finns således inga anställda som kan överta några av lantbruksnämndernas arbetsuppgifter, utan det krävs särskilda arbetskrafter för dem. Man vinner således ingenting med en sammanslagning.

Jag har den bestämda uppfattningen att när det ordnats så, att lantbruksnämnder och hushållningssällskap har samma ordförande — jag tror det är så i samtliga län — och att hushållningssällskapets sekreterare är självskriven i lantbruksnämnden och att lantbruksdirektören är självskriven i hushållningssällskapets förvaltningsutskott, så finns de personliga samarbetsmöjligheterna. Om dessa herrar inte skulle kunna komma överens, är det naturligtvis en sak för sig. Men de organisatoriska förutsättningarna för ett samarbete mellan hushållningssällskapet och lantbruksnämnden finns, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr TJÄLLGREN (bf):

Herr talman! Herr Jon Jonsson har ju redan fört utskottets talan här. Jag behöver därför inte närmare ingå på ärendet. Men jag har i alla fall begärt ordet för att tillkännage, att jag har vissa sympatier för de förslag som har framförts i åtminstone en del av de här föreliggande motionerna. Man kan naturligtvis inte komma ifrån, att det beträffande lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen föreligger en dubbelorganisation och att organisationsfrågan skulle kunna lösas bättre och billigare. Man talar ju så mycket i våra dagar om att sparsamhet bör iaktas på

Anslag till lantbruksnämnderna

alla områden. Det är faktiskt så som herr Andersson i Rixö nämnde häromdagen i en debatt om en annan fråga, att det ena gången är fråga om sparsamhet men andra gången inte är så noga med att spara. Jag tror att man skulle kunna inbespara åtskilliga miljoner, om man ville försöka sig på att göra en utredning i det avseende som är begärt i motionerna. Jag vill inte att man skall gå så radikalt till väga, att man skall avskaffa lantbruksnämnderna — det vore nog mindre välbetänkt — men man borde kunna utreda, huruvida det skulle kunna vara möjligt att sammanslå hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna, så att man fick ett enda organ, som hade hand om uppgifterna. Att jag emellertid inom utskottet inte heller i år har yrkat bifall till motioner härom beror på att lantbruksnämnderna ju har verkat så jämförelsevis kort tid, att det måste vara för tidigt att nu göra en ändring. Man bör avvakta för att se, huruvida en ändring är absolut nödvändig. På den grunden står jag på utskottsmajoritetens sida här.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Herr Jon Jonsson ansåg att man inte skulle kunna sammanföra lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen, eftersom de har så vitt skilda uppgifter. Men det kan de ha ändå. Man behöver inte ha mer än en chef för det hela, och man kan mycket väl ha en gemensam kassörska. Sedan kan varje avdelning sköta arbetet precis som nu när det är skilda organisationer.

Vidare sade herr Jonsson, att lantbruksnämnderna behövs för att man skall få tili stånd bärkraftiga jordbruk. Jag vill inte förneka, att lantbruksnämnderna har en uppgift att fylla, men jag tror att administrationskostnaden blir för stor i förhållande till det arbete som de nedlägger.

Herr Jonsson sade sedan, att lantbruksnämnderna inte är uppskattade för det arbete de utför. Jag vill inte ta upp någon debatt med herr Jonsson om detta,

utan hänvisar bara till vad JO har sagt. Många nämnder handhar sin uppgift med stor försiktighet, men andra går fram på ett annat sätt. För inte länge sedan hörde jag att någon kom hem till en lantbrukare och frågade: »Skall du sälja din egendom?» »Nej, inte vad jag vet», sade lantbrukaren. Han fick då till svar: »Jo, det skall du, ty en lantbruksnämnd har frågat mig, om jag ville köpa den.» Det är väl ändå inte meningen, att lantbruksnämnden skall ha till uppgift att ta initiativ när det gäller att sälja en egendom, som aldrig varit utbjuden. Först när egendomen är till salu, skall den försöka slå ihop den med en annan egendom. Vad jag har refererat är kanske ett särfall, men lantbruksnämnderna får nog vara litet försiktiga. Vi skall tala tyst om deras popularitet. Den är nog inte så stor som herr Jonsson i Fjäle kanske tror.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Herr Jonsson tycks utgå från att det förslag till begränsningar i anslagen för lantbruksnämnderna, som jag här har rest, skulle förutsätta oförändrade arbetsuppgifter för dessa nämnder. Så är emellertid inte fallet. Vad jag har utgått från och vad jag fortfarande vågar utgå från är att en betydande del av det arbete, lantbruksnämnderna nu har, skall försvinna, därför att man helst skall slippa den säregna tvångslagstiftning som kallas för jordbruksrationaliseringslagen. Om — mot allt förnuft — man behåller lagen, bör den tillämpas på ett sådant sätt, att inte en mängd ärenden av denna art samlas hos lantbruksnämnderna. Jag föreslår alltså en begränsning av verksamheten och i anledning därav en minskning av anslagen. Sedan tror jag man skall tala tyst om vad statliga organ under tidernas lopp har åstadkommit i s. k. strukturrationaliserande riktning inom svenskt jordbruk.

Vad så till slut angår resorna skall jag inte uttala mig om hur lantbruks-

Anslag till lantbruksnämnderna

nämnderna bär sig åt i herr Jonssons hemtrakt när de reser. Jag skall bara be att få hänvisa till de resekostnader som lantbruksnämnderna i landet drar. Det är tillräckligt.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Som motionär skall jag till vad som sagts av herr Gustaf Elofsson foga endast ett par ord. Jag är glad åt att herr Jonsson i Fjäle och utskottets ärade ordförande här har tagit till orda, därför att, när jag har genomsett utskottets betänkande, har jag inte funnit någon som helst motivering för utskottets ställningstagande. Jag betraktar det nämligen inte såsom någon motivering, att man talar om att i vissa tidigare sammanhang har motioner av samma innehåll som den nu föreliggande avstyrkts. Så gör man i detta utskottsbetänkande, utan att det i reciten eller annorstädes har angivits, vilka skäl som man har stött sig på i dessa tidigare sammanhang. Uppfattningarna har dock varit delade på denna punkt ända sedan lantbruksnämndernas tillkomst, och det förvånar mig, att den omständigheten inte på något sätt har kommit till uttryck i det föreliggande betänkandet.

En anledning till att det verkligen varit av behovet påkallat att anföra åtminstone något skäl för utskottets ståndpunkt utgör den rastlösa utveckling på alla områden, berörande jordbrukets förhållanden, som har pågått under de senaste åren. Man kan väl tänka sig, att det på grund av denna utveckling har tillkommit nya synpunkter på den nu gällande dubbelorganisationen och de uppgifter som det ena eller det andra ledet i denna har att fylla. Jag kan i varje fall inte biträda den uppfattning, som herr Jonsson företräder, att hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna lämpligen kan bestå vid sidan av varandra. Jag kan inte undgå att finna, att dessa institutioner har uppgifter, som så att säga går in i varandra. Och då tycker jag, att man inte befordrar en rationalisering eller effektivisering av verksamheten på förevarande område

genom att låta denna dubbelorganisation bestå.

För egen del kan jag i stort ansluta mig till de synpunkter, som framfördes av utskottets ärade ordförande. Jag utgår sålunda från att det skulle vara åtskilligt att vinna genom en omprövning av lantbruksnämndernas ställning rent organisationsmässigt men även med hänsyn till deras uppgifter; och jag skattar inte åt den uppfattningen, att lantbruksnämndernas uppgifter i fortsättningen kommer att vidgas undan för undan, vilket man hittills har sökt att sträva till. Jag kan mycket väl tänka mig, att lantbruksnämndernas nuvarande uppgifter kommer att minskas på grund av en beskärning av dessa med avseende å den yttre rationaliseringen och även med hänsyn till fortvaron eller icke fortvaron av förvärvs- och förköpslagarna.

När herr Jonsson så starkt understryker lantbruksnämndernas uppgift i fråga om bildandet av lämpliga jordbruk, så är det väl så, att man på alla håll erkänner, att rationaliseringen på jordbrukets område, sålunda även den yttre rationaliseringen, främst och i huvudsak befordrats av människorna själva. Vad lantbruksnämnderna hittills har utträttat på det området är väl mycket blygsamt i förhållande till vad som har skett på grund av initiativ och åtgärder från dem, som direkt haft och har med jordbruket att skaffa. Jag vill också säga, att med hänsyn till jordbrukets läge, som vi har hört åtskilligt talas om förut i dag särskilt från representanter för norrlandsintressena, om jag så får uttrycka mig, måste det vara förenat med ett utomordentligt stort ansvar att tänka sig, att lantbruksnämnderna skall spela den avgörande rollen i den omvandling av bl. a. brukningsdelarna, som måste förutsättas komma att fortgå i ökat tempo inom exempelvis våra skogslän. Jag tror för min del att det blir en uppgift, som lantbruksnämnderna inte orkar med. Jag kan också tänka mig, att det då inte i alla sammanhang blir ett befordrande av vad som är rationellt och riktigt, utan att det kan resultera i en snedvridning av utvecklingen.

Anslag till lantbruksnämnderna

Jag instämmer, herr talman, i det yrkande, som är ställt av herr Gustaf Elofsson, och när jag gör det, närmast såsom hans medmotionär, så är det därför, att jag vill nå fram till en utredning av hithörande spörsmål, som under alla förhållanden är av behovet påkallad.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Jag begärde ordet för att säga att jag inte kan dela herr Velanders synpunkter. Vi har redan tidigare haft en dubbelorganisation. Jag tänker då på hushållningssällskapen och egna-hemsnämnderna. Jag tror sannerligen att det finns arbete för både lantbruksnämnder och hushållningssällskap. Samarbetet kan man kanske diskutera, det har måhända inte varit tillräckligt och kan ökas i framtiden, men jag tror förvisso att lantbruksnämnderna har gjort en insats för att skapa större trygghet och bättre förhållanden inte minst i Norrland. Det är klart att högern, som i stor utsträckning representerar bolagsintresset i detta land, skulle vilja öppna dammarna och skapa en fri spekulation. Detta är helt naturligt, och det är att beklaga att högern kanske inte har haft ledamöter i samtliga lantbruksnämnder i detta land och därigenom fått en större insyn i dem. Men jag tror förvisso, att om högerns representanter varit med i lantbruksnämnderna och sett dessas insatser inte minst genom att förbättra arrenderingen inom jordbruket, skulle det ha låtit annorlunda.

Jag är enig med herr Velander om att en hastig storleksrationalisering av jordbruket i övre Norrland är orimlig, men det kan gå att arrenderingsförbättra det. Tack vare uppsiktslagen, förköpslagen och jordförvärvslagen har åtskilliga jordbruk räddats från att försvinna i spekulanternas ägo. Innan rationaliseringslagarna kom till, förekom det stora spekulationsköp i övre Norrland. Den ena fastigheten efter den andra blev såld utan att någon lagstiftning gav möjligheter att begränsa förvävsintresset. Det finns bolag här i Stockholm som köpt fastigheter och som nu t. o. m. är ställda under uppsikt enligt vanhävdslagen.

Jag måste ställa mig frågande till herr Svärds rekommendation för sin motion. Vad innebär den? Jo, att det skulle bli en avveckling redan i slutet av detta budgetår, och man hänvisar till att lantbruksstyrelsen skulle kunna överflytta den övertaliga personal, som skulle bli resultatet av ett bifall till herr Svärds rekommendation.

Jag vill säga till herr Velander, att vi i Norrland fortfarande lider av sviterna av en gången tids intresse från bolag och andra att förvärva fastigheter. Vi fick egnahemsföreningar, som medverkade till att bolagen fick sälja inägojorden och på så sätt komma ifrån ansvaret att underhålla den sittande arrendatorn. Den begränsade inägojorden vräktes över på arrendatorerna. De fick egnahemslån och satt sedan och dinglade på dessa små fastigheter. Att rekommendera att uppsiktslagen och rationaliseringslagarna skulle tas bort vore därför det samma som att säga: Ge fri framfart för spekulationsintresset! Det finns utrymme för detta fortfarande, och jag skulle tänka mig att ett bifall till herr Svärds motion vore att ge ytterligare luft under vingarna för det enskilda kapitalintresset att förvärva fastigheter utan ansvar för att bygden skall ha det leende, som den bygd har, där fastigheterna brukas av sina ägare.

Jag är enig med herr Tjällgren om att det kan finnas en tänkbar möjlighet att samordna hushållningssällskapens och lantbruksnämndernas verksamhet, men jag tror inte att det kommer att leda till vad herr Svärd med sin rekommendation möjligen har avsett.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr VELANDER (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svedbergs anförande ådagalägger, vad vi visste förut, nämligen att meningarna är mycket skiftande på ifrågavarande område. Herr Svedberg yttrade sig såsom representant för övre Norrland. Jag beklagar, att herr Svedberg inte är representant för översta Norrland, d. v. s. Norrbottens län. Jag

Anslag till lantbruksnämnderna

kan nämligen tänka mig att, om man talade om inställningen till lantbruksnämnderna och deras verksamhet i översta Norrland, skulle man inte kunna påstå, att herr Svedberg företräder den landsändan. Men, herr talman, det är inte från sådana utgångspunkter jag diskuterar hithörande spörsmål, utan jag siktar till att en objektiv prövning skall föregå de åtgärder, som bör vidtagas på detta område.

Herr Svedberg går långt tillbaka i tiden — jag höll på att säga till Adam — och talar om de stora bolagen och hur de har gått fram! Jag vill säga, att det belyser också hur valhant och opraktiskt man har gått fram även på lagstiftningens område, ty om man vid exempelvis sekelskiftet skulle ha gått in för den största möjliga frihet åt olika håll men dock fastslagit, att styckning av jord eller jordbruksfastigheter inte finge förekomma, med mindre än att en skogstilldelning skedde till de jordbrukslotter, som då bildades av, låt mig säga, 200 tunnland skog, hade en sådan utveckling som den vi har varit med om aldrig kommit att äga rum. Sådana bestämmelser i våra jorddelningslagar skulle ha överflödiggjort de hårda meningsbrytningar, som har förekommit i hithörande avseenden, och sannolikt förebyggt lantbruksnämndernas tillkomst över huvud taget.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara erinra herr Velander om att när det första avstyckningsförfarandet skedde, fick inägojorden ingen som helst skogstilldelning. Sedan kom en lagstiftning som räddade en viss skogstilldelning till bolagsfastigheternas arrendeinnehavare; vid deras förvärv. En viss procent skogsareal förbehölls brukningsenheten, och det var ju en viss räddning. Om inte den lagen hade kommit till, som åtminstone gav ett litet tillskott till jorden, som var tillmätt i knappaste laget, hade vi haft en ännu mera uttunnad befolkning i Norrland.

Herr VELANDER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste ha yttrat mig så, att jag givit anledning till missförstånd å herr Svedbergs sida. Jag har velat säga, när man började syssla med norrlandsfrågorna, borde man ha gått in för en sådan ordning beträffande jordbruks- och skogsfastigheter, att någon uppdelning eller skifte av dessa fastigheter inte skulle ha fått ske, med mindre än att till jordbrukslotten lagts en tillräckligt stor skogsareal. Om man hade fastslagit, att till jordbrukslotten skulle läggas en skogsareal om exempelvis 200 tunnland eller något i den stilen, hade man kunnat lämna fältet fritt för en anpassning från människornas eller företagens sida efter deras eget bedömande. Genom en sådan ordning hade man alltså kommit ifrån vad man kallar Lindhagenslagar och annat i den stilen, som inte löst några problem, när allt kommer till allt, utan måhända bidragit till en snedvridning därav.

Herr JONSSON, JON, (s):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av att herr Velander yttrade, att här pågår en rastlös utveckling på jordbrukets område när det gäller driftrationaliseringen. Jag förmodar att han tänkte på maskinteknikens framsteg och sådant. Det är ju detta som aktualiserar skapandet av verkligt bärkraftiga och ändamålsenliga fastigheter. Men just därför, menar jag, är det nödvändigt med ett statligt organ som försöker att se till, att den som bäst behöver jorden också får köpa den, och inte bara den som har mest pengar och kan betala bäst.

Jag förmodar att bakom Velanders yttrande ligger någonting annat än vad han sade, om att det är ett så stort ansvar med strukturrationaliseringar under trycket av den moderna tekniken och maskinerna, att det alldeles övergår lantbruksnämndernas möjligheter och förmåga att bedöma förhållandena något så när rättvist. Menar då herr Velander, att om vi tog bort lantbruksnämnderna och lät de enskilda spekulanterna

Anslag till lantbruksnämnderna

och andra klara saken, dessa då skulle väl tillvarataga de samhälleliga synpunkterna på detta område?

Om de styckningslotter utan skog som herr Velander nämnde vill jag säga, att det är besvärligt att lagstiftningen varit sådan att vi kommit i den här situationen, men, herr Velander, om vi hade haft den bestämmelsen för 20, 30 år sedan, att en styckningslott skulle ha 100 tunnland skog, skulle det då ha funnits möjlighet att köpa något enda hemman av en spekulant eller ett bolag?

Herr VELANDER (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonssons fråga till mig, liksom hans anförande i övrigt, bygger på en fullständigt felaktig utgångspunkt. Det har här inte varit tal om att lantbruksnämnderna skulle försvinna på grund av att det inte finns några arbetsuppgifter för dem, utan här har frågan gällt, vad som ur effektivitetssynpunkt kan vara det lämpligaste, om uppgifterna skall handhavas av hushållningssällskapen eller av lantbruksnämnderna. Det är en fråga som ingen borde känna bättre till än herr Jonsson, som har varit med i diskussionerna därom i varje fall sedan år 1947.

Herr JOHANSSON, THEODOR, (bf):

Herr talman! Av debatten har framkommit att meningarna är en smula delade om lantbruksnämndernas arbete. Jag har i någon mån vid ett par tillfällen deltagit i lantbruksnämndernas arbete, och jag har då funnit att de har lagt ned ett mycket gott arbete för jordbrukets framtid. Jag tror att om vi inte hade haft lantbruksnämnderna under dessa år, skulle vi haft ett mycket stort antal arrendatorer i stället för självägande jordbrukare, åtminstone i mitt län. Att vi kunnat bevara en hel del självägande jordbrukare anser jag vara av sådant värde för samhället i sin helhet, att vi inte utan vidare får bortse därifrån. Det är nog inte obekant att det har varit många spekulanter, på skogsfastigheter i all synnerhet men

även på andra fastigheter. Det är alldeles självfallet att många jordbrukarsöner inte hade kunnat konkurrera med kapitalstarka spekulanter och att de därför skulle ha fått dra det kortaste strået. Tack vare lantbruksnämndernas biträde har man lyckats bevara en hel del av bygdens söner vid jordbruket.

I övrigt skulle jag vilja säga, att lantbruksnämndernas arbete inte sker alldeles på en slump. Det företas alltid mycket noggranna utredningar och beräkningar av vad som för framtiden kan tänkas bli lämpligast. Detta må väl vara av något värde. Det är klart att det kan finnas skäl till anmärkningar en eller annan gång, men det är särskilt i sådana fall då det uppträder flera köpare. Då är det alldeles klart att någon blir missbelåten och försöker misstänkliggöra lantbruksnämndernas arbete. Det var ungefär likadant när skogsvårdsstyrelserna på sin tid började sitt arbete. Det hade stiftats en tvångslag, som ålade skogsägarna att plantera ny skog när de huggit bort den gamla. Många blev irriterade över detta och ansåg att det inte var deras skyldighet att se till nyplanteringen, och det förekom mycken kritik. Men samhällets alla medborgare har nu lärt sig förstå att det var av alldeles utomordentligt stort värde att vi fick en lag som ålade vederbörande avverkare att plantera skog igen. Det är kanske inte så stor skillnad på lantbruksnämndernas arbete och skogsvårdsstyrelsernas. I båda fallen är det fråga om utövande av ett visst tvång. Men lantbruksnämnderna hjälper i alla fall jordbrukarna i vissa stycken, och framför allt bidrager de till att bevara många självägande jordbruk. Det är detta som jag gärna skulle vilja understryka vid detta tillfälle.

Här har diskuterats huruvida hushållningssällskapen eller lantbruksnämnderna skall ha hand om denna uppgift i fortsättningen. Det kan givetvis råda delade meningar därom. Jag anser emellertid att detta är en oväsentlig sak. Vilketdera av dessa organ som har hand om denna uppgift spelar väl inte så stor roll. Huvudsaken är väl vad som utfö-

Anslag till lantbruksnämnderna

res och att syftet med jordförvärvslagen tillgodoses. Jag har i och för sig inte någonting emot att hushållningssällskapen för framtiden får hand om denna uppgift. De skulle säkerligen kunna sköta den lika bra, men någon måste ändå göra det.

Det har nämnts här att JO gjort anmärkningar mot lantbruksnämndernas arbete. Jag känner till det ärendet också. De anmärkningar som JO gjorde var av rent formell natur. I själva sakfrågan har alla varit ense om att det resultat, som lantbruksnämnderna kommit till, var det allra bästa. Det finns väl därför inte så stor anledning att klaga på vad lantbruksnämnderna gjort. Det var också, som sagt, på rent formella grunder, som JO framställde sina anmärkningar. Det var i detta fall hans skyldighet att göra det, ty det hörde ju till hans uppgifter.

I övrigt har det sagts att jordbrukarna själva har gjort mest, när det gäller jordbrukets rationalisering. Det är helt naturligt. Varför skulle inte jordbrukarna själva vara intresserade av att för framtiden få ett så beskaffat jordbruk att det kan bestå? Vi vet alla hur jordbruket har utvecklats under senare år. Den maskinella utrustningen har ökat oavbrutet o. s. v. Det är alldeles självfallet att jordbrukarna är intresserade av att följa med den utvecklingen och intresserade av att få bärkraftiga jordbruk och en sådan lönsamhet för jordbruket, att detta kan bli likställt med andra näringsgrenar.

Det är klart att det inom detta område finns mycket att ändra på och att det kan finnas skäl till anmärkningar av ett eller annat slag. Man kan naturligtvis hitta fall, där lantbruksnämndernas beslut inte varit så särskilt lyckade. När det gäller lantbruksnämndernas arbete hänger mycket på nämndernas sammansättning, på deras vilja och vad de själva anser vara riktigt. Men de fel och misstag som begåtts kan kanske ändå repareras. Vi får väl hoppas att det i framtiden blir på det sättet, att lantbruksnämnderna själva söker förverkliga sina uppgifter på ett riktigt sätt.

Därmed torde vi säkert alla erkänna att deras arbete är mycket betydelsefullt, när det gäller att skapa bärkraftiga jordbruk.

Jag har velat ha sagt detta på grund av den hårda kritik, som anförts mot lantbruksnämndernas arbete. Jag kan nämligen inte dela den, utan anser att därest verksamheten bedrivs på det sätt som varit avsikten hela tiden, så har vi ingen anledning att se alltför mörkt eller alltför pessimistiskt på framtiden.

Herr PERSSON, KARL, (bf):

Herr talman! Herr Jonsson påstod i sitt första anförande, att orsaken till att lantbruksnämnderna i vissa avseenden inte är populära är att de har hand om strukturrationaliseringen inom jordbruket och därigenom lätt kommer i konflikt med olika personer. Jag tror för min del inte att orsaken är den. Tidigare hade ju egnahemsnämnderna hand om motsvarande uppgift. De sorterade under hushållningssällskapen. Visserligen gällde det på den tiden för egnahemsnämnderna inte att sammanföra olika jordbruk till större enheter utan tvärtom att stycka sönder stora jordbruk till mindre enheter. Men jag tror inte att själva den arbetsuppgiften hade eller har någon inverkan på deras popularitet eller motsatsen. Orsaken till att lantbruksnämnderna inte är populära ligger nog djupare än vad herr Jonsson gjorde gällande. Den sammanhänger säkerligen till en del med att lantbruksnämnderna endast sysslar med den ena sidan av jordbrukets rationaliseringsverksamhet. Hushållningssällskapen har hand om den mer positiva sidan av rationaliseringen, om jag så får uttrycka mig, nämligen driftrationaliseringen. De bedriver i samband därmed en omfattande upplysande verksamhet och kommer då i närmare kontakt med jordbrukarna i gemen än lantbruksnämnderna, som mer eller mindre godtyckligt tillämpar lagens bestämmelser ute i bygderna.

Det var emellertid egentligen inte för

att säga detta som jag begärde ordet. Eftersom diskussionen har glidit in på frågan om jordförvärvslagens betydelse, dess nödvändighet eller inte, vill jag gärna deklarerera, att jag anser att vi under alla förhållanden i vissa avseenden kommer att behöva ha en jordförvärvslag. Det ändrar emellertid inte min uppfattning i den fråga som nu närmast är föremål för diskussion, nämligen om lämpligheten att sammanslå hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna. Som jag redan erinrat om, skötte ju egnahemsnämnderna tidigare motsvarande verksamhet, och de arbetade då som en avdelning under hushållningssällskapen. På samma sätt kunde lantbruksnämnderna nu naturligtvis inordnas under hushållningssällskapen med samma chef och administration. Jag är övertygad om att de uppgifter, som nu kommer att åvila lantbruksnämnderna enligt den nya jordförvärvslag som riksdagen om några dagar kommer att besluta, lika bra skulle kunna skötas av dylika underavdelningar inom hushållningssällskapen som av de fristående lantbruksnämnderna.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena särskilda propositioner komme att framställas dels beträffande punkten I av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan, dels angående punkten II, såvitt anginge motionen I: 181, dels ock rörande sistnämnda punkt, i vad den avsåge motionen I: 182.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 180 och II: 235; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svärd* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given

Anslag till lantbruksnämnderna

varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas motionerna I: 180 och II: 235.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svärd* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 17.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i punkten II hemställt, såvitt anginge motionen I: 181, samt vidare på bifall till nämnda motion; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

I fråga om punkten II, i vad den avsåge motionen I: 182, anförde nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas i berörda del, dels ock att kammaren skulle bifalla nämnda motion.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i angivna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elofsson, Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. inrättande av en högsta domstol i skattemål

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten II, såvitt angår motionen I: 182, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den nämnda motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 27, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser mark under Gripsholms kungsladugård 1² i Mariefreds stad och Bogesund 1¹ i Stockholms län, m. m.

Punkterna 1—3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4

Lades till handlingarna.

Ang. inrättande av en högsta domstol i skattemål

Föredrogs ånyo sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående inrättande av en särskild högsta domstol i skattemål.

I en inom första kammaren av herr *Branting* väckt motion, nr 115, ade hemställt, att riksdagen måtte uttala sig för inrättande av en särskild högsta domstol i skattemål samt hos Kungl. Maj:t begära en skyndsamt utredning av de med inrättandet av en sådan domstol förenade spörsmålen.

Motionen, som hänvisats till behandling av lagutskott, hade enligt överenskommelse mellan konstitutions- och förs-

ta lagutskotten hänskjutits till sammansatt konstitutions- och första lagutskott, vilket utskott i det nu föreliggande utlåtandet anført bland annat:

»Vad det av motionären väckta förslaget beträffar, får utskottet som sin åsikt uttala, att detta icke bör ses fristående utan i samband med övriga framförda uppslag i ämnet. De allvarliga olägenheter, som följa av nuvarande långa väntetider, motivera enligt utskottets mening, att samtliga dessa uppslag underkastas en förutsättningslös prövning. Förutom den i propositionen nr 167 till årets riksdag behåddade utredningen angående åtgärder, ägnade att begränsa tillströmningen av finansmål till regeringsrätten, böra enligt utskottets mening övriga under diskussionen framkomna uppslag i förevarande ämne bliva föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet.

Innan för- och nackdelarna med olika tänkbara utvägar att undanröja den balansen av beskattningsmål, som för närvarande finnes i regeringsrätten, underkastats en allsidig prövning, anser utskottet något principiellt ställningstagande icke böra ifrågakomma från riksdagens sida till lämpligheten av att en särskild högsta domstol i skattemål inrättas.

Under hänvisning till det ovan sagda får utskottet hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i detta utlåtande anført.»

Herr BRANTING (s):

Herr talman! Vi bör givetvis inte belasta debattprotokollen i onödan, men här står vi onekligen inför en mycket betydelsefull angelägenhet, varken mer eller mindre än organisationen av det högsta domstolsväsendet beträffande den gren, som omfattar förvaltningen och där speciellt skatteärendena. Vi står inför denna vittutseende angelägenhet, fastän givetvis i dag på ett helt förberedd stadium. Saken gäller en utredning, som ännu inte har kommit till stånd.

Ang inrättande av en högsta domstol i skattemål

Förvaltningsärendena tenderar ju över huvud taget att breda ut sig över allt vidare fält, och bland dessa intar, vågar jag påstå, skattefrågorna en alltmer dominerande särställning. Vi ser att den högsta förvaltningsdomstolen, regeringsrätten, oavslutligen belastats med nya uppgifter. Varje år kommer det en proposition, som ökar ut den katalog på ärenden, som det tillkommer regeringsrätten att behandla. Och i regeringsrättens stora portfölj intar ju numera just skatteärendena en alldeles dominerande ställning. Denna utveckling har, såsom alla intresserade vet, resulterat i att regeringsrätten råkat in i en situation, som bra mycket liknar en permanent kris, på så sätt att man icke hinner med sitt pensum, med påföljd att här uppstår en alltjämt växande balans, vilket i sin tur medför en rad allvarsamma olägenheter både för det allmänna och för de enskilda medborgarna, såsom också statsrevisorerna har påpekat.

Fastän det föreliggande utlåtandet är enhälligt, vill jag tillåta mig att beledsaga det med ett par ord i anknytning till den av mig väckta motionen om regeringsrättens rationella klyvning på så sätt, att det inrättas en särskild högsta domstol för skattemål, som sålunda skulle övertaga en stor, särpräglad del av regeringsrättens arbetsbörda. Uppslaget är ju inte mitt. Det ligger nära till hands och framfördes — utan bestämt ståndpunktstagande — av 1954 års statsrevisorer.

När regeringsrätten kom till, i början på detta århundrade, var för övrigt situationen så till vida likartad med den nuvarande, att det då stod klart för alla att högsta domstolens arbetsbörda måste på något definitivt och effektivt sätt lätas. Då ansåg man att detta borde ske genom att en ny högsta instans inrättades, som övertog vissa grupper mål, då närmast av förvaltningsrättslig karaktär. Som vi vet, hjälpte inte den operationen annat än till en del. Man måste sedermera också försöka sig på andra utvägar för att begränsa den växande måltillströmningen till högsta domstolen. Bland annat hade vi under en tid summa re-

sibilis-arrangemanget, och nu känner alla till att vi har det särskilda prövningsförfarandet beträffande fullföljdsrätten.

När nu regeringsrätten har kommit i sitt nuvarande oläge, är det naturligt nog att man på samma sätt som när det gällde högsta domstolen överväger olika metoder till bättring av situationen, detta vid sidan av den åtgärd, som naturligtvis har varit den närmast till hands liggande, nämligen en successiv ökning av antalet ledamöter i regeringsrätten.

Om jag får börja med att säga ett ord om den sistnämnda utvägen, är det ju så att den redan har anlitats, men å andra sidan uppenbarligen inte kan betraktas såsom i längden tillräcklig och tillräddig. Det borde väl stå klart för alla, att det inte gärna kan vara önskvärt att såsom en högsta prejudicerande instans operera med en mycket stor, månghövdad och inbördes uppsplittrad institution, som mer eller mindre kan karakteriseras som en amorf juridisk massa av mångblandad sakkunskap, tvingad att i sin verksamhet spänna ut över ett väldigt och högst skiftande arbetsfält.

Vad skall man då i detta läge ta sig till med regeringsrätten? Till summa revisibilis-systemet torde ingen vilja återvända, och beträffande metoden att avskära vissa grupper av skattemål från fullföljdsrätt har nyligen första lagutskottet uttalat berättigade betänkligheter.

Av tänkbara metoder för att få till stånd en bättre ordning återstår då, förefaller det mig, närmast tre olika utvägar. Den första är att för regeringsrätten införa ett prövningsförfarande när det gäller fullföljdsrätten, i likhet med det som för inte så länge sedan infördes beträffande fullföljd till högsta domstolen. Ett sådant förfarande vore, enligt mitt sätt att se, att imitera en anordning som redan blivit utsatt för åtskillig kritik och vars tillämplighet speciellt på skattemålen tvevelsutan skulle medföra särskilda vanskligheter. Därmed vill jag icke ha sagt, att inte en viss sovring också i fråga om sådana skattemål kan vara möjlig och rimlig, men det blir säkerligen icke lätt att formulera de fas-

Ang. inrättande av en högsta domstol i skattemål

ta regler, som härvidlag skall avskära somliga mål från fullföljdsrätten och släppa fram andra. Ett stoppande av fullföljdsrätten ter sig i detta fall desto mera betänkligt, som förfarandet i kammarrätten och inför prövningsnämnderna inte alls korresponderar med de nuvarande formerna för rättegång i vanliga mål inför hovrätt och underdomstolar. Kraven på rättssäkra avgöranden kan ju inte gärna ställas lägre i fråga om skattemålen än beträffande andra rättssaker.

Den andra utvägen för en rationalisering av regeringsrättens arbete skulle vara att dela upp domstolen i två eller flera fasta avdelningar, av vilka en skulle få syssla speciellt med skattemål. Metoden förefaller mig på något sätt halvgången och oklar, men låter sig naturligtvis tänka.

Den tredje utvägen, som för mig och andra — tills vidare och före utredningen, det medger jag gärna — har tett sig såsom den mest rationella, vore att organisera en särskild högsta domstol för skattemålen, med sitt eget kansli och sina egna föredragande. Vi har sett av den utredning, som det sammansatta utskottet presterat, att förberedelsen och föredragningen i regeringsrätten nu sker genom särskilt förordnade ämbetsmän från respektive departement i Kungl. Maj:ts kansli. Lämpligheten av denna anordning har, som alla vet, i annat sammanhang diskuterats och kritiserats. I vissa ärenden kan den måhända vara praktisk, men det måste nog sättas i fråga om den ter sig såsom den lämpligaste särskilt i skattemålen, där kronans fiskaliska intressen bryter sig mot de enskilda intressena. Jag ifrågasätter givetvis icke med detta objektiviteten i den föredragning som nu äger rum, men det kan inte undvikas att det nuvarande arrangementet, särskilt när det gäller de nämnda målen, ter sig egendomligt ur vanliga domstolsmässiga synpunkter.

Också en annan omständighet kommer i detta sammanhang i blickfältet. Skattejuridiken har ju kommit att utveckla sig och utvecklar sig alltmer till en särskild disciplin, som i själva verket kan suve-

ränt behärskas endast av ett begränsat antal experter. Detta förhållande kan man icke undgå att beakta vid rekryteringen till regeringsrätten. Men denna domstol skall ju vid sidan av skattemålen behandla och slutgiltigt avgöra också en stor mängd av helt andra sorters mål, som sträcker sig över den praktiska, även den kommunala förvaltningens vida fält, och även detta måste beaktas vid rekryteringen till denna domstol. Jag tror för min del att dessa rekryteringsfrågor skulle komma i ett mera hanterligt läge genom en rationell klyvning av regeringsrätten, så att en speciell högsta domstol för skattemål inrättas.

Men detta, herr talman, är nu *mina* kommentarer. Utskottet har icke tagit någon särskild ståndpunkt. Det har inte velat binda sig för vare sig den ena eller andra linjen, innan en utredning och ett förslag ligger på bordet, vilket ju är en helt naturlig sak. För egen del inskränker jag mig därför i detta läge till att uttala min tillfredsställelse över att utskottet har velat objektivt och utan ståndpunktstagande förorda, att också uppslaget om en särskild högsta domstol i skattemål kommer med i utredningsdirektiven, vilka ju ännu icke är givna.

Jag vill slutligen bara påpeka, att statsutskottet ännu icke har behandlat statsrevisorernas yttrande i detta ärende utan uppskjutit den saken till höstrikdagen. Då kanske vi kan återkomma till saken.

Jag ber, herr talman, att få förorda bifall till utskottets förslag.

Herr **HERLITZ** (h):

Herr talman! Såsom den föregående ärade talaren antydde har vi sett litet olika på dessa saker. Men det är så att det sammansatta utskott, i vilket herr Branting och jag och flera andra haft ett angenämt samarbete, har allt igenom behärskats av en lovvärd strävan att såvitt möjligt komma till en fullständig enighet. Det har vi gjort också i det här fallet. Men jag tror inte, att enighe-

Ang inrättande av en högsta domstol i skattemål

ten hade behövt bli mycket mindre, om vi mera deciderat uttalat våra betänkligheter mot det av statsrevisorerna framförda och av herr Branting nu vidareförda uppslaget.

Jag skall inte ge mig in på en tolkning av hur utskottet i allmänhet resonerat, men jag känner ett behov av att säga ifrån, att för mig har det gällt bara ett litet vänligt ord åt tanken. Vi har inte sagt någonting om att denna fråga skall tagas med i utredningens direktiv. Vi har endast sagt, att Kungl. Maj:t bör uppmärksamma saken och att den bör förutsättningslöst prövas. Vi vägde nog orden, och att besvara en kommitté med att tänka igenom det här projektet har vi inte varit ense om att vilja föreslå. För min personliga del önskar jag inte detta uppslag någon framgång, ty jag tror inte alls på det.

Herr Branting antydde, att det förelåg en sorts prejudikat genom att man vid inrättandet av regeringsrätten hade så att säga klyvt högsta domstolen. Det får jag kanske korrigera litet, herr Branting. Det var inte alls på det sättet. Regeringsrätten tillkom genom att man överflyttade mål från statsrådet, och det var endast några mycket små grupper av mål, som kom från högsta domstolen. Någon klyvning av högsta domstolen var det inte fråga om att företa.

Det skulle därför nu bli första gången, som vi skulle klyva en högsta domstol. Min invändning mot en sådan åtgärd är att jag över huvud taget har stark motvilja mot att, då det inte föreligger tvingande skäl, skapa specialdomstolar. För att konkretisera det, så anser jag, att på det här området är det till en positiv nytta för å ena sidan behandlingen av skattemålen, att regeringsråden också har att syssla med andra förvaltningsmål, och å andra sidan för behandlingen av dessa andra mål, att ledamöterna även har erfarenhet av skattemål.

Det har antytts av statsrevisorerna och sades nu också av herr Branting, att vi skulle kanske kunna ordna det så bra, att i den tilltänkta skattedomstolen satt uteslutande skatteexperter, d. v. s. sådana som på förhand riktigt behärskade

skattelagstiftningen. Jag vill då framhålla, att när vi i nuvarande stund i regeringsrätten har många personer med annan erfarenhet och annan bakgrund än från skattemål, framför allt allmän domarerfarenhet, så är det sannerligen inte bara eller kanske ens i främsta rummet för att andra mål än skattemålen skall få en tillfredsställande behandling, utan det förhåller sig så, att vid bedömande just av skattemålen är det av fundamental betydelse, att ledamöterna inte bara är personer, som så att säga har vuxit upp i skatteväsendets problemställningar, utan även sådana som har en bredare grundval för bedömandet av alla de levnadsförhållanden, affärsmässiga och andra förhållanden, som skattelagstiftningen anknyter till. Det är i det avseendet förutvarande domstolsjurister har att spela en mycket stor roll. Djupt olycklig skulle utvecklingen bli, ifall man inriktade sig på att tillskapa en domstol, där man på förhand gjorde avkall på detta för skattelagstiftningens tillämpning fullkomligt fundamentala element.

Till detta vill jag tillägga, att det ur arbetsteknisk synpunkt framstår som ganska olyckligt att inrätta en särskild domstol genom att dela upp en bestående domstol på två. Vi får två domstolar med vardera sitt bestämda ledamotsantal, men hur ställer sig då saken i ett läge, då den ena domstolen kanske finner sig överhopad av arbete, medan den andra får mala tomning? Det kan inte vara någon ur arbetssynpunkt tillfredsställande ordning.

Jag ser här i mina anteckningar herr Brantings beskrivning av den »amorf juridiska massa», som regeringsråden bildade — de representerade olika slags sakkunskap och fick sysselsätta sig med allsköns olika mål. Jag tycker, herr Branting, att det var en tråkig beskrivning och fula etiketter på en anordning, som vi sätter allra största värde på när det gäller den högsta domstolen. Sätter vi ändå inte värde på att ha män med erfarenhet och synpunkter från olika håll, och väntar vi inte av dem — liksom av regeringsrättens ledamöter — att de skall

Ang. inrättande av en högsta domstol i skattemål

vare i stånd att gripa sig an med vad som helst inom sitt stora område?

Vad jag emellertid framför allt har att invända mot statsrevisorernas och herr Brantings uppslag är, att jag inte kan förstå, vad detta uppslag har för roll att spela i den diskussion, i vilken statsrevisorerna och herr Branting har velat placera in det, diskussionen om den stora balansen i regeringsrätten. Ja, det är naturligtvis klart, att om vi vill tillsätta ett större antal ledamöter än som nu finns i regeringsrätten i de båda domstolarna tillsammans, kan man vinna någonting. Men om det inte är detta som är meningen, inser jag inte, hur man på något sätt med denna klyvning av domstolen skall kunna hoppas på ett bättre arbetsresultat. Jag skulle kunna föra en polemik mot argumenteringar i den riktningen, som jag har hört, men innan jag hört några sådana, tror jag att det är tillräckligt att jag ställer frågan.

Herr Branting ställde frågan, hur vi då skall bära oss åt för att avarbeta regeringsrättens balans. Han kunde för sin del inte finna andra utvägar än att införa en sällning med prövningstillstånd o. s. v. eller också att inrätta en särskild avdelning av regeringsrätten eller en särskild högsta domstol. Ja, hela denna fråga om regeringsrättens balans står ju enligt mitt sätt att se i ett något avlägset samband med det nu föreliggande projektet, ty jag tycker inte att det tjänar syftet att avarbeta balansen. Men, herr talman, tillåt mig att ändå säga några ord om detta spörsmål, fastän jag därmed en smula glider in på ett ärende, som kommer senare på föredragningslistan — frågorna hänger nämligen så nära ihop!

Herr Branting frågar som sagt, hur vi skall kunna nedbringa balansen. Låt mig hänvisa till det betänkande av bevillningsutskottet, nr 46, som vi skall behandla senare i dag. Förhistorien till detta betänkande är, att riksdagen för några år sedan begärde en lagstiftning om ett taxeringsförfarande, som bättre skulle tillgodose dels effektivitetens, dels rättssäkerhetens krav. Resultatet blev ett kommittébetänkande, som på ett uppse-

endeväckande sätt sköt alla rättssäkerhetssynpunkter åsido och i vilket framlades förslag, mot vilka man därför reagerade från alla möjliga håll. Statsrådet Sköld förtjänar en eloge för att han skar bort en mängd av de betänkliga saker, som förekom i kommittéförslaget. Han lade fram ett förslag, som nu i huvudsak har tillstyrkts av bevillningsutskottet och som jag till stora delar kan ansluta mig till, fastän jag måste reservera mig på vissa punkter. Men jag vill framhålla, att kvar står önskemålet om att verkligen omskapa taxeringsförfarandet därhän att där skapas ökad rättssäkerhet. En utredning har satts i gång för att fullfölja detta arbete, och jag skall tillåta mig att synnerligen varmt uttala den önskan, att behovet av en ur rättssäkerhetssynpunkt tillfredsställande ordning i de lägre instanserna i skatteväsendet blir tillgodosett i det arbetet.

Detta är i och för sig av betydelse. Men — här kommer vi till sammanhanget med den fråga vi nu har framför oss — en sådan reform är också efter mitt sätt att se av grundläggande betydelse för hela frågan om den balans i regeringsrätten, som bekymrar oss så mycket.

Det förhåller sig nämligen uppenbarligen på det sättet, att om vi får förfarandet i lägre instanser omlagt på ett sådant sätt, att man där ungefär efter de krav, man ställer upp beträffande domstolsprocessen, tillgodoser möjligheterna att få en grundlig utredning och bereder parterna möjlighet att få fram sin argumentering och sin bevisning — med ett ord: ju mer man stärker de lägre instanserna i taxeringsförfarandet — desto mera minskar det stora problem, som vi nu sysselsätter oss med. Man minskar det på två sätt. Man minskar det helt enkelt därför att om det blir så beställt att sakerna kan få en verkligt grundlig och allsidig och tillfyllestgörande utredning — låt oss säga med muntliga förhandlingar och jag vet inte vad — i prövningsnämnderna och i kammarrätten, kommer ju behovet för parterna att gå vidare till regeringsrätten att bli mycket mindre än det varit förut. Parterna kommer att kun-

Ang. inrättande av en högsta domstol i skattemål

na i väsentligt större utsträckning ställa sig till freds med kammarrättens utslag.

Vidare skulle jag vilja säga, att har man ordnat ett sådant förfarande, som innebär att det görs en redig domstolsmässig prövning i två instanser, då kan man verkligen överväga, huruvida man inte kunde våga sig på att uppställa villkor och begränsningar av olika slag, som jag inte här skall försöka skissera, för rätten att gå vidare till kungs, d. v. s. till regeringsrätten.

Jag ber, herr talman, om ursäkt för att jag sålunda kom in på ett annat ärende, men de båda hänger så nära tillsammans, och jag hoppas att i stället inte behöva uppträda då det andra utlåtandet föredras.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BRANTING (s):

Herr Herlitz' synpunkter på detta ärende är ju för mig välbekanta — vi har ventilerat våra åsikter på ett tidigare stadium — men jag trodde att vi hade enat oss om det föreliggande utlåtandet, och det har vi ju också gjort. Jag antar att meningen med herr Herlitz' inlägg inte var att på något sätt neka sin hand och förskrivning på den punkten. Den objektiva utredning, som vi här alltså förutsätter skall komma till stånd, skall enligt utskottsutlåtandet utan tvivel omfatta också den särskilda punkten angående inrättandet av en särskild högsta domstol i skattemål.

Jag behöver kanske inte polemisera mot allt vad herr Herlitz har sagt. Jag tror att om han i sina historiska studier går tillbaka till regeringsrättens tillkomst, skall han utan tvivel finna — åtminstone har jag med mina egna ögon läst det — att då mycket bestämt betonades nödvändigheten av att lätta högsta domstolens arbetsbörda. Det är alldeles riktigt som herr Herlitz sade att det dessutom gällde att föra över en mängd mål från Kungl. Maj:ts prövning, men det är ju en annan sak.

Jag skulle i den här diskussionen för min del bara vilja deklarerat att jag

självfallet är alldeles ense med herr Herlitz om nyttan och nödvändigheten av att få till stånd en omstöpning av rättegångsförfarandet beträffande skattesaker i de *undre* instanserna. Det är nu en vittutseende omorganisation, som det därvidlag gäller, men icke desto mindre nödvändig, och det kan mycket väl hända att den kommer att i viss mån lätta trycket underifrån på den högsta instansen. Det kan så vara, men det ena goda behöver därvidlag icke alls förskjuta det andra.

Jag kan å andra sidan inte känna mig så övertygad om hållbarheten i herr Herlitz' argumentation när han kastar fram en mycket generell ståndpunkt kontra specialdomstolar. Man kan väl ändå inte deklarerat sådant så definitivt, när vi i själva verket på flera områden redan laborerar med specialdomstolar, såsom herr Herlitz mycket väl vet.

Jag skall, herr talman, nöja mig med detta och ber att få vidhålla mitt förut framställda yrkande.

Herr HERLITZ (h):

Herr talman! Bara ytterligare ett litet ord till protokollet.

Vi skall inte tvista om ord, herr Branting, men det var ju så att vi satt i utskottet och vägde de ord som vi skrev in i utlåtandet, och det var nog en och annan i utskottet som aktade sig för att få sagt att utskottet hemställde om att i direktiven för någon utredning skulle ingå att den skulle pröva detta projekt. Vi valde våra ord, och vi sade bara att uppslagen borde underkastas en »förut-sättningslös prövning» och att samtliga uppslag borde bli föremål för »Kungl. Maj:ts uppmärksamhet». Åtminstone jag var vaksam då vi valde orden, och jag vill för ingen del att det skall läggas in i vad utskottet skrivit en rekommendation till Kungl. Maj:t att be några kommitterade att tränga in i frågan om inrättandet av en skattedomstol.

Herr BRANTING (s):

Vi var i utskottet fullt medvetna om att Kungl. Maj:t har uppdragit åt två

Ang. ändrad organisation av Upplands regemente m. m.

personer att göra en utredning beträffande vissa möjligheter att begränsa måltillströmningen till regeringsrätten. Mot denna bakgrund tror jag att man i utskottet hade klart för sig att en utredning kommer till stånd, och det var därför jag tillät mig att tala om vissa direktiv för denna utredning, som vi vet är på tapeten.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag för budgetåret 1955/56 under fjärde huvudtiteln m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2**Ang. ändrad organisation av Upplands regemente m. m.**

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 110, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, såvitt nu var i fråga, godkänna vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 mars 1955 föreslagit beträffande omorganisation av Upplands regemente m. fl. förband.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget innebar i huvudsak, att Södermanlands pansarregemente (P 3) skulle ombildas till regemente för pansarinfanteriutbildning och att i samband därmed nuvarande infanteriutbildning vid Upplands regemente (I 8) skulle upphöra. Härigenom skulle Signalregementet (S 1) och arméns signalskola (Sign S) kunna flyttas till Uppsala och övertaga de av regementet därstädes nu disponerade anläggningarna samt Svea ingenjörkår (Ing 1) kunna övertaga de nuvarande för Signalregementet avsedda anläggningarna i Solna.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ene inom första kammaren av herr *Osvald* och fru *Hamrin-Thorell* (I: 426) och den andra inom andra kammaren av herrar *Jacobsson* i *Tobo* och *Munktell* (II: 539), hemställts, att riksdagen måtte besluta, att den föreslagna omorganisationen av I 8, P 3, Ing 1, S 1 och Sign S skulle anstå i avvaktan på ytterligare utredning.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 426 och II: 539, godkänna vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 mars 1955 föreslagit beträffande omorganisation av Upplands regemente m. fl. förband.

Reservationer hade avgivits av, utom andra, herrar *Aastrup*, *Malmberg* i *Skövde* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Birke* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 426 och II: 539, besluta, att av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 mars 1955 förordad omorganisation av Upplands regemente m. fl. förband skulle anstå i avvaktan på ytterligare utredning.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Försvarsministern aviserade i statsverkspropositionen att han senare skulle återkomma med förslag till en del ändringar i fredsorganisationen. Dessa hade omnämnts i ÖB-utredningen och syftade till vissa rationaliseringar och besparingar, som kunde beslutas utan att i övrigt föregripa den ställning riksdagen skulle komma att ta till ÖB-planen. Det är dessa förslag, som behandlas i propositionen nr 110 och i föreliggande utlåtande från statsutskottet.

I den punkt som nu behandlas föreslås att utbildningen, som bedrivs vid

Ang. ändrad organisation av Upplands regemente m. m.

pansarregementet i Strängnäs, P3, skall upphöra. Pansartruppernas utbildning koncentreras i stället till P1, P2 och P4. Härigenom uppstår vissa besparingar, och vidare frigöres P3:s etablissemang för annan utbildning.

I Stockholm ligger tre militära utbildningsanstalter, vilkas lokalbehov skulle behöva ordnas. *Signalskolan* måste snart flyttas från nuvarande lokaler vid Marieberg, som byggnadsstyrelsen vill disponera för annat ändamål. *Signalregementet* i Solna är något trångbott. Under budgetåret 1955/56 föreligger en brist på 100 platser, som provisoriskt får klaras genom överbeläggning. Vid *ingenjörstrupperna*, Ing. 1, som också ligger i Solna, är platsbristen större. Det fattas för närvarande förläggningsutrymme för 250 man. Bristen stiger under 1956/57 till 400 platser, och budgetåret 1962/63 beräknas den till 600 platser. Nybyggnad av 100 förläggningsplatser i anslutning till en av de nuvarande utbildningsanstalterna kostar minst en miljon kronor. Om man vill undvika nybyggnader och därmed förknippade kostnader, är det uppenbarligen riktigt att flytta en av dessa utbildningsanstalter dit, där förläggningsutrymme blir frigjort genom koncentration av organisationen, i detta fall Strängnäs.

Vilket förband lämpar sig då bäst för en förflyttning?

Vad först signalregementet beträffar, är dess nuvarande anläggningar i Solna förhållandevis nya. De byggdes omkring 1940, och de signaltekniska utbildningsanordningarna ha successivt kompletterats, ja, så sent som detta år. Det gäller avsevärda belopp, som går förlorade vid en förflyttning. Den nära kontakten med telestyrelsen, den teletekniska industrien i Stockholm samt de tekniska utbildningsanstalterna ävensom att behovet av lärare lättare kan fyllas i Stockholm än i Strängnäs liksom andra liknande omständigheter talar också för att signalregementet bör ligga kvar i Stockholm.

Mot Ing. 1:s förflyttning till Strängnäs har arméchefen anfört, att en så-

dan skulle medföra en försämrad utbildningseffekt på grund av svårigheterna att i Strängnäs åstadkomma lika lämpliga och välbelägna utbildningsanordningar som de vilka disponeras inom det nuvarande etablissemang. Under behandlingen av propositionen i första avdelningen har dock inte några övertygande belägg för detta påstående kunnat framläggas. Väger man på detta sätt mot varandra olägenheterna av det ena eller andra förbandets förflyttning — och sådana måste givetvis alltid uppstå — blir resultatet det, att det måste vara enklare att flytta Ing 1 till Strängnäs än att flytta Signalregementet. Och det är inte osannolikt att även arméledningens skulle kommit till samma resultat, om valet gällt enbart Strängnäs.

Nu har emellertid arméledningen och departementschefen framlagt ett helt annat förslag, nämligen att flytta Upplands regemente i Uppsala, I 8, till Strängnäs och till dess kaserner förlägga signalregementet och signalskolan. Ing. 1 får ligga kvar i Solna och får signalregementets nuvarande etablissemang. I 8 ombildas i samband härmed från ett infanteriregemente till ett pansarinfanteriregemente. Man flyttar alltså på två förband i stället för ett, utan att förebringa enligt min åsikt bärande skäl för att man inte skall ta den enklaste lösningen, att flytta Ing. 1 till Strängnäs, låta signalregementet ta Ing. 1:s nuvarande lokaler och behålla I 8 i Uppsala.

Som ett vägande argument för I 8:s förflyttning har anförts, att arméchefen funnit, att I 8:s nuvarande skjutfält inte lämpar sig för ändamålet. De olika militära myndigheterna är dock påfallande oense i denna punkt. Vidare har det framhållits att, eftersom signalregementet inte behöver så stort övningsområde, skulle omkring 250 hektar av I 8:s mark i Uppsala kunna avstås till civilt ändamål. En sådan försäljning skulle ge staten en del pengar, och Uppsala stad skulle få mark för bostadsbebyggelse. Jag skall här inte ta upp kammarens tid med att redogöra för de skiftande uppfattningar, som råder angående värdet av denna mark för det föreslagna änd-

Ang. ändrad organisation av Upplands regemente m. m.

målet. Däremot finns det anledning rika kammarens uppmärksamhet på den oro som yppats från olika håll, Uppsala stad, landstinget, Akademiska sjukhuset och universitetet, i fråga om att låsa fast I 8:s mark på så lång sikt som blir fallet då ett helt nytt förband med dyrbara tekniska anordningar förlägges till I 8:s nuvarande kaserner.

Det är orealistiskt och inte heller nödvändigt att *i dag* tänka sig en förflyttning av I 8:s etablissement till plats utanför staden med en kostnad på 30 å 40 miljoner. Å andra sidan förstår man de civila myndigheternas bekymmer i Uppsala, då de nu befarar, att militärerna kommer att lägga ned många, nya miljoner i de gamla kasernerna i Uppsala och därmed hindra för långa tider framåt en rationell lösning av sjukhusets och universitetets samt stadens markbehov.

Ser man saken på *det sättet* — och det gör man tydligen i Uppsala — ter sig kanske inte förvärvet av 250 hektar mark i Hågadalen som lika viktigt, lika angeläget. Jag ber också att i detta sammanhang få erinra kammaren om den särskilda uppmärksamhet som statsrevisorerna vid 1954 års granskning ägnade mark- och förlägningsfrågorna, enkanterligen i Uppsala. Revisorerna säger bland annat: »Två tredjedelar av den inom nämnda stad» — d. v. s. Uppsala — »befintliga marken innehas sålunda av olika statliga myndigheter eller därmed jämförliga institutioner, medan den återstående tredjedelen redan är bebyggd till ungefär hälften. Den statsägda marken, vilken omfattar de för nybebyggelsen mest lämpade områdena, ligger som ett mäktigt bälte kring stadskärnan och förhindrar stadens naturliga utveckling.» Revisorerna fortsätter längre fram på tal om militära etablissement och övningsfält: »Även om dessa anläggningar fortfarande under ett antal år skulle kunna användas för sitt syfte, får icke det framtidsperspektivet lämnas ur sikte, att anläggningarna så småningom kunna bli praktiskt taget helt obrukbara på grund av den fortsatta samhällsbyggnaden.» Statsrevisorerna betonar, att det

föreligger stor fara för felinvesteringar, vilka för staten måste bli finansiellt betungande, samtidigt som det innebär en misshushållning med samhällets reala resurser.

Enligt de upplysningar, som lämnats vid föredragningarna i första avdelningen, har inga förhandlingar förts med de civila instanserna i Uppsala, innan förslaget om I 8:s och signalregementets förflyttningar lades fram. Bland annat med tanke på de synpunkter, som revisorerna lagt på dessa frågor, har man anledning att undra, varför inte detta skett.

Är nu I 8:s etablissement efter vissa omändringar lämpligt som utbildningsanstalt för signaltrupperna?

Det torde vara ostridigt, att hur man än bygger om och ändrar lokalerna på I 8, kan de inte bli av samma standard som den vilken föreligger i Solna. Man är tvungen att utnyttja I 8-förläggningen till det yttersta för att till nöds ta emot såväl signalregementet som signalskolan. Man tar i anspråk tjänstebostäder, kompanidagrum och vindsutrymmen till skol- och förlägningslokaler. Föreligger inte här en nödlösning, som det så småningom kommer att kosta staten mycket pengar att rätta till?

Även om dessa olika förflyttningalternativ övervägts länge i den högsta försvarsledningen, framgår det av handlingarna att utredningarna om kostnader och konsekvenser i övrigt måst ske i stor hast inom de lägre staberna. Remisstiden har varit synnerligen kort.

Hur hållfasta kostnadsberäkningarna kan vara är därför svårt att uttala sig om. Någon granskning av dem har inte heller kunnat ske inom statsutskottet. Departementschefen säger för sin del att han inte tagit ståndpunkt i frågan rörande storleken av de kapitalinvesteringar, som erfordras för organisationens genomförande.

I propositionen rör man sig med en siffra på cirka 7,7 miljoner kronor, varav 6,7 miljoner på kapitalbudgeten och 1 miljon på driftbudgeten. Av dessa 6,7 miljoner reserveras 3 miljoner för ett nytt stridsskjutningsområde i strängnäs-

Ang. ändrad organisation av Upplands regemente m. m.

trakten, varefter återstår 3,7 miljoner, som skall räcka för ombyggnader och omändringar vid de tre förläggningsplatserna. 100 000 kronor får Ing. 1, som flyttar över till signalregementets lokaler. 500 000 reserveras för Strängnäs, och resten, 3,1 miljoner, skall räcka för att av I 8:s kaserner göra en modern utbildningsanstalt för signaltrupper.

Detta är uppenbart otillräckligt. Beloppet är också kraftigt nedprutat av arméledningen. Bland annat hade fortifikationsförvaltningen yrkat på ytterligare 1,7 miljon kronor, och det belopp av 400 000 kronor av de 3,1 miljoner kronorna, som skulle reserveras för tele-tekniska installationer, måste vara kraftigt tilltaget i underkant, eftersom värdet av gjorda investeringar, som ur teknisk och ekonomisk synpunkt inte kan flyttas från Solna till Uppsala, belöper sig på väsentligt större belopp.

Under föredragningarna har även påtalats den årliga fördyring på kanske en halv miljon eller mer, som verkstads-tjänsten kommer att dra vid en förläggning av signalregementet till Uppsala. I den punkten har inga närmare förklaringar kunnat lämnas.

Den önskan att spara, som kommit till uttryck i försvarsledningens olika förslag, är berömvärd. Den bör ges allt stöd. Men när denna sparsamhetsvilja inte av tidsskäl kunnat underbyggas med någorlunda tillförlitliga beräkningar av kostnaderna för en föreslagen omorganisation, då ställer man sig den frågan, om det inte vore bättre att skjuta en smula på det principiella avgörandet för att företaga ytterligare utredningar. Det är det reservanterna gjort. De har kommit till det resultatet att olägenheterna av ett uppskov på några månader inte är så besvärande, att dessa inte skulle uppvägas av fördelarna att ha något fastare grund att stå på.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är avgiven under denna punkt.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Departementschefen har vid handläggningen av denna fråga

bland annat framhållit, att det är angeläget att tillmötesgå berättigade civila anspråk på mark. I det avseendet kan väl full enighet råda om behovet av att de militära anläggningarna utformas på ett sådant sätt, att de inte hindrar utvecklingen av några samhällen. Lika nödvändigt som det är att vi bygger upp de anläggningar som behövs för vårt försvar, lika viktigt är det att tillse att samhällenas utveckling inte hämmas.

Departementschefen säger, att det nu föreliggande förslaget är det enda som med rimliga kostnader medger ett sådant tillmötesgående som han har talat om. Emellertid uttalar han också, att han inte har tagit slutgiltig ställning till investeringskostnaderna.

Det är därför, menar jag, riktigare att man nu låter frågan gå till ytterligare utredning. Det framhålls bland annat av reservationen, att den förflyttning, som här är ifrågasatt, icke har föregåtts av några överläggningar med Uppsala stad, Uppsala läns landsting och universitetsmyndigheterna, som ju framför allt berörs av det här framlagda förslaget. Visserligen är det sant, att utskottet understrukit det uttalandet, som departementschefen har gjort, då utskottet säger att det förutsätter att vid projektering för ytterligare eventuella lokalbehov för försvarets räkning i området mellan Akademiska sjukhuset och Ulleråkers sjukhus i Uppsala så långt möjligt är hänsyn tages till att såväl universitetets som Akademiska sjukhusets framtida markbehov tryggas. Det är visserligen mycket värdefullt att ha detta utskottets uttalande, men enligt min uppfattning är det inte tillräckligt.

Det förefaller mig därför som om den enda riktiga lösningen nu är att gå på det av reservanterna framlagda förslaget, nämligen ett uppskov för att ytterligare klarlägga de ekonomiska konsekvenserna av den föreslagna omorganisationen. Därvidlag, menar jag, är det inte bara fråga om de kostnader, som faller på försvarsanläggningarna, utan man måste också ta hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna för de samhällen som här berörs. I fråga om Uppsala stad är ju

Ang. ändrad organisation av Upplands regemente m. m.

bland annat förhållandet det, att en stor del av den framtida bebyggelsen måste äga rum på mark som erbjuder sämre grundförhållanden än de områden som för närvarande disponeras av I 8.

Förr i tiden brukade man ju gå till väga på det sättet att man förlade de militära övningsfälten utanför tätorterna. I många fall, bland annat i Uppsala, har utvecklingen blivit den, att staden har vuxit ut så att den omsluter åtminstone delar av övningsfältet. I 8 ligger ju för närvarande bra nära Uppsala stads centrum.

Man kan väl säga, att med den nu pågående vapentekniska utvecklingen är det ännu mer angeläget än förr att de militära övningsfälten förläggs på tillräckligt stort avstånd från tätorterna. Jag menar inte därmed att man skall kasta ut övningsfälten i ödemarken, men man bör se till att de dock kommer på ett sådant avstånd från tätorterna att dessas utveckling inte hämmas. Så länge det militära övningsfältet ligger kvar på den plats där det nu ligger i Uppsala är det oundvikligt, att utvecklingen av staden samt landstingets och universitetets anläggningar kommer att hämmas.

Nu är det visserligen sant att med den omflyttning som är föreslagen kommer det att bli en viss fördel för Uppsala stad, för landstinget och för universitetet. Men jag föreställer mig att det inte kan dröja så förfärligt många år förrän Uppsala stads utveckling kräver att ytterligare mark ställs till förfogande på de områden, som man nu skall ta i anspråk för signalregementet. Det vill med andra ord säga, att den civila utvecklingen kan komma att pressa sig fram med en sådan styrka, att en förflyttning åter kommer att bli nödvändig, och i så fall är ju den investering som nu görs en felinvestering. Det är därför, menar jag, som en utveckling på lång sikt borde beaktas, innan man fattar slutlig ståndpunkt till det här föreliggande spörsmålet. Det borde vara bättre att nu söka åstadkomma en lösning på lång sikt, och en sådan lösning skulle bland annat innebära att I 8 förflyttas till någon plats utanför Uppsala, så att hela

det militära övningsfältet så småningom kunde frigöras för samhällets utveckling.

Jag delar helt den uppfattning som har framförts av en del av de militära myndigheterna att det nuvarande övningsfältet för I 8 icke är lämpligt för sitt ändamål. Det framhölls från vissa civila kretsar i Uppsala redan då övningsfältet utvidgades, att det i längden inte kunde vara möjligt att ha ett övningsfält av den karaktären i stadens omedelbara närhet. Då menade de militära myndigheterna emellertid att det endast var onödiga farhågor som man uttalade från civilt håll.

Skall man kunna lösa detta problem på ett sådant sätt, att både de militära kraven på goda övningsfält kommer att tillgodoses på lång sikt och att det blir möjligt för samhället att utvecklas så som måste anses vara normalt, i detta fall en normal utveckling av Uppsala stads, av landstingets och universitetets anläggningar, så är det enda riktiga att man nu låter denna fråga gå till en förnyad utredning och tar hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna inte bara för de militära organisationerna utan också för de samhällen som berörs.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I herr Osvalds yttrande instämde fru *Hamrin-Thorell* (fp).

Herr **NÄSGÅRD** (bf):

Herr talman! Eftersom försvarsministern är närvarande här och säkert snart kommer att ta till orda, kan jag som representant för utskottets majoritet fatta mig mycket kort.

I sådana här fall rör det sig om mycket svåra avvägningar mellan statens intressen och vissa orters intressen, och vi har också i första avdelningen haft en hel del uppvaktningar när det gällt denna proposition. Vi har tyvärr inte haft möjlighet att i någon större utsträckning tillmötesgå något av de önskemål som har framförts. Vid en jämförelse mellan de olika frågorna måste jag nog i alla fall säga, att de önskemål som

Ang. ändrad organisation av Upplands regemente m. m.

framförts från Uppsala stads sida inte väger bland de tyngsta.

Nu fick vi höra av herr Osvald att I 8 visserligen bör ligga kvar i Uppsala, men att det bör flyttas ut från staden — man vill inte ha det kvar där det ligger nu, men man vill ha det kvar i alla fall. Det är så med orterna, att de inte vill mista sina regementen.

Om vi nu skulle följa det förslag, som reservanterna i sista hand syftar till, förefaller det att bli en mycket dyrbar historia för staten. Herr Aastrup har redan anfört några siffror, men jag tar mig friheten att också ur utskottsutlåtandet läsa upp ett par rader om den saken.

»Enbart för signalregementet och Svea ingenjörkår har investeringsbehovet uppskattats till minst 7 miljoner kronor. För anskaffande av nya lokaler för signalskolan ha kostnaderna beräknats till 5 miljoner kronor. En nybyggnad för Upplands regemente skulle draga en kostnad av mellan 30 och 35 miljoner kronor.»

Emot detta står det förslag som framlagts i Kungl. Maj:ts proposition, där de ifrågavarande organisationsförändringarna beräknas till cirka 7,7 miljoner kronor. Ingen vet om dessa beräkningar står sig, men det är ett mycket lovvärt försök, anser jag, att göra besparingar.

Det torde vara låt oss säga ganska nedstämmande för försvarsledningen, när den nu efter påtryckning från regering och riksdag har försökt gå på en sparsam linje, att man då inom riksdagen vill underkänna den linjen och i stället vill ha ett mycket dyrbarare förslag.

Jag tror, herr talman, att vi lugnt kan ta utskottsförslaget trots vad reservanterna sagt, och jag ber att få yrka bifall till detsamma.

Häri instämde herr *Nilsson, Alfred*, (fp).

Herr **ERIKSSON** (s):

Herr talman! Jag kommer för min del inte att fördjupa mig i det utrednings-

material som föreligger i detta triangeldrama. Jag skall bara försöka att ange några av de synpunkter som jag själv haft anledning att lägga på denna fråga i egenskap av ledamot av Uppsala stads drätselkammare.

Jag lyssnade nyss på diskussionen i andra kammaren, och både där och här har mot försvarsministern framförts en anklagelse för att inga kontakter har tagits med de civila myndigheter, som så intimt berörs av denna fråga rörande omdisposition av militära förband. Men det är en sanning med mycket stor modifiering. Jag vill bara erinra om att så snart som de civila myndigheterna fick vetskap om att det förelåg förslag om en ändring av denna karaktär, togs kontakt med försvarsministern av en delegation, som omfattade representanter för alla de myndigheter som var berörda och som framförde de önskemål och synpunkter man hade att lägga på frågan.

I förgrunden stod då självfallet de civila myndigheternas rent materiella intressen. Det gällde markbehov av olika slag för olika verksamheters expansion. En annan fråga, som alltid dyker upp i dessa sammanhang, var de otvetydigt stora olägenheter, som en förflyttning av en militär anläggning medför för personalen, och som en tredje fråga aktualiserades de rent militärstrategiska synpunkterna. I den sista frågan, herr talman, hade jag vid det nämnda tillfället icke någon uppfattning, och jag kan inte heller anföra någon i dag. Det bör ankomma på andra att avgöra, huruvida en omflyttning av detta slag har någon militärstrategisk betydelse.

Det materiella intresset har faktiskt helt tillgodosetts. Omedelbart efter den uppvaktning, som skedde, skickade försvarsministern över ett förslag till vederbörande myndigheter med angivande av den mark som staten kunde tänkas avstå åt staden i den händelse signalregementet skulle komma till Uppsala. Jag måste nog säga, att vad som där anvisades tillgodosåg våra rent materiella intressen i långt högre grad än vad vi hade vågat hoppas. Det tillgodoser på

Ang. ändrad organisation av Upplands regemente m. m.

rätt lång sikt stadens behov av mark för bostadsbebyggelse, och det tillgodoser omedelbart ett kanske mera trängande behov, nämligen en disposition av mark för universitetets behov.

Jag förstår mycket väl att utskottet haft det ganska besvärligt att knäcka denna fråga, men utskottet har funnit en god lösning, varför jag har anledning understryka vad utskottet har framhållit i ett par hänseenden. Utskottet säger beträffande markdispositionerna: »Stadens behov av mark för sin utvidgning skulle härigenom kunna tillgodoses om också icke i den omfattning som synes vara erforderligt på längre sikt.»

Jag vill särskilt understryka den sista satsen därför att önskelösningen självfallet skulle vara den som herr Osvald Nyss antyde nämligen att helt frilägga Polacksbacken från varje militär institution. Det är givet att vi skulle vara mest tillfredsställda med att regementet vore förlagt till länet och helst så nära Uppsala som möjligt. Jag förmodar emellertid att försvarsministern och även utskottet i denna som i så många andra frågor inte haft möjlighet att lösa frågan efter den allra förnämligaste linjen. Därför kan jag för min del godtaga försvarsministerns lösning och kommer också att rösta för utskottets förslag.

Jag är angelägen att understryka ytterligare en sak, i utskottets skrivning, nämligen följande: »Utskottet förutsätter dock, att vid projektering för ytterligare eventuella lokalbehov för försvarets räkning i området mellan Akademiska sjukhuset och Ulleråkers sjukhus i Uppsala hänsyn, så långt möjligt är tages till att såväl universitetets som Akademiska sjukhusets framtida markbehov tryggas.»

Jag vill till sist, herr talman, säga att det är naturligt, att även om stadens rent materiella intressen på detta sätt har kunnat tillgodoses, så är det mänskligt och naturligt att stadens myndigheter även har kunnat ställa sig bakom de andra intressen, som uppstår och som det gäller att skydda vid en flyttning av ett militärt förband med de olägenheter som medföljer en sådan flyttning för personal och andra. En flyttning är

givetvis en så ingripande sak för många, att staden självfallet ansett det vara med sina intressen förenligt att också rikta en vädjan till statsmakterna att försöka så långt möjligt undvika åtgärder som kan framkalla personliga tragedier i detta sammanhang. Jag hoppas att detta är en vädjan, som i någon mån skall kunna tillgodoses när den här operationen skall vidtagas.

Jag vill med detta, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Herr Näsgård sade i slutet av sitt anförande, att det måste vara nedslående för de militära myndigheterna att bli utsatta för kritik i riksdagen när de har kommit med en linje, som skulle kunna betecknas som en sparsamhetslinje, och det i riksdagen i stället förordas ett förslag, som herr Näsgård betecknade såsom ett mycket dyrbart förslag. Ja, det skulle man kanske kunna säga. Men saken ligger ju för närvarande så till, att man inte med säkerhet kan bedöma kostnaderna för de olika alternativen, och man bör därför utreda frågan ytterligare. Det kan nämligen tänkas att det förslag, som för närvarande ser ut att vara det billigaste, i längden blir dyrare än det förslag som föresvävat bl. a. reservanterna. Det kan nämligen tänkas att den lösning, som herr Eriksson nyss betecknade såsom den bästa lösningen, som önskelösningen, i längden inte bara är den bästa ur militär synpunkt utan kanske också den billigaste.

Herr statsrådet TORSTEN NILSSON:

Herr talman! Bakgrunden till det förslag, som nu ligger på riksdagens bord, är en strävan från de militära myndigheterna att på bästa sätt söka effektivisera våra förband och göra en fredsmått så billig som möjligt och i anslutning därtill se till att krigsförbanden på grund av teknikens utveckling ändras. Fredsregementena måste därför följa med i utvecklingen.

Ang. ändrad organisation av Upplands regemente m. m.

Faktum är att vi inte längre behöver fyra regementen för pansartrupperna. Vi kan nöja oss med tre större regementen. Södermanlands regemente, som skall frigöras, lämpar sig särskilt för pansarinfanteri. Upplands regemente har däremot inte tillräckliga möjligheter för infanteriutbildning. Det är då naturligt att flytta denna utbildning till en annan ort, och det mest naturliga är att flytta den till Strängnäs.

Inom de närmaste åren måste vi vidare få plats för ytterligare 700 man vid signalregementet och ingenjörkåren i Stockholm. Samtidigt måste signalkolan flyttas från Marieberg och Kungsholmen för att bereda plats åt civila ämbetsverk och bostäder. En utbyggnad i Stockholm skulle kosta 12 miljoner kronor och måste undvikas. I stället måste signalregementet och signalkolan enligt vårt förmenande placeras i de frigjorda kasernerna i Uppsala. Ingenjörkåren kan klara sin utvidgning om den får övertaga signalregementets hela anläggning. Dessutom har man beflitat sig om att tillmötesgå de civila önskemål som framför allt har framställts ifrån Uppsala stad och som innebär, att man skall frigöra mark för Uppsala stads behov.

Nå, säger då herr Aastrup, varför väljer man då inte den enklaste lösningen — och den frågan är naturligtvis i och för sig berättigad — nämligen att förflytta signalregementet direkt till Strängnäs? Då skulle man undvika den så kallade regementskarusellen, för att använda ett uttryck som varit synligt i pressen.

Det kan synas som om detta vore den enklaste lösningen, men jag försäkrar att alla möjligheter härvidlag har undersökts. Om vi, såsom Kungl. Maj:ts förslag innebär, förflyttar I 8 till Strängnäs, drar det en kostnad av 7,7 miljoner kronor. Det finns specifikation på vartill dessa pengar skall användas. Om vi emellertid skulle förflytta signalregementet direkt till Strängnäs, innebär det en omedelbar kostnad av 6,3 miljoner. Den kostnaden är ju, kan man anmärka, lägre än de 7,7 miljoner kronor som Kungl. Maj:ts förslag innebär.

Ja, det kan synas så. Men för det första innebär den lösningen att signalregementet får sämre utbildningsmöjligheter i Strängnäs än i Uppsala och Stockholm därför att man i Strängnäs icke kan uppbringa den för verksamheten erforderliga lärarpersonalen. För det andra innebär den lösningen att vi icke kan avstå mark till Uppsala stad, vilket vi i och för sig önskar. Ur kostnadssynpunkt är det dessutom för staten en fördel att kunna få in pengar till statskassan genom försäljning av mark till Uppsala stad. Om I 8 ligger kvar i Uppsala kommer vi tvärtom i den situationen, att vi måste skaffa ytterligare mark utöver den som regementet redan förfogar över.

Nå, säger herr Aastrup, då kan man väl förflytta Ing. 1 direkt till Strängnäs! Det är naturligtvis också en utväg att fundera på. Men även den lösningen har noga utretts. Det har visat sig att ett sådant förfarande drar en kostnad av 12 miljoner kronor. Det beloppet måste jämföras med de 7,7 miljoner kronor som är kostnaden enligt arméstabens alternativ. Dessutom befinner vi oss vid en dylik lösning i precis samma situation som om vi förflyttar signalregementet direkt till Strängnäs: vi kan inte avstå någon mark till Uppsala stad och följaktligen inte heller räkna med de inkomster till statskassan på försäljning av mark, som Kungl. Maj:ts förslag kommer att medföra.

Herr Osvald rekommenderade då en lösning på längre sikt, såsom han uttryckte det. Resultatet kunde då kanske, trodde han, bli bättre ur utbildnings- och andra synpunkter och kanske även på längre sikt billigare. Herr Osvald, det är svårt att övertyga mig därom! Jag vet att det finns stämningar i Uppsala län både för att man skall behålla regementet och inte behålla det. Det är traditionsmättade motiv som i detta sammanhang inkommer i bilden. Men vi vet i varje fall, att om vi skall förflytta förläggningen utanför Uppsala stad, kostar det mellan 30 och 35 miljoner kronor. Jag anser mig icke kunna uppbringa de pengarna i närvarande stund. Vidare måste vi ha byggnadskvot för att bygga

Ang. ändrad organisation av Upplands regemente m. m.

för dessa 35 miljoner kronor. Så ansträngt som läget för närvarande är inom byggnadsverksamheten är det möjligt att vi kanske hellre bör använda denna kvot för att bygga sjukhus, bostäder och annat.

Därtill kommer att vi inte kan planera på längre sikt än 15, 20 år. Den militärtekniska utvecklingen går så oerhört snabbt för närvarande. Vem vet hur situationen är om 20 år? Det är kanske då inget problem längre. Vi kanske då kan flytta ut regementet från Uppsala och placera dem, som disponerar förläggningen där, någon annan stans på någon förläggningssort som kommer att friställas av någon anledning. Det finns åtskilligt som tyder på att så kan bli fallet.

Sedan har man sagt, att vi inte skulle ha haft kontakt med de civila myndigheterna. Herr Eriksson har redan bemött det påståendet och omtalat, att jag personligen har stått i förbindelse med representanter för Uppsala stad och diskuterat dessa problem. Jag måste säga mig, att om vi för närvarande kan frigöra 250 hektar mark och ställa den till Uppsala stads förfogande, så kommer först och främst universitetet att få tillräckliga utvecklingsmöjligheter i och med att det får tillfälle att växa ut på det gamla artilleriskjutfältet. Jag tror också att det blir möjligt för Akademiska sjukhuset att expandera åt öster. Därtill kommer, att enligt de uppgifter, som jag fick när jag befann mig i Uppsala, skulle *inte* — även om staten i dag skulle avstå från Polacksbacken och sålunda avstå från den mark, där de nuvarande förläggningshusen befinner sig — den mark som finns väster om vägen vara tillräcklig för expansion av både Akademiska sjukhuset och Ulleråkers sjukhus. Även om man skulle tillgripa den lösningen tvingas alltså Akademiska sjukhuset förr eller senare att tränga över Stockholmsvägen öster ut.

Om man sedan ser till det behov av mark, som Uppsala stad för närvarande har, kan jag nämna, att jag erhållit den uppgiften att inom den närmaste tioårsperioden kommer man inte att be-

höva ta i anspråk den mark som nu är aktuell. Det kommer att ske först tioårsperioden därefter. Och den mark vi nu kan friställa räcker till för en tioårsperiod för Uppsala stads tillväxt.

Med vårt förslag anser jag att alla rimliga krav har tillmötesgått, som kan ställas från de militära och civila myndigheterna. Vad som skall inträffa efter tjugo år tror jag att vi kan överlämna åt den tidens människor att ta ställning till.

Jag har bara, herr talman, velat göra dessa påpekanden för att slå fast, att vi har haft goda kontakter med de civila myndigheterna, försökt tillmötesgå Uppsala stads krav och noggrant genomgått de olika alternativen för regementsförflyttningarna. Det är både kostnads-, militära och civila skäl, som talar för det förslag som nu ligger på riksdagens bord.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag medger, att det är ett mycket bestickande resonemang, som herr statsrådet har fört, och jag medger också, att de 250 hektar mark, som skall försäljas till Uppsala stad, naturligtvis är ett värdefullt tillskott för den närmaste framtiden.

Men jag skulle vilja fråga en sak. Statsrådet säger, att det är nödvändigt att förflytta militären från Marieberg för att tillgodose civila byggnadsbehov. Har inte statsrådet då gjort den reflexionen, att det i en nära framtid också kan bli nödvändigt att förflytta signalregementet och skolan från Uppsala för att tillgodose civila byggnadsbehov där? Den frågan tycker jag att man borde ställa sig. Det kan tänkas, att utvecklingen går så snabbt, att de investeringar, som man måste göra för signalregementet, kan komma att visa sig vara felinvesteringar.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Herr Näsgård citerade utskottsmajoritetens utlåtande och framhöll att kostnaderna för att göra nybyggnader och omändringar här i Stock-

Ang. ändrad organisation av Upplands regemente m. m.

holm för signalskolan och signalregementet skulle kosta 12 miljoner kronor. Jag tycker inte att detta ger ett rättvisande intryck av reservationen, där under alla förhållanden förutsatts att några dylika ombyggnader och ändringar i Stockholm inte skall äga rum.

Försvarsministern säger att uppsala-regementet inte har utvecklingsmöjligheter inom Uppsala stad. Jag förmodar att försvarsministern syftar på att det stridsskjutningsområde, som regementet nu förfogar över, om — låt oss säga fyra à fem år — kan visa sig vara för litet. Men det är en sak som gäller flertalet infanteriregementen i vårt land. Jag vill också framhålla, att det finns möjligheter anskaffa ett stridsskjutningsområde i närheten av Uppsala, lika välbeläget som det stridsskjutningsområde, vilket nu enligt departementschefens förslag skall inköpas i strängnästrakten.

Det förslag som departementschefen framlagt, att få en del pengar till dessa förflyttningar genom att sälja ett område till Uppsala stad för dess behov av mark för bostadsbebyggelse är visserligen bestickande, men man måste väga vinsten härav mot den nackdelen — vilket jag ber att framhålla även för herr Eriksson — att man genom att förflytta ett så tekniskt betonat förband som signalregementet till Uppsala låser fast på ett mycket fastare sätt de nuvarande I 8-kasernerna för militära ändamål — för hur lång tid framåt vet ingen.

Försvarsministern framhöll att enligt de noggranna kostnadsberäkningar, som gjorts, Kungl. Maj:ts förslag är det billigaste alternativet. Detta verkar paradoxalt — det skulle alltså vara billigare att flytta två förband än ett! Vi var på det klara med inom första avdelningen, att det framlagda förslaget är ett starkt nedprutat förslag. När man nu gör en jämförelse mellan det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget och andra alternativ, som varit föremål för överväganden, bör man för att få ett rättvisande resultat göra motsvarande justeringar på alternativförslagen. Det är vidare uppenbart att nedprutningen i propositionen är så

kraftig, att vi måste räkna med stora kostnader i fortsättningen, om signalförbandet flyttas till Uppsala.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Jag är inte alls främmande för att den här föreslagna omdisponeringen kan skapa och öka en oro genom att flytta signalregementet till Uppsala och därmed kanske binder Polacksbacken för längre tid än vi anser önskvärt. Dessa farhågor har emellertid redan blivit framförda till försvarsministern. Och när han nu lägger in i bilden det vi själva gör i Uppsala, nämligen att man här inte har att ta hänsyn till annat än den överskådliga framtid, som ligger inom de närmaste 12, 15 à 20 åren, så vill även jag säga att mycket kan hända under den tiden och att man därför kan dämpa sin oro. Jag var ju också angelägen att understryka, att utskottet även på den punkten har tillgodosett Uppsalas intressen genom att skriva på det sättet, att den mark, som nu ställes till disposition, inte klarar markbehovet på längre sikt.

Sedan tycker jag, herr talman, att man både i medkammaren och här litet för mycket har betonat det stora värdet av den mark, som försvaret nu skulle avstå. Jag hoppas, att inte herr statsrådet diskonterar dessa värdeomdömen, ty staden är inte beredd att betala vilket pris som helst för marken, utan vi vill resonera med försvarets myndigheter om ett pris som kan vara rimligt.

Herr statsrådet TORSTEN NILSSON:

Herr talman! Herr Erikssons sista yttrande var, tror jag, skickligt ur Uppsala stads synpunkt, och skulle jag såsom motpart till staden i detta fall yttra mig om vem som bäst tillvaratagit dess intressen i den nu pågående debatten, så måste jag erkänna att det är just herr Eriksson som har gjort det.

Herr Osvald sade någonting om att jag nu tar hänsyn till de civila behoven och önskemålen för Stockholms stads vidkommande att få ämbetslokaler och

Ang. ändrad organisation av Upplands regemente m. m.

bostäder i de nuvarande byggnaderna på Marieberg och Kungsholmen, och han frågade, varför jag då inte kan tänka mig att man får ta samma civila hänsyn när det gäller Uppsala stad. Men det är ju precis vad vi gjort, herr Osvald. Vi har velat tillmötesgå Uppsala stads önskemål att få tomtmark tillgänglig, och detta sker på snabbaste och bästa sätt genom det föreliggande förslaget. Får I 8 vara kvar, kan vi icke avstå mark, men om regementet flyttas, kan vi göra det. Vi har genom de verkställda undersökningarna nära nog blivit övertygade om att Uppsala stads markbehov för civila ändamål i så fall blivit tillgodosett för kanske de närmaste 20 åren framåt. Och vad som sedan skall ske, den saken får vi väl överlåta åt dem som i framtiden kommer att syssla med dessa ärenden.

Sedan får vi komma ihåg också en annan sak, nämligen att det inte bara gäller att tillgodose de civila behoven i Stockholm i fråga om lokaler, utan det gäller också för mig att någonstans placera 700 man i ingenjörs kåren. Det kan inte ske utan att man skaffar lokalutrymmen vid det nuvarande signalregementet.

Det är riktigt som herr Aastrup säger, att det vid en ytlig betraktelse kan synas, som om det skulle vara billigare att förflytta ett förband i jämförelse med två sådana. Vid de utredningar, som verkstälts, har det emellertid visat sig att det blir billigare att förfara på sätt som nu föreslagits, och inte bara billigare utan också ändamålsenligare. Ingen har nämligen bestritt, att det ur militär synpunkt är lämpligare att för detta ändamål använda fältet intill Strängnäs än de fält, som man för närvarande disponerar i Uppsala.

Herr Aastrup säger, att om man nu skall pruta, skall man inte bara pruta på ett förslag, utan då skall man pruta även på de andra förslagen för att man skall kunna få en rimlig jämförelse. Ja, om man kan pruta. Men här har signalinspektören lagt fram ett förslag, som givetvis ur hans synpunkt skulle vara det mest önskvärda. Vid de undersökningar, som sedermera verkstälts, har

det emellertid visat sig att man genom att pruta på garageutrymmen samt utrymmen för undervisning m. m. kan komma ned till de 2,7 miljoner kronor, som arméchefen nu föreslagit.

Det sades tidigare i dag, att statsrådet tydligen är så osäker på det hela, att han inte kunnat ta ställning till vilka kapitalinvesteringar, som skall göras. Ja, mina damer och herrar, när jag gjort denna skrivning, har det skett för att ha den möjligheten att kunna pruta och komma under de belopp, som föreslås av arméchefen. Det är den möjligheten, som jag vill ha till mitt förfogande, och som gör att jag på sätt som skett har formulerat denna sats i departementschefens yttrande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Aastrup m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Aastrup begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 128 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Aastrup m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. utvidgning av Ravlunda pansarskjutfält

Då emellertid herr *Aastrup* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 18.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 3—17

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Ang. utvidgning av Ravlunda pansarskjutfält**

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 109, hade Kungl. Maj:t under punkten 1 föreslagit riksdagen att till Vissa markförvärv för armén för budgetåret 1955/56 anvisa ett investeringsanslag av 4 200 000 kronor.

Av ifrågavarande anslag var ett belopp av 4 100 000 kronor avsett för utvidgning av Ravlunda pansarskjutfält.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Norling* och *Helmer Persson* (I: 430) och den andra inom andra kammaren av herr *Senander* m. fl. (II: 536), i vilka hemställts, att riksdagen, under uttalande av att det befintliga pansarskjutfältet i Ravlunda borde i enlighet med ortsbefolkningens önskemål snarast möjligt avvecklas, måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 109, punkt 1, Vissa markförvärv för armén,

dels en inom första kammaren av herrar *Karl Persson* och *Gustaf Elofsson* väckt motion (I: 429), vari hemställts,

att riksdagen måtte avslå punkt 1 i Kungl. Maj:ts proposition nr 109 om utvidgning av Ravlunda skjutfält och att ny utredning måtte verkställas, varvid även borde övervägas lämpligheten av gemensamt övningsfält för pansarvapnen i södra och mellersta Sverige,

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Kristensson* i Osby och *Netzén* väckt motion (II: 530), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts begäran om ett investeringsanslag av 4,2 miljoner kronor under titeln Vissa markförvärv för armén för budgetåret 1955/56 och i stället hos Kungl. Maj:t hemställa om en förnyad utredning om pansarvapnets skjutfält och möjligheter att finna områden, som bättre än Ravlundafältet svarade mot moderna krav.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 430 och II: 536 samt I: 429 och II: 530, till Vissa markförvärv för armén för budgetåret 1955/56 anvisa ett investeringsanslag av 4 200 000 kronor.

Herr PERSSON, KARL, (bf):

Herr talman! Under förevarande punkt i utskottets utlåtande behandlas frågan om inköp av mark för utvidgning av Ravlunda skjutfält.

Kostnaden för detta markförvärv, 4,2 miljoner kronor, är ju i och för sig inte så stor för att gälla anslag till ett militärt ändamål — vi vet ju sedan gammalt att då är inte någon summa för stor. Det är här alltså inte kostnaden i och för sig som är det allra väsentligaste, utan det är själva ianspråkstagandet av denna mark för militärt ändamål. Man frågar sig, om det är alldeles nödvändigt att taga i anspråk denna gamla hedmark, som har så stort intresse ur naturskyddssynpunkt. De militära myndigheterna anser ju, att det är nödvändigt för att kunna utvidga skjutfältet, vilket nu är alltför litet för P 2:s räkning. När skjutfältet år 1943, tror jag det var, inköptes för regementets räkning, uttala-

Ang. utvidgning av Ravlunda pansarskjutfält

des starka farhågor för att det inte var tillräckligt stort utan skulle behöva utvidgas med tiden.

Frågan är nu, om det även med det markområde, som det här gäller, kommer att räcka till och om det är någon mening med detta stora offer från befolkningens och naturvännernas sida, som det givetvis är att avstå från detta område. När vi diskuterade denna fråga vid en interpellationsdebatt, sade statsrådet och chefen för försvarsdepartementet att ett skjutfält för pansarvapnen, med de nya centurionkanonerna, behöver vara 2×2 mil i fyrkant, såvida det inte ligger i anslutning till något vatten. Men om skjutfältet ligger vid havet, behövs det ett betydligt mindre landområde.

Nu har det från andra håll, bland annat i ÖB:s utredning, upplysts, att även ett skjutfält för pansarvapen behöver vara betydligt större än vad detta skjutfält blir efter den föreslagna utvidgningen. Det har sagts att ett sådant skjutfält borde vara $1 \times 1,5$ mil, men detta skjutfält blir ju kanske inte mer än tiondelen så stort. På sin högsta höjd blir det 3×5 kilometer. Nu sägs det, att ett sådant skjutfält är tillräckligt med hänsyn till den nuvarande och skönjbara utvecklingen av pansarvapnet men vi vet inte vad som kommer närmast. Redan håller ju centurion-stridsvagnarna på att bli omoderna och de får väl vika för ännu större stridsvagnar. Då blir frågan givetvis, om skjutfältet kommer att räcka till.

Försvarsministern sade alldeles nyss, att den militärtekniska utvecklingen i våra dagar går mycket fort. Det tror jag inte någon vill bestrida. Det är nog tvärtom så, att utvecklingen går fortare för varje år, och då är det väl alldeles tydligt, att om detta skjutfält redan är i minsta laget även efter en utvidgning, måste det om några år bli obrukbart eller också måste det ånyo utvidgas. Men nu har det också upplysts, att det inte finns några utvidgningsmöjligheter vid Ravlunda.

Finns det då inte något annat alternativ? Försvarets fastighetsnämnd har för-

klarat, att den har inventerat många områden i sydligaste Sverige utan att finna något område, som är lämpligt för ändamålet. Det må vara riktigt, ty det är klart att det inte är så lätt att finna ett område, som är tillräckligt stort, men jag undrar i alla fall, om vi inte står inför en sådan utveckling, att vi måste ha ett stort skjutfält, som blir gemensamt för olika regementen och där man kan samöva och ha stora skjutövningar. Körövningar och andra mindre övningar skulle däremot kunna bedrivas i anslutning till de olika regementena. Jag tror att utvecklingen går i den riktningen, att vi måste leta upp ett sådant stort skjutfält. Med de nuvarande kommunikationerna kan det inte vara alldeles omöjligt att befäl och manskap på P 2, som ligger intill stambanan, järnvägsledes kan transporteras till ett skjutfält, som givetvis kan vara gemensamt för hela södra och mellersta Sverige, om det nu går att leta upp ett sådant, och där de stora skjutövningarna kan hållas. Jag tror att detta blir den utveckling som måste ske. Jag är alldeles övertygad om att samhället helt enkelt inte ekonomiskt kan ha råd att ha ett tillräckligt stort skjutfält för varje pansarregemente. Det är ju även fråga om att utöka de övriga vapenslagens skjutfält på grund av den militärtekniska utvecklingen inom deras områden.

När det nu gäller detta Ravlundafält är det klart, att om det hade funnits garantier för att det kommer att fylla sin uppgift under åtminstone den framtid, som nu kan överblickas, hade kanske inget offer varit förgäves. Men när man läser ÖB:s utredning och kommer till det resultatet, att fältet säkerligen ändå inte kommer att räcka till, ställer man sig mycket tveksam till den nu föreslagna utvidgningen, varigenom den sista resten av det egentliga hedlandskapet och den säregna naturen där nere offras.

Ytterligare en omständighet, som man måste ta i betraktande, är den skogsväxt som finns därnere. Det är en skyddsplantering, som på inga villkor får huggas ned och som gjorts för att

Ang. utvidgning av Ravlunda pansarskjutfält

skogen skall binda sanden. Det finns ju sådana skyddsplanteringar runt så gott som hela Skånes kust, i varje fall överallt där det finns sand. Sandflykten har ju visat sig vara besvärlig i synnerhet för Skånes del. Det har varit en särskild statlig utredning angående åtgärder mot denna sandflykt. Nu är det meningen att även offra denna skyddsplantering för det militära ändamålet. En gata skall huggas upp i skyddsplanteringen för att området skall kunna användas till övningsfält. De stora och tunga centurionvagnarna kommer givetvis att fördärva den skog och gräsväxt, som finns, och kanske förstöra området, så att det helt enkelt blir ett sandfält.

Jag har mer och mer kommit till den uppfattningen, att det måste bli en ny utredning och en ny inventering av möjligheterna, inte att flytta detta skjutfält till någon annan plats i sydligaste Sverige, och som försvarets fastighetsnämnd har förklarat, att någon sådan plats inte finnes, utan för att skapa ett skjutfält, som blir gemensamt för pansarvapnet i södra och mellersta Sverige.

I den motion, som jag och en annan kammarledamot har väckt i frågan, har vi föreslagit en sådan utredning och hemställt om uppskov med ianspråktagandet av den nya marken vid Ravlunda för militärt ändamål.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna motion, som har nr 429 i denna kammare.

Herr NILSSON, ALFRED, (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet, men när jag hörde att min vän Karl Persson spann på samma tråd som gått igenom tidningarna i årtal, för att inte säga ända sedan 1943, ansåg jag att detta uttalande inte borde stå oemotsagt.

Herr Persson sade bl. a. att det var den sista resten av våra hedlandskap, som skulle tas i anspråk som skjutfält. Jag vill då bara rekommendera herr Persson att köra på landsvägen från Brösarp till Simrishamn, ty då skall han finna, att det runt om vägen ligger sto-

ra hedområden, som inte tagits i anspråk för militärt ändamål, och det är mycket större än det område, som nu föreslås utvidgat.

De överdrifter man gjort i detta fall har jag läst om. Det är precis som om det skulle bli värre, om man körde på fälten med dessa stridsvagnar än om det plöjdes och såddes på dem, vilket skett sedan hedenhös. Var och en som sysslar med jordbruk vet att det ryker mycket värre, om fälten plöjs upp än om de ligger gräsbevuxna. Som det nu är, har det inte varit någon sandflykt och kommer inte att bli någon sandflykt på det fält det här gäller.

Det har sagts, att om riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förslag, skulle skogen huggas ned. Det kommer inte att bli någon sandflykt, om detta skjutfält utvidgas, ty det kommer att finnas skog runt omkring, och det är inte några stora öppna områden, som kommer att röjas upp.

Det har också framhållits, att den fina blomsterprakt, som nu finns, skulle ta skada. Enligt min mening är denna blomsterprakt mycket förnämlig och har aldrig under i varje fall min tid varit så förnämlig som i dag — sandnejlikan sprider sig inte bara på det område, som ligger vid området närmast kusten utan sprider sig också utåt fälten, något som den annars inte tidigare gjorde, när man plöjde och sådde på dem.

Vidare har det talats om de många fornminnen som finns vid detta fält — det är hundratals bautastenar, flera domarringar och en nära fyratusenårig stendös samt en märkvärdig sandformation som för flera tusen år sen burits upp med korgar. Sanden har tagits från den kanal, som varit inseglingrännan till Verkeån. Men, mina damer och herrar, hela detta område, som dessa fornminnen ligger på, togs undan från militärt bruk 1943 på förslag av dåvarande försvarsminister Sköld, och det förhåller sig på samma sätt nu i den föreliggande propositionen. De områden, som dessa minnesmärken ligger på, skall med all rätt bevaras och fritas från militära övningar.

Ang. utvidgning av Ravlunda pansarskjutfält

Härtill kommer att en utomordentligt förnämlig väg har anlagts på detta område, sedan militären fick hand om det. Vidare har här byggts ett förnämligt vandrarhem i en förnäm korsvirkesgård som flyttats till det fria området och som under sommaren besökes av en mängd människor. Det har blivit en fri badstrand, något som inte tidigare fanns, när kreaturen tidigare fick gå och beta på marken. Stora områden har alltså blivit fria, och det går inte att säga att det bara har blivit försämringar. Det har i stället blivit bättre än tidigare, och marken ligger numera i fred.

Härtill kommer, att fiskarbefolkningen i detta Knäbäck, som är en idyll och som det skrivits så mycket om, inte längre kan existera. Byn saknar nämligen hamn, och det är inte ekonomiskt riktigt att bygga någon sådan, eftersom det är så nära till Vitmölla och Kivik. Fiskarbefolkningen kan inte existera med sina småbåtar, som de måste dra upp på stranden på kvällen. Jag vill också se den sommargäst, som vill stanna kvar, när den bofasta befolkningen flyttar och det inte finns kvar några affärer eller något sådant.

Jag vill därför säga, att det har förekommit synnerligen många överdrifter i denna fråga och alltför många skrivelser. Denna plats har aldrig varit så känd som den är i dag. När jag kom dit 1943 på försvarsministerns order, hade jag skam till sägandes aldrig varit där förut, och många människor sade att de inte kände till platsen. Sedan har det blivit en invasion av folk, och det kommer väl att så förbli på grund av den säregna naturen. Det är således många fördelar förenade med detta.

Slutligen har sagts, att man här skall söka finna ett nytt fält. Man försökte detta redan 1943. Men det är bara en chimär att militären skulle kunna flytta till ett annat fält, ty det är inte lätt att hitta ett fält som duger. Detta fält är lämpligt och kommer att vara det för många år framåt — man vet ju ingenting om hur det ställer sig längre fram.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NORLING (k):

Herr talman! Den föregående talaren försökte försvara förvärvet av ifrågavarande markområde, oaktat jag är säker på att han vet att befolkningen i dessa trakter enhälligt har opponerat sig emot det. Stora opinionsmöten har hållits, där olika meningsriktningar varit företrädade. Uppvaktning har förekommit hos försvarsministern av representanter för de berörda kommunerna och ortsbefolkningen. 250 författare och konstnärer har i skrivelse till försvarsministern inlagt en bestämd protest emot att detta område skall disponeras för militära ändamål och begärt att området i stället skall upplåtas som naturreservat. Senare har ytterligare ett antal författare och konstnärer instämt i den protestskrivelse som inlämnats. Samma mening har Samfundet för hembygdsvärd givit till känna i egenskap av remissinstans. Jag ber att få citera några rader av vad samfundet skrivit. Det yttrar bland annat följande: »Ur olika synpunkter vore det olyckligt att utvidga det nuvarande skjutfältet så att detta nära nog fördubblas. Det skulle betyda att övningsfältet på ett helt annat sätt än förut komme att dominera stranden och bygden, att Knäbäcks by med dess värdefulla miljöbild liksom Lilla Juleboda och Skogsdala sannolikt skulle försvinna alldeles som tidigare Killehusen och Kyrkekullen, att en stor del av den vackra 'Maglehems ora' — ett av de ståtligaste beståndsdelarna i landet — skulle decimeras och deformerar i samband med upphuggningar för militära övningar. Härtill kommer att bygdens karaktär av viktigt fritids- och rekreationsområde allvarligt skulle hotas, en olägenhet som skulle beröra en mycket stor del av östra Skåne.»

Det är vad samfundet har yttrat.

Bland de allvarligaste invändningar, som befolkningen framfört, är att förutom att Knäbäcks by kommer att försvinna blir även samhällena Vitmölla och Kivik isolerade från sjösidan och att fiskarna blir avstängda från sin näring under den tid skjutövningar pågår. Under vissa tider kan upp till ett 40-tal båtar nattetid ligga och fiska i Hanö-

Ang. utvidgning av Ravlunda pansarskjutfält

bukten som gränsar intill övningsfältet. Befolkningen i intilliggande samhällen anser dessutom att det inte gives betryggande säkerhet vare sig vid skarpskjutning eller vid bombfällning, vartill militären även tänkt använda övningsfältet. Övningsfältet kommer ju att ligga intill både järnväg och landsväg, och man fruktar att projektiler kan falla utanför avsedda områden, vilket för övrigt redan har hänt. Någon egentlig ljudvall mot Maglehems samhälle finnes ej heller, oaktat en skjutstation kommer att förläggas endast ett par kilometer från samhället. Det obehag som detta kommer att förorsaka befolkningen behöver man knappast särskilt framhålla.

Förutom alla dessa direkta olägenheter som förorsakas befolkningen i kommunerna runt övningsfältet, kommer vidare stora kulturhistoriska värden och fornminnen att förstöras. Inte mindre än 23 fastigheter i Knäbäcks by kommer att beröras, och hela den säregna miljön blir fördärvad. De familjer, som ännu bor kvar, drivs bort från den ort, där de levat och verkat sedan barndomen, för att ge ökat livsrum åt militären.

Den del av heden, som redan nu användes som övningsfält, har vandaliserats och håller på att bli en flygsandsöken. Utvidgas övningsfältet enligt Kungl. Maj:ts förslag, kommer även den skog, som länet planterat som skydd för jord- och sandflykt, att skövlas, och därmed uppstår fara för att jorden i de kringliggande områdena kommer att fördärvas. Platsens jättebokar har redan smulats sönder av pansarkanonerna, de gamla korsvirkeshusen vid stranden har malts sönder bit för bit av stridsvagnar och kanoner. Urgammal kultur krossas som i en mortel. De militära anslagen bär frukt.

När man bevittnar det tragiska öde, som drabbar bygden, finner man en upprepning av vad Steinbeck skriver om i sin bok »Vredens druvor». När befolkningen inte frivilligt ville lämna sina gamla hem, kom pansarvagnar och tanks och bara vräkte omkull och krossade dem.

Utskottet, som tillstyrker Kungl. Maj:ts

förslag och avstyrker motionerna, bygger på de givna löftena, att man skall försöka vandalisera så litet som möjligt, och på uppfattningen att det inte finns andra alternativ att tillgå. Det vid andra tillfällen så ofta brukade och missbrukade talet om det statsfinansiella lägets svårigheter saknas alldeles vid detta tillfälle, ehuru det här gäller en utgift på 4,2 miljoner kronor. Godkänner riksdagen Kungl. Maj:ts proposition under denna punkt, får jag helt instämma i det yttrande som ordföranden i Albo häradshembygdsförening föllt: »I raden av bautastenar och minnen från årtusenden tillbaka borde resas ännu en sten med inskriptionen: 'Allt detta har skett mot befolkningens enhälliga opinion'.»

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 430 i denna kammare och 536 i andra kammaren, som går ut på avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet TORSTEN NILSSON:

Herr talman! Jag ber att få påpeka att vi har diskuterat detta ämne för ganska kort tid sedan i denna kammare. Jag fick då anledning att upplysa om alla de försök som gjorts att skaffa ett lämpligt pansarskjutfält någonstans i Sverige. Jag nämnde då, att i första militärområdet, om vilket det nu är tal, har undersökningar gjorts rörande 37 olika platser. I fjärde militärområdet har man gjort undersökning på 32 platser och i femte militärområdet på 25. När det gäller Skåne nämnde jag bland annat att man hade undersökt möjligheterna att förlägga ett skjutfält till Ringenäs, Hovs hallar, Slättaröd, Öllöv, Farhult, Falsterboudde, Kabusa, Gladsax hallar, Ravlunda och Rinkaby. Vidare hade man haft uppmärksamheten riktad på Tönnersjö och Kosta närmast utanför skånegränsen. Ingenstädes har man lyckats finna utrymme för ett fält av den storlek som behövs för ändamålet. Därtill kommer — det hör vi inte underlåta att erinra oss i sammanhanget — att *var* vi än lägger ett dylikt fält, tvingas vi att skicka bort människor i mycket större antal än

Ang. utvidgning av Ravlunda pansarskjutfält

de 48 personer, varom det nu är fråga. Ytterligare tillkommer att vi drager på oss en kostnad, som enligt de undersökningar, som verkställdes vid Hallandsgränsen, skulle röra sig om mellan 70 och 80 miljoner kronor. Detta får vi jämföra med dessa 4,2 miljoner, som herr Persson i Vinslöv nyss talade litet föraktfullt om, då han sade att när det gäller militära ändamål, får man ju vara beredd på vilka utgifter som helst. Jag har en annan uppfattning i det fallet än herr Persson.

Efter vad herr Alfred Nilsson sagt beträffande skjutfältet i Ravlunda har jag egentligen ingenting att tillägga. Han yttrade sig med all den sakkunskap som han besitter på grund av den särskilda kännedom han har om förhållandena där. Jag var i tillfälle att under senaste sommaren under ganska lång tid kontrollera hans uppgifter, och jag kan utan vidare verifiera dem. Men om det nu skall citeras, som herr Norling gjort, skall jag ta mig friheten att ur propositionen citera vad Skånes naturskyddsförening har sagt, som man väl i alla fall får tillmäta någon betydelse, för att jämföra det med den skräckskildring som herr Norling nyss gav oss. Skånes naturskyddsförening säger följande: »Bland annat befarade man att den glesa markvegetationen inom de hedartade partierna skulle rivas upp genom stridsvagnarna. Dessa farhågor har dessbättre visat sig ogrundade. Även om det helt naturligt icke kunnat undvikas, att skador uppstått på markvegetationen, har dessa varit av ringa omfattning och icke givit upphov till sandflykt i nämnvärd utsträckning. Ej heller har skador av annat slag uppstått, som kunnat tillmätas större betydelse. Med visst fog kan det rent av sägas, att områdets användande som skjutfält medfört några positiva resultat ur naturskyddssynpunkt. Som exempel härpå kan anföras att de magra åkerfält som fanns vid de förutvarande jordbruken på strandheden och som störde helhetsbilden, numera vuxit igen, så att strandheden i dag ter sig än mera storslagen än tidigare.»

Det var Skånes naturskyddsförening.

Så skall jag också ta mig friheten att i anslutning till herr Norlings yttrande läsa upp ett brev från trakten. Herr Norling talade å befolkningens vägnar och sade att denna hade enhälligt opponerat sig mot utvidgningen. Han talade bland annat för fiskarna i Knäbäck och ställde sig på deras sida. Men, herr Norling, jag har ett brev från fiskarna i Knäbäck, som är av följande lydelse: »Undertecknade som året runt har sin bostad i Knäbäck vill härmed med anledning av väckta motioner mot utvidgningen av skjutfältet bringa följande till Eder kännedom. Skulle icke utvidgningen äga rum, utan en ny utredning ske betyder detta för oss, att flera besvärliga år ligger framför oss. Det är mycket lätt för vissa kategorier att på avstånd uttala sig. Dels äro vi införstådda med de militära skälen, som onekligen verka väl genomtänkta efter den framställning, som gavs vid anordnat möte i Brösarps bygdegård. Vi hemställa därför att herr statsrådet ville beakta denna vår framställning utan att låta sagda motioner inverka på den inställning herr statsrådet redan intagit i avgiven proposition. Knäbäck den 13/4 1955 . . .» och så följer namnteckningarna ifrån fiskarna i Knäbäck.

Det är den verkliga meningen hos den hofasta befolkningen på stället, herr Norling!

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! När försvarsministern läste upp det brev, som han fått från Knäbeck, återgav han inte de namn, som stod inunder. Det kanske inte var så många som hade skrivit under detta brev, och det kanske var därför han utelämnade namnen. Men jag skall inte taga upp någon diskussion om den saken, utan jag vill bara säga, att när jag skrev under denna motion, så var det med tanke på att försvarsledningen ansåg, att trots denna utvidgning av Ravlundafältet blev det inte stort nog ändå.

Om det är meningen att man skall bereda de 48 fiskarna i Knäbäck sysselsättning på andra platser, så att de får utöva sin verksamhet där, då kan man ju

Ang. utvidgning av Ravlunda pansarskjutfält

säga att saken i viss mån har förändrats, men vid mötet i Maglehem var det ingenting som tydde på att statsmakterna var beredda att lösa den frågan.

Jag har också fått ett brev, där man talade om hur man fördelat ersättningen för de förluster som fiskarna där gjort. Av tre fiskare hade en fått 6 000 kronor, en mellan 2 000 och 3 000 kronor, och en hade fått 300 kronor. Nu hoppas jag att detta blivit rättat; det var väl någon felaktig värdering som skett. Men det är ju självklart att sådant väcker viss harm inom bygden. När man utövar fisket gemensamt, vill man naturligtvis också, om man skall bli berövad detta, få en skäligen ersättning, och det hoppas jag nu att dessa fiskare får.

Sedan skulle jag vilja säga till herr Nilsson i Steneberg, som påstod att dessa vagnar inte alls river upp sanden och även till försvarsministern, att om herrarna hade sett, hur vägarna sett ut, när pansarvagnarna kört från Hässeholm till Ravlunda, så hade ni nog fått ett annat intryck. Nu har det visst blivit bättre uppsikt över körningarna; nu vågar de inte köra med dem utan att ha hjulkärror under dem, men vi har inte glömt, hur vägarna skars upp förut. De var nästan ofarbara, innan vältarna hade gått över dem. Jag tror också att denna sandmark lätt kan rivs upp, så att risk för sandflykt uppstår, men om så inte sker, är det självklart inte så mycket att säga om att man har detta övningsfält. Det skulle emellertid vara ganska intressant för kammaren att få veta, hur försvarsministern ser på saken, om han anser att detta övningsfält är tillräckligt för framtiden. Överbefälhavaren har ju en annan inställning, men det kan tänkas att han vill ha för stora fält. Är detta fält inte tillräckligt för framtiden, så långt man kan överblicka den tekniska utvecklingen på detta område, menar jag att man redan nu borde ha sökt efter en annan plats, där det hade funnits större möjligheter.

Nu går det väl inte att utvidga fältet annat än genom att låta Maglehems samhälle stryka på foten. Det är väl den

enda möjlighet som finns, om man skall utvidga fältet ytterligare. Av den anledningen har jag ansett, att innan man definitivt beslutat sig för att utvidga fältet, skulle man ha gjort undersökningar på andra områden. Då hade man kanske kunnat få fram ett skjutfält som bättre fyllt tidens krav än vad Ravlundafältet kommer att göra.

Herr NORLING (k):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord i anledning av av det brev som försvarsministern har fått. Jag tvivlar inte på att sådana åsikter förts fram som där förekom, ty efter vad jag nu hört av herr Elofsson, finner jag att det förekommit vissa köpslag där nere bland fiskare som skulle få någon liten ersättning för att de lämnar sitt fiske. Men det är inte bara fiskarna i denna trakt det gäller. Det kommer även dit fiskare från Blekinge och fiskar ål. Hittills har det varit så, att fiskarna i trakten har varnats när det skulle bli skjutningar, men blekingefiskarna har kommit dit ovetande om skjutningarna, och hur lätt kunde då inte olyckor ha inträffat!

Vidare tycker jag att det är ganska egendomligt att man i vårt avlånga land som är tämligen glest befolkat med undantag för Skåne skall behöva lägga detta skjutfält som tar så stora ytor i anspråk, precis i det landskap som är folk tätast. Här finns nog, tänker jag, på andra håll i Sverige områden, där man utan att behöva köra bort folk, såsom på detta sätt sker, kan placera ett skjutfält. Eller ligger det möjligtvis så till, att dessa jättestridsvagnar inte kan användas annat än i Skåne på slättmarken? De kanhända inte kan användas någon annanstans i vårt kuperade land, utan man måste ha dem stationerade där nere?

Herr statsrådet TORSTEN NILSSON:

Herr talman! Centurionvagnarna kan användas mer än i Skåne; det har visat sig att de kan användas till och med i Norrbotten. Men vi har en del av dem

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan

i Skåne, därför att de skall tjäna Skånes försvar. Det är skälet till att pansarregementet är förlagt dit.

Visst kan man som herr Norling säga, att det i vårt avlånga land måste finnas åtskilliga ställen där man skulle kunna förlägga ett stridsvagnsskjutfält. Visst finns det sådana, och möjligheterna har undersökts. Jag talade nyss om att man i första militärområdet har undersökt 37 olika platser och funnit att överallt tvingas man att köra bort flera hundra människor. Det är inte en affär som man utan vidare ger sig in på. Därtill kommer de kostnader som jag nyss nämnde och som i varje fall enligt den undersökning som vi har gjort uppe vid hallandsgränsen uppgår till 70 å 80 miljoner kronor. Vill herr Norling vara med om att betala detta, han som ständigt yrkar på att vi skall sänka våra försvarsutgifter? Jag skulle tro att han i det avseendet inte är så generös som han är, när han uttalar sig i anslutning till Ravlundafältet och dess utvidgning.

För att undvika varje missuppfattning vill jag understryka, att jag inte kan uttala mig om skjutfältets ändamålsenlighet för all framtid, herr Elofsson. Det är svårt att göra det med hänsyn till den snabba militärtekniska utvecklingen. Men jag kan säga, att man anser att det kommer att bli tillräckligt inom den tid som vi nu kan överblicka och med de stridsvagnar som vi för närvarande har.

Sedan undrade herr Elofsson i förbigående, hur många namnunderskrifter det var på den av mig upplästa skrivelser. Jag kan tala om för honom att det finns 14 fiskare i Knäbäck, som bor där året runt, och att det finns 14 namnunderskrifter på skrivelsen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågasvarande punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle bifalla motionen I: 429; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla de likalydande motionerna I: 430 och II: 536.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående högertrafikfrågan jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 111, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 25 februari 1955, föreslagit riksdagen att dels avgiva yttrande i anledning av ett av föredragande departementschefen framlagt förslag angående högertrafikfrågan, dels uppdraga åt talmanskonferensen att såsom biträde till en av departementschefen förordad folkomröstningsnämnd utse en rådgivande parlamentarisk kommitté, dels ock för budgetåret 1955/56 anvisa följande anslag, nämligen dels till Statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning under sjätte huvudtiteln ett anslag av 2 550 000 kronor, dels till Administration av 1955 års folkomröstning under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor.

Av det begärda anslaget till statlig upplysningsverksamhet hade 550 000 kronor avsetts för utformning, tryckning och distribuering av en broschyr samt för täckande av kostnaderna för nämnden och det rådgivande organet,

medan 2 000 000 kronor avsetts för understöd åt de olika åsiktsriktningarnas upplysnings- och propagandaverksamhet.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Björnberg* m. fl. (I: 431) och den andra inom andra kammaren av herr *Håstad* m. fl. (II: 545), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte besluta dels att begränsa anslaget till statlig upplysningsverksamhet till 550 000 kronor, avseende uteslutande utformning, tryckning och distribution av en objektiv broschyr i ämnet, dels att i övrigt beakta vad i motionen anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Englund* m. fl. (I: 453) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås m. fl. (II: 544), i vilka hemställts, att riksdagen med bifall i övrigt till vad som föreslagits i förevarande proposition måtte anvisa följande anslag, nämligen

a) till statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstningar under sjätte huvudtiteln ett anslag av 3 000 000 kronor;

b) till administration av 1955 års folkomröstningar under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor;

dels en inom första kammaren av herrar *Sigfrid Larsson* och *Franzén* väckt motion (I: 454), i vilken hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte besluta att till statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning under sjätte huvudtiteln i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anslå 550 000 kronor till täckande av kostnaderna för en broschyrs utformning, tryckning och distribution, inklusive kostnaderna för den föreslagna nämnden och rådgivande organet, men avslå Kungl. Maj:ts förslag om understöd av propaganda med ett belopp av två miljoner kronor;

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ohlon* m. fl. (I: 469) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl. (II: 580), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte dels till statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 550 000 kronor, innebärande en nedskärning av Kungl. Maj:ts förslag med 2 000 000 kronor, dels i övrigt beakta vad i motionen anförts;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Svensson* i Stenkyrka och *Johansson* i Mysinge väckt motion (II: 563), i vilken hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts anhållan dels om att riksdagen måtte uppdraga åt talmanskonferensen att såsom biträde till folkomröstningsnämnden utse en rådgivande parlamentarisk kommitté, dels om ett anslag för budgetåret 1955/56 under sjätte huvudtiteln å 2 550 000 kronor till statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning.

Den i motionerna I: 453 och II: 544 begärda anslagshöjningen var avsedd för bestridande av merkostnaderna för en särskild folkomröstning rörande medborgarnas inställning till den principiella utformningen av bestämmelserna mot onykterhet i biltrafiken, vilken enligt motionärernas mening borde ordnas samtidigt med folkomröstningen rörande högertrafiken.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända vad utskottet anfört;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 563, såvitt nu vore i fråga, uppdraga åt talmanskonferensen att såsom biträde åt folkomröstningsnämnden utse en rådgivande parlamentarisk kommitté;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med av-

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan

slag å motionerna I: 431 och II: 545, I: 454, I: 469 och II: 580, I: 453 och II: 544 samt II: 563, sistnämnda tre motioner såvitt de avsåge förevarande anslag, till Statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning för budgetåret 1955/56 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 2 550 000 kronor;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 453 och II: 544, såvitt de avsåge förevarande anslag, till Administration av 1955 års folkomröstning för budgetåret 1955/56 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet nfört bland annat:

»Beträffande utformningen av själva frågeställningen vid folkomröstningen har departementschefen avvisat tanken på att till besvarande skulle uppställas en rad alternativa frågor. Ett någorlunda uttömmande angivande av olika tänkbara alternativ anses nämligen komma att ge upphov till en stor mängd frågor, vilka skulle göra omröstningen invecklad och medföra allvarliga svårigheter att ur omröstningsresultatet utläsa den verkliga folkmeningen. Enligt departementschefens åsikt bör därför endast en fråga, avsedd att besvaras med ja eller nej, uppställas och denna fråga avse önskvärdheten av en övergång till högertrafik på vägarna. Samtidigt förutsättes dock att medborgare, som ställa sig likgiltiga eller av andra skäl icke vilja taga ställning till förevarande spörsmål, skola beredas möjlighet att uttryckligen ge denna sin mening till känna vid omröstningen genom avlämnande av en blank röstsedel.

I likhet med departementschefen finner utskottet det ändamålsenligt, att frågeställningen vid folkomröstningen utformas så enkelt som möjligt. Vad departementschefen härutinnan anför och förordat ger därför i princip icke anledning till någon erinran från utskottets sida. Det synes dock utskottet tveksamt, om tillräckliga skäl föreligga för redovisning av även en tredje ståndpunkt

vid själva omröstningen, vilket måste komma att komplicera förfarandet. Utskottet vill likväl icke motsätta sig departementschefens förslag.»

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Näsström* och *Hesselbom*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 563, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag att riksdagen måtte uppdraga åt talmanskonferensen att såsom biträde åt folkomröstningsnämnden utse en rådgivande parlamentarisk kommitté;

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 563, såvitt nu vore i fråga, och med avslag å motionerna I: 431 och II: 545, I: 454, I: 469 och II: 580 samt I: 453 och II: 544, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning;

IV. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 453 och II: 544, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till administration av 1955 års folkomröstning;

2) av fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Alfred Nilsson*, *Aastrup*, *Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg* i Skövde, *Ståhl*, *Svensson* i Ljungskile och *Cassel* samt fröken *Ager*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II och III hemställa,

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 563, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag att riksdagen måtte uppdraga åt talmanskonferensen att såsom biträde åt folkomröstningsnämnden utse en rådgivande parlamentarisk kommitté;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 431 och II: 545, I: 454 samt I: 469 och II: 580 och med avslag å motionerna I: 453 och II: 544 samt II: 563, sistnämnda tre motioner såvitt de avsåge förevarande anslag, till Statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning för budgetåret 1955/56 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 550 000 kronor;

3) av herrar *Johansson* i Mysinge och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett, att vid den nu föreslagna folkomröstningen någon särskild statlig upplysningsverksamhet icke vore påkallad och att därför utskottet bort under II och III hemställa,

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 563, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag att riksdagen måtte uppdraga åt talmanskonferensen att såsom biträde åt folkomröstningsnämnden utse en rådgivande parlamentarisk kommitté;

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 563, såvitt nu vore i fråga, och med avslag å motionerna I: 431 och II: 545, I: 454, I: 469 och II: 580 samt I: 453 och II: 544, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning;

4) av herrar *Sundelin* och *Svensson* i Ljungskile, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

I den av fröken *Andersson* m. fl. avgivna reservationen hade för det senare av de båda nyss återgivna styckena av utskottets motivering föreslagits följande lydelse:

»I likhet med departementschefen finner utskottet det ändamålsenligt, att frågeställningen vid folkomröstningen utformas så enkelt som möjligt. Vad departementschefen härutinnan anfört och förordat ger därför i princip icke anledning till någon erinran från utskottets sida. Enligt utskottets mening föreliggga

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan dock icke tillräckliga skäl för redovisning av även en tredje ståndpunkt vid själva omröstningen, vilket måste komma att komplicera förfarandet. I överensstämmelse härmed anser sig utskottet böra förorda, att den vid omröstningen uppställda frågan skall kunna besvaras med allenast ja eller nej.»

På framställning av herr talmannen beslöts att vid behandlingen av förevarande utlåtande överläggningen skulle få omfatta även nästföljande ärende på fördragningslistan, andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om folkomröstning angående högertrafik, dels ock i ämnet väckta motioner.

Fröken **ANDERSSON** (h):

Herr talman! I enlighet med vad som föreslås i propositionen hemställer nu utskottsmajoriteten att det skall anslås en summa av 2 550 000 kronor till upplysningsverksamhet plus 1 000 000 kronor till administration i samband med folkomröstningen rörande högertrafiken. I en reservation, som jag har undertecknat och som har nummer 2), uttalas att det räcker med en summa av 550 000 kronor, som skulle användas till en objektivt avfattad broschyr i frågan. Det finns också en reservation nr 3), där det yrkas avslag även på detta anslag. Jag kan gärna bekänna att jag har vissa sympatier för den reservationen. Men vi har ansett, att det kunde vara rimligt att gå med på 550 000 kronor för att man, som sagt, skulle få en rent objektiv uppställning av frågekomplexet. Vi anser dock, att de 2 miljonerna gott kan sparas — kort sagt, att de är onödiga. De avser nämligen direkt propaganda. Här finns ju en möjlighet att spara, och det är inte någon liten summa. Därför behöver inte upplysningen sättas åsido. Vi har ju ett både bättre och billigare medel, nämligen radion, där de olika riktningarna kan göra sina uppfattningar gällande. Vi har prövat radiodebatter i samband med allmänna val, och därvid är ju frågeställningarna väsentligt mera inveck-

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan

lade än när det gäller att besvara frågan, huruvida man vill ha höger- eller vänstertrafik. Jag tror att en så anordnad upplysning skulle nå väsentligt vidare kretsar än hur många broschyrer som helst. Som alla vet, går broschyrer oftast direkt i papperskorgen.

Men saken har också en principiell sida. Såsom också framhålles i motionerna I: 431 och II: 545, blir förfarings sättet i detta sammanhang sannolikt prejudicerande för kommande folkomröstningar. Här är det ju inte någon politisk fråga, men blir det ett prejudikat, är det inte alldeles uteslutet, att man vid kommande folkomröstningar kan få statsunderstödd politisk propaganda — och varthän det kan leda, visar ju ganska sorgliga exempel från andra länder.

Nu säger utskottet, att det anser det i inte principiellt stötande att staten understöder propaganda, utan »anser det snarare vara en fråga om rättvisa och rent spel». Jag begrep först inte alls vad utskottet menade med detta, men jag föreställer mig att här åsyftas, att »vänstersidan» inte har så stora möjligheter som »högersidan» att få fram sina synpunkter. Men dessa kan, som jag nämnde tidigare, komma fram i radion. Utskottet menar alltså att »högerfolket» skulle representeras av de ofta kapitalstarka motororganisationerna, medan vänsterfolket inte har några som talar för sig. Jag tror att denna synpunkt är ganska överdriven. Det är ju inte alldeles oviktigt i sammanhanget, att man i andra länder, där man sedan länge haft folkomröstningar, inte har ansett det nödvändigt eller ens önskvärt med en statlig propagandaverksamhet. Varför skulle då en sådan behöva förekomma här? Svenska folket är väl ändå inte mera bakom än folken i andra länder?

För att nu inte bli alltför långrandig vill jag till sist bara kort och gott säga, att reservanterna anser att den föreslagna särskilda folkomröstningsnämnden med vidhängande parlamentarisk kommitté är onödig.

Jag ber nu, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 2).

Herr HESSELBOM (s):

Herr talman! Senast riksdagen diskuterade frågan om en eventuell övergång till högertrafik i vårt land var den 25 november 1953. Riksdagen hade då att ta ställning till ett utlåtande från andra lagutskottet. I detta utlåtande anförde utskottet den uppfattningen att för Sveriges del så avsevärda fördelar vore förknippade med en övergång till högertrafik, att vårt land snarast möjligt borde inrikta sig på en sådan övergång. Utskottet ansåg, att innan riksdagen gick att ta ställning till denna fråga, borde den föregås av närmare utredningar, så att beslutet kunde genomföras i anslutning till att riksdagen hade fattat ett sådant beslut, och utskottet hemställde att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära sådana utredningar. Detta utskottets utlåtande vann riksdagens bifall, i denna kammare utan votering och i andra kammaren med 156 röster mot 16.

Man kan fråga sig vad det är som hänt på dessa ett och ett halvt år, sedan riksdagen senast hade att diskutera denna fråga. Kungl. Maj:t villför riksdagens hemställan och tillsatte en utredning, vars majoritet har tillstyrkt en övergång till högertrafik. Utredningen har även haft att yttra sig om en eventuell folkomröstning, men förslaget om en sådan har utredningen inte biträtt. Kungl. Maj:t har däremot i den nu föreliggande propositionen föreslagit att frågan skall bli föremål för en allmän folkomröstning. De skäl Kungl. Maj:t redovisat i propositionen är två. Dels sägs i propositionen, att det har visat sig råda mycket delade meningar bland remissinstanserna, och dels att denna fråga är av särskilt stor vikt för allmänheten.

Ärade kammarledamöter! Om den omständigheten, att det råder delade meningar om ett förslag bland remissinstanserna, skulle vara motivering för folkomröstningar, lär vi få hålla på att folkomrösta praktiskt taget året runt i detta land. Nog har väl riksdagen utan att fråga folket till råds fattat beslut i frågor som är av betydligt större vikt för allmänheten än frågan om en trafikre-

gel. Jag har därför vid behandlingen i statsutskottet inte kunnat anse, att just frågan om vilken trafikregel vi skall ha här i landet är så lämplig för en folkomröstning. Skall folkomröstningsinstitutet användas mer i framtiden än hittills, bör man nog välja ut frågor som är av betydligt större angelägenhetsgrad eller av helt annan art än frågan, hur vi skall färdas på våra gator och vägar.

Det sägs också i utskottets motivering, att denna fråga är lämplig för folkomröstning, då frågan är så enkel. Ja, det är klart att frågeställningen är enkel. Det gäller antingen höger eller vänster, ja eller nej — något tredje alternativ ges inte. — När man har föreslagit i propositionen, att även en tredje ståndpunkt skall komma till uttryck vid omröstningen, har det för mig framstått såsom obegripligt. — Men är detta spörsmål så enkelt som man velat göra gällande? Jag kan inte dela denna uppfattning, då man på denna fråga kan lägga olika aspekter. Jag finner frågan vara av sådan både ekonomisk och teknisk natur, att den nog får den riktigaste behandlingen, om den på sedvanligt sätt behandlas av regering och riksdag.

Man kan inte heller, herr talman, helt bortse ifrån vad denna folkomröstning kommer att kosta samhället. Enligt den kungl. propositionen skulle kostnaderna gå på 3,55 miljoner kronor, och om man därtill lägger de kostnader, som kommunerna får vidkännas för vallokaler och dylikt, torde man komma upp i ett belopp av minst fyra miljoner kronor. När man både i statsutskottet och i kammaren fått vara med om att yrka avslag på eller att rösta emot anslagsaskanden som varit synnerligen berättigade, kan man ju fråga sig, om det är lämpligt att satsa detta relativt stora belopp på en folkomröstning i en trafikfråga. Jag delar nämligen inte den föregående talarrens och reservanternas uppfattning, att man kan gå ut till svenska folket och be det ge sitt votum utan att samtidigt skapas garantier för att folket får en klar uppfattning om vad frågan gäller.

Med hänvisning till det här anförda får jag, herr talman, i första hand yrka

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan bifall till reservation 1) i avseende på statsutskottets hemställan under punkt 1 i utlåtandet samt avslag på andra lagutskottets utlåtande med förslag till lag om folkomröstning. Därest kammaren bifaller mitt yrkande i avseende å punkt 1, yrkar jag i andra hand bifall till punkterna 2, 3 och 4 i reservation 1).

I herr Hesselboms yttrande instämde herrar *Näsström* (s), *Nils Theodor Larsson* (bf) och *Georg Carlsson* (bf):

Herr **SUNDELIN** (fp):

Herr talman! I den reservation till utskottets utlåtande, som har avgivits av herrar *Näsström* och *Hesselbom* och för vilken reservation herr *Hesselbom* nyss har argumenterat, har yrkats avslag å Kungl. Maj:ts förslag att underställa frågan om övergång till högertrafik i vårt land allmän folkomröstning. Reservanternas anser, som framgår av reservationen och som också framgick av herr *Hesselboms* anförande nyss, att riksdagen genom sitt beslut vid 1953 års höstsession att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående förutsättningarna för övergång till högertrafik i vårt land redan tagit ställning i princip för en övergång till högertrafik. Jag måste säga att jag är mycket tveksam, om det är riktigt att uttolka innebörden av riksdagsbeslutet 1953 på det sättet. Men även om en sådan uttolkning vore riktig, har jag svårt för att förstå att detta skulle utgöra något starkare skäl för att inte, innan slutlig ställning tages, hänskjuta en sådan fråga till allmän folkomröstning, om den eljest lämpar sig härför. Nu påstår dessa reservanter, att frågan om övergång till högertrafik inte lämpar sig för folkomröstning på grund av dess utpräglat tekniska karaktär, som det heter i reservationen.

Ja, visst är frågan om övergång till högertrafik i hög grad en teknisk fråga, men den är — det är åtminstone min bestämda uppfattning — inte enbart en teknisk fråga. Det är en fråga som på ett mycket inträngande sätt berör hela det svenska folket. Jag tänker här inte

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan

närmast på frågan om kostnaderna för en trafikomläggning, ehuru den frågan väl ingalunda bör sakna allmänt intresse, utan jag tänker på hur en omläggning från vänster- till högertrafik kommer att beröra praktiskt taget varenda svensk medborgare, med de fördelar och de nackdelar en dylik omläggning kan beräknas medföra. Enligt min uppfattning kan man inte sakligt hävda den ståndpunkten, att det här är en fråga som endast rör en del av folket, exempelvis motorismens företrädare eller tekniker-na.

Jag kan inte förstå annat än att denna fråga är just en sådan fråga, som synnerligen väl lämpar sig att hänskjuta till en rådgivande folkomröstning. Men även om man är beredd att biträda propositionens förslag om anordnandet av allmän folkomröstning i högertrafikfrågan, kan man vara betänksam i fråga om utformningen av förslaget och de föreslagna anslagsbeloppen. Fröken Andersson har redan motiverat den med 2) betecknade reservationen till utskottsutlåtandet, vilken grundar sig på motioner från folkparti- och högerhåll. Denna reservation innefattar yrkande om avslag å Kungl. Maj:ts förslag att riksdagen måtte »uppdraga åt talmanskonferensen att såsom biträde åt folkomröstningsnämnden utse en rådgivande parlamentarisk kommitté». Reservationen innebär också att det föreslagna anslaget till statlig upplysningsverksamhet vid 1955 års folkomröstning minskas med två miljoner kronor från 2 550 000 kronor till 550 000 kronor. Det innebär inte att man skulle slopa all upplysningsverksamhet från samhällets sida. Man säger i reservationen: »Att statsmedel tagas i anspråk för utgivande i samband med folkomröstningen av en broschyr i rent objektivt upplysningssyfte finner utskottet för sin del motiverat.» Samma synpunkter har framförts i de motioner som har avgivits från folkparti- och högerhåll.

I folkpartimotionen säges det också, att härmed vill vi inte ta ställning till frågan om det allmännas insatser för upplysning när folkomröstningen gäller

politiskt kontroversiella spörsmål. I motionen anföres vidare: »Frågan om statsunderstödd propaganda i folkomröstningsfrågor har även en principiell aspekt. Det spörsmål, som nu skall underställas folket, är ingen politiskt kontroversiell fråga. Intet av de politiska partierna har engagerat sig för någondera sidan. I framtiden kan emellertid mycket väl tänkas att även frågor av partiskiljande art blir föremål för folkomröstning. Med motsvarande anordningar i ett dylikt, icke osannolikt, läge skulle det omfattande statsunderstöd, som skulle bli följden av ett bifall till den nu framlagda propositionen, förvandlas till en statsundersödd partipolitisk propaganda.»

Tillsammans med herr Waldemar Svensson står jag också antecknad för en blank reservation till förevarande statsutskottsutlåtande. Anledningen härtill är att jag hyser sympatier för de synpunkter, som har anförts bland annat i motionen 452 i första kammaren, vartill också ansluter sig motionen 453 i första kammaren, vilken sistnämnda motion behandlats av statsutskottet i detta sammanhang. Den förstnämnda motionen behandlas i lagutskottets utlåtande. Motionerna gäller frågan om en folkomröstning för uttrönande av folkmeningen beträffande ett stadgande om förbud för var och en att under förande av motorfordon förtära alkohol eller att föra motorfordon inom relativt kort tid efter föregående alkoholförtäring. Jag har sympatier för de tankar, som har uttalats i dessa motioner. Det kunde vara värdefullt att genom en folkomröstning få allmänhetens inställning till denna fråga belyst. Jag har likväl ansett det klokt att vid folkomröstningen denna gång, vilken är den första på över 30 år, begränsa omröstningen till frågan om övergång till högertrafik eller kvarblivande vid vänstertrafik.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få instämma i det yrkande, som redan ställts om bifall till den med 2) betecknade reservationen till det föreliggande statsutskottsutlåtandet nr 131.

Herr BJÖRNBERG (h):

Herr talman! I utskottets utlåtande har på ett par ställen erinrats om att ett par av ledamöterna i högertrafikutredningen i sin reservation bl. a. uttalat, att enligt deras mening några principiella hinder inte föreligger för en folkomröstning i denna fråga. Eftersom jag råkar vara en av dessa båda reservanter, vill jag nämna att vad som närmast föranlett detta uttalande är den omständigheten, att en av ledamöterna i utredningen mycket bestämt hävdade, att en folkomröstning bör företas, därest någon mera väsentlig del av kostnaderna skulle tas av andra medel än bilskattemedel. Det är ju ganska klart att personer, som varit med bland dem, vilka ivrat mycket för tillkomsten av ett folkomröstningsinstitut och betraktar detta som ett värdefullt och demokratiskt instrument vid betydelsefulla frågors avgörande, inte gärna vill motsätta sig användande av detta instrument i en så pass viktig fråga som denna. Frågan berör ju i hög grad, såsom nämndes nyss av herr Sundelin, hela folket, då den så att säga griper in i folkets vanor och förhållanden. Men jag tror att det framgår tämligen klart av reservanternas mycket försiktiga skrivning, att vi inte är så särskilt entusiastiska för en folkomröstning i det här sammanhanget, ty frågan om en trafikomläggning är, det vill jag poängtera — vilket skett redan förut, och jag vill understryka det nu — en fråga av väsentligen teknisk natur, en komplicerad fråga som folk i allmänhet får svårt att sätta sig in i, trots att den planerade propaganda och upplysningsverksamhet, som det här talas om. Jag tycker nog att det konsultativa referendum, som införts, vore förtjänt av en lyckligare debut än vad som nu tydligen kommer att ske.

Trots frågans invecklade natur håller jag dock bestämt före, att den propaganda som nu föreslås är i många stycken tämligen obehövlig. En broschyr, som objektivt och sakligt redovisar argumenten från båda hållen och samtidigt kanske också ger anvisningar beträffande själva proceduren, är kanske

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan önskvärd och har en mission att fylla. Men denna stora propagandaapparat i övrigt med en folkomröstningsnämnd, en parlamentarisk kommitté, tillskapande av intresseorganisationer litet här och var i landet, bildande av centralorgan på båda hållen och allt detta med film, flygblad, affischer, annonser o. s. v. — är detta behövligt? Jag tror att allt detta i stället för att skapa klarhet bidrar till förbistring och förvirring och knappast är ägnat att göra folkomröstningsinstitutet populärt utan snarare skapa olust omkring det, ej minst på grund av de höga kostnaderna.

Det har sagts att denna propaganda är behövlig och dessa pengar erforderliga för att ge båda meningsriktningarna chanser att göra sig gällande. Man hänvisar till att det är att frukta att de stora mäktiga motororganisationerna skulle lägga sina stora resurser i den ena vågskålen och att den andra skulle väga mycket lätt. Det är väl sant, att de flesta bilister här i landet, såvitt man kan utlösa av de remissvar som inkommit från bilorganisationerna, kommer att uttala sig för övergång till högertrafik. Men det finns dock bilägarorganisationer, som har avstyrkt övergång till högertrafik. Den andra parten kommer därför inte att bli alldeles utan stöd.

Det sägs nämligen i utlåtandet, att tre bilägarorganisationer har avstyrkt förslaget om övergång till högertrafik.

I varje fall håller jag som sagt bestämt före, att all denna propaganda är tämligen överflödigt om den över huvud taget gör någon nytta. Vi har ju de möten som kommer att arrangeras, och där är ordet fritt. Vem som helst kan uttala sig i vilken riktning som helst. Jag kan nämna, att jag redan varit kallad till åtskilliga möten, där dessa frågor har ventilerats och där det har förekommit mycket livliga, sakliga och temperamentsfulla inlägg från båda meningsriktningarna. Det tror jag kommer att bli fallet även i fortsättningen, vilka som än arrangerar mötena. Det finns bilfolk litet varstans i landet, som har både förmåga och mod att säga sin mening.

Vidare har vi tidningarna, som myc-

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan

ket välvilligt öppnar sina spalter för insändare och artiklar från båda hållen. Det har varit massor av sådana insändare i samband med utredningsbetänkandets framläggande, och jag är förvissad om att tidningarna kommer att svämma över av insändare och artiklar i denna fråga, ju mer vi nalkas dagen för folkomröstningen. Detta är — som här förut sagts — ingen fråga av politisk natur, och det finns ingen anledning för tidningarna att i detta sammanhang favorisera den ena eller andra parten eller att undertrycka någons mening. Vi har också radion, som såvitt jag förstår står till förfogande för båda meningensriktningarna.

Jag menar, att det med de tekniska resurser, som vi för närvarande förfogar över i vårt land, är tämligen onödigt att tillskapa och underhålla den omfattande apparat, som här föreslås. Det är en dyr historia, och de två miljoner, som man här vill fördela på de båda hållen, är enligt mitt förmenande bortkastade.

Men, herr talman, jag skulle också vilja ge utskottet en liten blomma, ett erkännande för ett såvitt jag förstår enhälligt uttalande rörande sättet att täcka kostnaderna för trafikomläggningen. Det heter i utlåtandet att utskottet utgår ifrån att, »i den mån möjligheter att utnyttja automobilskattemedelfondens överskott för finansiering av en eventuell övergång till högertrafik visar sig föreligga, dessa möjligheter också komma att beaktas». Det är ett uttalande, som reservanterna i högertrafikutredningen bör känna sig ganska tillfredsställda med och som inger förhoppningar åt bilisterna i vårt land, att de inte genom ökade drivmedelsskatter skall behöva betala denna omläggning. Överskottet på biltrafikmedlens specialbudget växer oavbrutet. Det beror dels på att antalet bilar ökar allt mera, dels på att bilaccisen tillkommit och dels slutligen på att begränsningar sker beträffande investeringarna i vägbyggnader. Det är beklagligt att vi inte kan öka tempot i vägbygget. Det ser ut som om det inte skulle gå; hur mycket pengar som än beta-

las, får vi inte mera vägar. När en ändring härutinnan kan ske, tycks man inte kunna förutse. Jag tror, att den dagen är tämligen avlägsen — i varje fall förefaller det så just nu — då vägbygget tempo kan öka i samma sakt som bilskatteinbetalningarna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid statsutskottets utlåtande nr 131 fogade reservationen 2) av fröken Andersson m. fl.

Herr ENGLUND (fp):

Herr talman! Låt mig börja med att göra några kommentarer till den utredning vi fått rörande frågan om övergång till högertrafik. Den ger på ett par punkter värdefull information. Man får veta, att under ett år fyra dödsfall av cirka ett tusen kan antas ha berott på utlänningars ovana vid vänstertrafik. Det finns vidare ett övervägande av den inebörden, att en övergång till högertrafik kommer att kräva en avsevärd tribut i form av ökade skador på den svenska allmänheten, som är van vid vänstertrafik och som sålunda kommer att få svårigheter att anpassa sig till högertrafiken, på samma sätt som utlänningarna nu har svårt att anpassa sig till vår vänstertrafik. Det gäller här ett mycket större antal personer än det antal utlänningar som nu kommer till skada, och därför blir denna tribut vid en övergång till högertrafiken av betydande storleksordning. De sakkunniga har också förtjänstfullt angivit, att det är svårt att överväga vid vilken tidpunkt man från dessa utgångspunkter kan räkna med att den vunna likformigheten med utlandet kommer att ge vinst.

Men jag skulle vilja framhålla, herr talman, att utredningen icke har tagit med alla de faktorer som i detta sammanhang är av intresse. Det finns en icke oväsentlig utländsk forskning, som haft sin utgångspunkt i den omständigheten, att den mänskliga organismen icke är symmetrisk, icke med samma lätthet vänder sig åt höger som åt vänster. I själva verket är det så, att ett övervägande antal personer har en be-

nägenhet att i påkommande lägen svänga åt vänster, och denna benägenhet är så pass utpräglad, att det i tysk debatt varit under allvarligt övervägande att övergå från höger- till vänstertrafik just med hänsyn till att medfödd benägenhet för avvikelse åt vänster förekommer i högre frekvens bland befolkningen än sådan benägenhet för avvikelse åt höger.

Om detta forskningsresultat är riktigt — och utredningen före omröstningen borde kompletteras på denna punkt — uppkommer ju den frågeställningen, hurvida inte en trafikomläggning i strid mot en övervägande inriktning hos den mänskliga organismen kommer att i slutloppet — med hänsyn till den mycket obetydliga frekvensen av skador, förknippade med utlänningars ovana vid svensk vänstertrafik — visa sig vara en förlust. Jag finner det mycket angeläget att detta problem blir belyst vid sidan av de övriga, genom herr statsrådet eller de organisationer som har att förbereda upplysningen i frågan.

Men när jag begärt ordet i detta sammanhang, herr talman, är det inte väsentligen för att påpeka denna i den nu presenterade undersökningen bortglömda detalj, utan för att ett ögonblick försvara den motion, som jag bland andra har undertecknat och som går ut på att man skulle begagna tillfället att i detta sammanhang också få ett svar av svenska folket på en punkt, som är mycket angelägen med hänsyn till trafiksäkerheten. Det är visserligen inte exakt klarlagt, herr talman, vad alkoholen kostar oss i svensk trafik, men när undersökningen om trafikolyckor på grund av olikheten mellan vår vänstertrafik och kontinentens högertrafik har visat, att man får räkna i promille — 4 på 1 000 — så vill jag framhålla, att de av alkoholen vållade trafikolyckorna måste räknas i några på tio. Väsentligt större trafiksäkerhetsproblem är alltså förknippade med alkoholen i trafiken än med utlänningarnas ovana vid svensk vänstertrafik.

De har förefallit oss som om man från statsutskottets sida bedömt motionärerens förslag såsom ett obehörigt ingrepp

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan i den väsentliga frågeställningen; jag har haft en känsla, att det närmast betraktats som ett helgerån att motionen föreslagit att vi samtidigt skulle söka få en inblick i detta andra spörsmål. Men jag försäkrar kammaren, att jag inte varit med om att väcka denna motion på grund av något behov att i detta fall spela gossen Rudas roll, utan det har skett helt enkelt därför att frågan om vänster- eller högertrafik enligt min mening icke ur trafiksäkerhetssynpunkt är något stort problem, vilket däremot alkoholen är. Det är denna från utskottet avvikande mening om vad som är stort och smått, som gjort att jag varit med om att väcka denna motion.

Nu har statsutskottet och lagutskottet funnit en anledning till avslag på motionen i hänvisningen till att det skulle vara vanskligt för svenska folket att hålla isär två sådana här frågeställningar; utskotten har till och med kostat på sig att säga, att det rör sig om två väsentligt olikartade frågeställningar. Om jag får beröra den senare saken först, så gäller ju bägge frågorna åtgärder för att öka trafiksäkerheten, och om mitt bedömande är riktigt kommer det att vara lättare för svenska folket att bilda sig en uppfattning om den relativa betydelsen av dessa båda åtgärder, om de ställs i kontrast till varandra.

Men dessutom är det ju inte alls ovanligt, herr talman, att man i de länder som företrädesvis använt folkomröstningsinstitutet kombinerar olika folkomröstningar; sådana kombinationer är tvärtom mycket vanliga.

När den schweiziska förbundsstaten införde sitt folkomröstningsinstitut, nöjde man sig visserligen vid den första omröstningen med att ta upp ett enda spörsmål, som gällde totalrevision av författningen. Men redan vid den andra omröstningen rådfrågades det schweiziska folket om följande åtta spörsmål: bestämmelser om mått och vikt, likställande av judar och naturaliserade utlänningar i fråga om bosättningsrätt, inflyttades rösträtt i kommunala angelägenheter, inflyttades beskattning och civilrättsliga förhållanden, bestämmelser

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan

om tros- och religionsfrihet, avskaffande av vissa straffarter, skydd för konstnärliga och litterära arbeten och förbud mot hasard- och lotterispel. Det ansågs således den schweiziska befolkningen år 1866 vara kapabel att vid ett omröstningstillfälle ta ståndpunkt till. I den amerikanska tillämpningen av omröstningsinstitutet är sammanställande av olika heterogena spörsmål ännu vanligare. Jag har hittat en omröstning i staten Oregon, där man vid samma tillfälle underställt folket 21 olika frågor. Ja, herr talman, jag ifrågasätter inte att det svenska folket skulle vara intellektuellt jämbördigt med det schweiziska eller ens lika upplyst som invånarna i staten Oregon. Men jag frågar mig om vi ändå inte har nått en sådan kulturnivå att vi vid ett omröstningstillfälle skulle kunna klara två relativt befryndade frågeställningar.

Herr statsrådet **ANDERSSON**:

Herr talman! Jag skall inte säga så mycket i själva huvudfrågan, som gäller om det skall vara folkomröstning eller ej kring denna trafikregel. Jag har i propositionen redovisat argumenten, och jag anser att denna fråga är lämplig för folkomröstning. Den berör på ett mycket intimt sätt alla medborgares förhållanden, inte bara motorismens folk utan också alla andra. Det har tidigare i riksdagen funnits tankar om att frågan skulle gå till folkomröstning. Här har nu, så långt jag förstår, utskottet med undantag av två ledamöter kunnat ena sig om detta, och striden gäller nu närmast frågan om upplysningsanslagen.

När det gäller upplysningsanslagen, är de flesta i utskottet eniga om att det bör spridas upplysning före omröstningen, men att de bör begränsas. Striden gäller, om man utöver utspridandet av en broschyr, som alla medborgare skall få, där själva propositionen är ställd och där det lämnas upplysningar om argumenten för båda uppfattningarna, skall göra någonting från det allmänna sida. Jag har föreslagit att därutöver skall anslås ett mycket stort upplysningsan-

slag, som kan få användas av dem, som kräver en omläggning av trafikregeln, och av dem, som anser att vi kan klara oss med den nuvarande. Vad som i det aktuella fallet gör att man vill låta anslagen användas på detta sätt är ju bland annat det förhållandet, att, såsom alla vet, anhängarna av en omläggning är mycket starkt organiserade. De finns i våra motororganisationer, och praktiskt taget hela den svenska pressen har ställt sig på deras sida. Förfäktarna av vänsterregeln är inte rustade på samma sätt. Jag känner inga motororganisationer, som anser att vi skall bibehålla vänsterregeln — möjligen lastbilsägarna och omnibusägarna, men de gör det av det skälet att de inte vill vara med och bekosta omläggningen med automobilskattemedel. Jag skulle inte tro att dessa organisationer kommer att engagera sig i någon speciell kampanj.

Här har vi alltså en situation, där de propagandaresurser, som finns, är mycket ensidigt fördelade. Om vi skall ha en allmän folkomröstning, menar jag att samhället nog bör se till, att det inte blir en alltför ensidig upplysningsverksamhet före omröstningen. Härvid kommer jag in på den principfråga, som vädrats både i motioner och i denna debatt och som jag skall säga några ord om.

Jag vill då först erinra om att justitieministern i fjol lade fram ett förslag här i riksdagen om nya regler för folkomröstningsinstitutet. Dessa regler antogs av riksdagen, och i framtiden — detta är en grundlagsändringsfråga — kan vi tänka oss att dessa regler kommer att gälla. Det innebär att en tredjedel av kamrarnas ledamöter — en tredjedel av första kammarens ledamöter och en tredjedel av andra kammarens ledamöter — har möjlighet att besluta om folkomröstning. Så är inte förhållandet nu. Genom detta förslag öppnas en möjlighet till mycket täta folkomröstningar. I propositionen sade justitieministern ifrån att det enligt regeringens mening skulle bedrivas en upplysningsverksamhet i samband med varje sådan folkomröstning, och han räknade för sin del med att det krävdes stora belopp, om

det skulle bli en allsidig information och upplysningsverksamhet. I riksdagen, där detta förslag behandlades, togs inte någon ställning till frågan men det framkom i varje fall inte några invändningar mot tanken. När vi nu står inför en folkomröstning, är det alldeles klart att man vill åberopa detta regeringens förslag, som lades fram i fjol.

Det som ligger bakom tanken om upplysningsanslag är ju att om vi skall kräva av medborgarna att delta i beslut — även om dessa är rådgivande — i olika frågor, som hittills har behandlats av riksdagen, är det samhällets skyldighet att se till, att alla blir informerade och att frågan blir belyst från alla sidor. Jag menar att det är en skyldighet för staten att se till, att denna information blir allsidig, och då krävs det en ganska omfattande upplysningsverksamhet. Jag kan försäkra er, att det ingalunda räcker att endast utnyttja radion för att få upp intresset för folkomröstning. Vi skulle så långt jag förstår skada folkomröstningsinstitutet från början, om vi inte är beredda att verkligen låta folkomröstningarna föregås av en livlig upplysnings- och propagandaverksamhet.

Här kommer den andra frågan in i bilden, nämligen den om propagandaresursernas fördelning inom landet. Man har sagt att anledningen till att oppositionen inte nu vill stödja förslaget om anslag på 2 miljoner kronor till upplysningsverksamhet är, att om det i framtiden skulle bli omröstning i politiskt kontroversiella frågor, skulle det innebära, att staten bekostar politisk upplysnings- och propagandaverksamhet. Jag hoppas att oppositionen skiljer mellan den propaganda- och upplysningsverksamhet, som föregår våra allmänna val — där är det ju fråga om partipolitisk upplysnings- och propagandaverksamhet — och den verksamhet det här gäller. Ingen har ifrågasatt, att staten skall bekosta partiernas verksamhet före de allmänna valen. Men här är det inte fråga om politiska ställningstaganden av samma natur. Det är väl ändå så, att medborgarna vid de allmänna valen utifrån sin grundåskådning i

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan
allmänna samhällsfrågor försöker ta ställning till de olika partierna. Men här kommer vi enligt de nya folkomröstningsreglerna att öppna möjligheter för en tredjedel av riksdagens ledamöter att sända ut på folkomröstning — som jag hoppas — viktiga frågor, men ändå detaljer i det hela, som medborgarna tvingas att sätta sig in i på ett annat sätt än när man röstar utifrån sin samhällsåskådning.

Denna olikhet i propagandaresursernas fördelning är alltså en viktig sak, och jag vill erinra om att när möjlighet öppnas här i riksdagen för högern och folkpartiet att — om de går tillsammans — få viktiga frågor under folkomröstning, så behärskar dessa två partier, som är i minoritet i riksdagen, tre fjärdedelar av dagspressen, de behärskar veckopressen, och de har dessutom möjligheter — det vet jag av erfarenhet — att på ett helt annat sätt än andra partier och intressegrupper i samhället skaffa pengar för politisk verksamhet. Detta kommer man inte förbi.

När vi inom det socialdemokratiska partiet och inom bondeförbundet inte har visat samma entusiasm för folkomröstningstanken som oppositionen, hoppas jag att man inom oppositionen inser, att detta självfallet sammanhänges med att vi är på det klara med den chans, som även en minoritet kan skaffa sig genom de nya reglerna, om den är utrustad med sådana överlägsna propagandaresurser som den nuvarande oppositionen.

Om oppositionen hade velat få till stånd en mera allmän samling kring det folkomröstningsinstitut, som vi håller på att skaffa oss, hade såvitt jag förstår oppositionen möjlighet därtill genom att nu visa det tillmötesgåendet, att den accepterade den tanken, att det allmänna vid varje folkomröstning ställer ett belopp till förfogande, som kan användas av de i omröstningen berörda intressenterna för upplysningsverksamhet. Det är enligt vår mening en demokratisk tanke och i varje fall ett försök att neutralisera den övermakt i fråga om propagandaresurser, som ju ändå finns

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan

hos den borgerliga oppositionen i landet.

Det är beklagligt, att oppositionen inte har kunnat visa detta tillmötesgående. Jag tycker ju att i den fråga, som vi behandlar i dag och som inte är en politiskt kontroversiell fråga utan gäller en trafikregel, oppositionen ändå skulle ha kunnat av tillmötesgående gå med på det begärda upplysningsanslaget, så att vi fick de erfarenheter, som vi nog behöver, innan vi tar ställning nästa gång till folkomröstningsinstitutet här i riksdagen.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten ytterligare. Jag förstår, att det som jag nu har sagt kan vara mycket politiskt kontroversiellt i den diskussion vi för, men det har varit nödvändigt för att motivera vår inställning till det upplysningsanslag, som striden i denna fråga gäller.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Kommunikationsministerns sista anförande klarlägger, att det här är fråga om ett anslag som kan — även om det inte är så i detta ärende — komma att gälla rent politisk propaganda. Jag delar hans mening om att när samhället vädjar till medborgarna att ge sin mening till känna i en folkomröstningsfråga, skall skyldighet också föreligga för samhället att tillhandahålla en objektiv upplysning i all den utsträckning som är möjlig. Men jag skiljer på vad som därvidlag är erforderligt och den *propaganda* för den ena eller andra ståndpunkten, som ligger utanför den erforderliga objektiva upplysningsverksamheten.

När här föreslås, att man skall ge ut en skrift till alla hushåll i landet för 550 000 kronor, så är det ingen liten summa. Jag skulle tro att det för närvarande finns omkring 2,4 miljoner hushåll eller någonting sådant här i landet. Man skall således skicka ut en upplaga av skriften på omkring 2,4 miljoner exemplar. Då når man alla hushåll i städer, tätorter och på landsbygden. Det kostar i postbefordringsavgift 120 000

kronor, och man har kvar ett belopp på 430 000 kronor för skriftens tryckning. Så långt sträcker sig mina erfarenheter av att trycka massbroschyrer, att jag kan försäkra, att för det beloppet får man en mycket omfattande, mångsidig och väl illustrerad skrift, som såvitt jag förstår kan innehålla både tekniska upplysningar och de objektiva synpunkter, som kan erfordras, även om man ser frågan såsom tänkts ur båda synpunkterna — ur både ja- och nejpositionssynpunkt. Därför tror jag att beloppet på 550 000 kronor mycket väl räcker till för att tillgodose de önskemål, som herr statsrådet och utskottet och även vi andra har på upplysningsverksamheten. Sedan kan man naturligtvis fortsätta ungefär hur långt man vill med att anslå pengar för propaganda för den ena eller andra ståndpunkten, men jag tycker att det är en viktig princip, att det bör överlämnas helt och hållet till förkämparna för de olika uppfattningarna.

Det kommer sannerligen inte ens i denna fråga, som ju ligger helt utanför partistriderna, att saknas livliga förespråkare för båda ståndpunkterna. Man har möjligheten att utnyttja radion — det har här påvisats flera gånger — och även om televisionen kanske inte betyder mycket den här gången, kan den komma till större användning en annan gång. Vidare har vi pressen, och i den delen vill jag till herr statsrådet och dem, som talar om att högern och folkpartiet till sitt förfogande har en stor del av pressen, säga, att man förbiser den mycket stora betydelsen ur opinionsbildande synpunkt, som man numera ovillkorligen måste tillmäta den fackliga pressen. I det avseendet är såvitt jag förstår socialdemokraterna mycket väl tillgodosedda och även bondeförbundet för den delen. Man kan alltså inte påstå att socialdemokraterna har en så svag press att detta skulle motivera ett särskilt ekonomiskt stöd i en sådan här fråga för att deras synpunkter skulle bli bevakade. De senaste valrörelserna har ju givit mycket tydliga belägg för att den fackliga pressen i stor utsträck-

ning — det gäller åtminstone LO-presen — är klart partipolitisk.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag i fråga om de två miljoner kronor som har föreslagits utöver de 550 000 kronorna till den objektiva broschyren.

Sedan ber jag att ett ögonblick få uppehålla mig vid en annan detalj. Det gäller den omtalade tredje ståndpunkten. När jag läste, att man skulle ha en blank sedel vid sidan av ja- och nej-sedlarna, så frågade jag mig, vad man ville vinna med det. Det skulle ju bara vara två frågor att besvara, för att det inte skulle bli så komplicerat. Jag delar den meningen att man bör göra omröstningen så enkel som möjligt. De röstande skall få svara ja eller nej. Är det meningen att man med den blanka sedeln skall markera att man inte vet vad man vill, att man inte vill ta ståndpunkt? Det kan man ju göra genom att inte rösta, och så kommer väl de flesta, som befinner sig i den situationen, att gå till väga. Skall den blanka sedeln markera någonting annat? I så fall vad? Den som går till omröstningslokalen och avger en blank sedel kan väl inte anses ha ett större intresse än den, som inte alls går dit, därför att han tycker att han inte har någon möjlighet att främja sin medelväg eller vilken annan uppfattning han kan ha.

Däremot tror jag att den blanka sedeln kan ställa till åtskilligt trassel när det gäller att läsa ut resultatet av en sådan här omröstning. Man kommer att ha olika meningar om vad de blanka sedlarna betyder och vilken betydelse man skall tillmäta ja- och nej-rösterna i förhållande till antalet avgivna röster och kanske i förhållande till antalet icke avgivna röster. Jag tror att folkomröstningen skulle må bäst av att man hade två sedlar, ja eller nej. Den som inte vill rösta ja eller nej kan låta bli och ger därigenom till känna att han inte vill eller kan ta ståndpunkt.

Då jag tror att det finns åtskilliga kammarledamöter, som har skilda meningar i andra frågor men som delar den uppfattningen att man inte bör ha

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan
mer än två röstsedlar, tillåter jag mig att yrka att det stycke i statsutskottets utlåtande, som på s. 10 börjar med »I likhet» och på s. 11 slutar med »departementschefens förslag», får den lydelse som föreslagits i reservation nr 2.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Jag finns inte antecknad under detta utskottsutlåtande, eftersom jag inte hade tillfälle att vara närvarande vid statsutskottets plenum, men jag deltog på ett förberedande stadium i beredningen av ärendet, och jag har i fjärde avdelningen antecknat mig för samma avvikande mening som föreligger i reservation nr 1. Jag delar således helt och fullt den uppfattning som herr Hesselbom tidigare tillkännagivit i denna fråga, och jag ber att få ansluta mig till hans yrkande.

Det är emellertid ändå några få ord som jag vill säga här i debatten. Jag vill påminna om att frågan om höger- eller vänstertrafik ingalunda är så ny och främmande för vare sig riksdagen eller svenska folket som man kanske skulle kunna tro. Jag vill minnas att jag första året jag tillhörde denna kammare var med om att väcka en motion, i vilken vi begärde en utredning om införande av högertrafik, och riksdagen beslöt en utredning. Denna utredning kom, men den då sittande regeringen kunde inte enas om att framlägga någon proposition på grundval av utredningen. I stället togs frågan upp motionsvägen vid 1945 års riksdag. År 1945 beslöt första kammaren att införa högertrafik här i landet och beslöt en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att Kungl. Maj:t skulle fastställa tidpunkt när högertrafiken skulle införas. Frågan föll emellertid i andra kammaren.

Sedan kom frågan ånyo upp till 1953 års riksdag med begäran om ny utredning. Denna utredning har vi fått. Kungl. Maj:t har erhållit den, och då vore väl ingenting naturligare än att Kungl. Maj:t också toge ställning till denna nya utredning. Det är detta som Kungl. Maj:t inte har gjort. I stället har Kungl. Maj:t

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan

föreslaget riksdagen att besluta en folkomröstning och att bevilja anslag för att bestrida kostnaderna för denna folkomröstning. Jag vet inte vad som är anledningen till att Kungl. Maj:t har velat gå den vägen, men jag har svårt att tänka mig någon annan anledning än att Kungl. Maj:t inte kunnat bli enig om att framlägga något förslag i frågan för riksdagen. För egen del tycker jag emellertid, att här borde det ha varit Kungl. Maj:t, som i första hand tagit ställning till utredningen, antingen positivt i form av ett förslag i överensstämmelse med utredningen eller genom att säga att man inte kommer att lägga fram något förslag utan låter utredningen till ingen åtgärd föranleda. Då hade ju riksdagen haft sin initiativrätt, och frågan kunde ju ha kommit upp motionsledes för prövning vid nästa års riksdag.

Nu skall frågan gå till folkomröstning. Jag är fullkomligt enig med herr Hesselhom om att denna fråga, som gäller en trafikregel och som är av rent teknisk natur, är en av de minst lämpade för en folkomröstning som man på det hela taget kan tänka sig. Då har vi under senare tid haft många frågor, som hade varit mera lämpade för en folkomröstning, om man nu vill pröva detta folkomröstningsinstitut. Jag bara nämner exempelvis motboken, som säkerligen hade intresserat svenska folket i mycket högre grad än frågan om trafikriktningen. Nu befarar jag emellertid att genom den propositionsordning som föreslagits av både regeringen och utskottet, nämligen att man inte skall nöja sig med bara ja och nej utan också höra den s. k. tredje ståndpunkten, kan man riskera att trafikfrågan kommer i död-läge. Vi får inget klart uttalande från svenska folket, om de vill till höger eller till vänster. Det är sannolikt att den tredje ståndpunkten kan bli tungan på vågen, och var skall man räkna in den? Skall högeranhängarna lägga den i högerskålen och vänsteranhängarna i vänsterskålen, eller hur skall man bedöma vad denna tredje ståndpunkt vill, dessa som ingenting vill och som kanske vill gå mitt i vägen? Det är detta som jag

tycker är så uppenbart orimligt, att man inte nöjer sig med ett klart ja eller nej utan också skall dra in en tredje ståndpunkt precis som vid gallundersökningarna. Gallupundersökningarna i all ära, men dem kan vi väl ändå låta tidningarna och andra hålla på med! Jag tycker inte att riksdagen skall befatta sig med gallundersökningar.

Om, som jag befarar, vi får ett utslag som inte ger stöd för vare sig det ena eller andra men som ändå är sådant, att varken regeringen eller riksdagen vill mot en sådan folkomröstning göra någonting, då kan vi få denna fråga i lägervall, och detta kan ur flera synpunkter bli ganska besvärande. Med den livliga trafik som nu håller på att utvecklas är ju nämligen frågan om trafikreglerna inte bara en nationell fråga som berör oss utan en fråga som har internationella och framför allt internordiska aspekter. Jag vet att trafikfrågan redan har varit uppe i Nordiska rådet, och jag finner det naturligt, att om det skall vara ett samarbete i Norden, så bör givetvis också trafikfrågan bli föremål för samarbete. Vi har väl ingen tanke på att vårt land ensamt skall behålla vänstertrafikriktningen eller på att få de andra länderna i Norden att övergå till vår trafikregel. Detta är väl ändå tämligen orimligt, och jag fruktar att om inte vi inom en relativt snar framtid kan lösa frågan, kommer den att bli ett hinder för fortsatt nordiskt samarbete.

Men frågan har ju många andra aspekter, och vi får väl inte heller bortse ifrån kostnaderna. Att nu, därför att regeringen inte vill ta ett initiativ eller åtminstone låta riksdagen få ta ett initiativ, vara beredd att kasta ut tre och en halv miljoner kronor för denna folkomröstning är, måste jag säga mig, i dagens läge litet för generöst. Jag erinrar om hur vi här under denna riksdag vid upprepade tillfällen har fått höra att en utgift på 25 000 kronor, ja 10 000 kronor, har vi ingen möjlighet att göra. Vi har ingen möjlighet att sysselsätta ett antal man för ett nyttigt arbete. Finansministern förklarade här för inte länge sedan att en folkräkning som kostade en mil-

jon kronor kunde vi av kostnadsskäl inte företa. Men en folkomröstning som kostar tre och en halv miljoner kronor anser regeringen att vi mycket väl kan göra. Jag tror för egen del att en folkräkning som hade kostat en miljon kronor skulle ha gett åtskilligt mer av värde än vad denna folkomröstning för tre och en halv miljoner kommer att ge.

Jag kan således inte bortse från kostnadssidan, i synnerhet i ett läge där vi talar om sparsamhet och där vi till och med från statens sida är beredda till stora uppoffringar för att gynna sparsamheten. Man bör nog försöka att tillämpa sparsamhet även från statsmakternas sida, och därför tycker jag att riksdagen bör avvisa detta förslag såsom tämligen onödigt och alldeles orimligt kostnadskrävande.

Här föreligger ett klart avslagsyrkande, och jag skulle vilja säga till dem som visserligen vill ha en folkomröstning men inte vill vara med om att betala kostnaderna: Om ni röstar för avslagsyrkandet så slipper ni kostnaderna, då blir det inga kostnader alls. Men sätter vi i gång denna apparat måste i alla fall någon betala kostnaderna, vem det sedan än blir, det kan vi inte undvika. Vi får komma ihåg att det ändå är en ganska stor apparat att sätta i gång denna folkomröstning i hela vårt land.

Det är inte utan att jag också befarar att denna folkomröstning kommer att ställa hela folkomröstningsinstitutet i en ganska underlig dager. Jag har åtminstone tänkt mig att folkomröstning skulle företas i stora, för landet och folket viktiga frågor och undantagsvis i ytterligt viktiga fall. Skall man börja folkomrösta i sådana här frågor och i snart sagt vilken fråga som helst där man kanske inte kan uppnå enighet på annat sätt, då fruktar jag att vi får en procedur som gör att det svenska folket nog rätt snart kommer att tröttna på folkomröstning.

För egen del kan jag inte komma ifrån att såsom denna omröstning är upplagd med tre olika ståndpunkter blir den närmast löjlig. Den verkar på något sätt som en komedi, och om man

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan
vill göra denna komedi fulländad skall man också ge en miljon åt den tredje ståndpunkten, åt dem som vill gå mitt i vägen, alltså åt Laura i trafiken. Då blir det fullkomlig komedi.

Jag har inte med bästa vilja kunnat finna något skäl för att man nu skall gå till folkomröstning i denna fråga. Låt regeringen ompröva frågan. Vill den inte själv ta ställning eller ta ett initiativ så har riksdagen möjlighet att göra det, och då kan vi vänta tills så sker.

Jag ber, herr talman, att få instämma i herr Hesselboms yrkande.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Många har redan yttrat sig i denna fråga, men ingen talare har ännu yrkat bifall till utskottets förslag, och mitt ärende är nu att framställa ett sådant yrkande. Samtidigt vill jag göra några få reflexioner.

Herr Englund gjorde en liten anmärkning emot kommittén för att vi inte tagit upp en vetenskaplig teori som han hade funnit i Tyskland, att människorna skulle ha benägenhet för vänstervridning — jag tror det var så. Ja, herr Englund får ursäkta att vi inte har sysslat med det i kommittén. Jag har tidigare som motivering för vänstertrafiken hört sägas att den skulle vara nedärvd från vårt vildestadium. Då vi gick på obanade stigar här i vårt fädernesland och hade en stenynxa i högra handen som försvarsvapen, var det lämpligt att vi höll oss till vänster på stigen så att vi med fördel kunde bruka högra handen om vi blev anfallna av en mötande. Jag tycker att den teorien är mera naturlig än den där som herr Englund kom med, men vi har ju inte sysslat med detta heller i kommittén.

I övrigt må jag säga att jag inte har varit någon förespråkare för att det skulle bli folkomröstning i denna fråga. I kommittén tog vi ingen ståndpunkt till den saken. Det ingick inte heller i direktiven att vi skulle göra det. Två ledamöter, herrar Björnberg och Christenson i Malmö, förklarade i en reservation att

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan

de i princip hade ingenting emot att det skulle bli folkomröstning, och herr Nilsson i Göteborg skrev i sin reservation att om finansieringen skulle ske på något annat sätt än så som kommitténs majoritet föreslagit ville han att det skulle hänskjutas till folkomröstning. Jag skulle kunna hysa vissa sympatier för den ståndpunkt som har intagits i en reservation och som innebär, att man skulle avgöra frågan utan folkomröstning, men såvitt jag förstår tillhör det inte praktisk politik just nu. Vill man ha fram frågan, måste man låta den gå till folkomröstning. Jag kan inte hålla med herr Karl Andersson, som har lagt ned så mycket arbete på att bevisa att denna fråga inte alls skulle vara lämpad för folkomröstning. Jag vet, att vissa motororganisationer också har drivit den satsen. Men det är väl att gå alltför långt. Alla människor här i landet — vare sig de har bil eller färdas på cykel eller går till fots — är trafikanter, och då kan de väl också ha rättighet att hysa en mening om huruvida vi skall ha höger- eller vänstertrafik.

Herr Björnberg var i någon mån inne på finansieringen och gav statsutskottet en blomma för att det hade strukit under vad som även antytts i propositionen, att om bilskattemedlen räcker till, behöver vi inte ta ut någon extra skatt. Han menade, att på så sätt har han och hans kamrat i kommittén fått rätt. Nu vill jag faktiskt bestrida, att de fått rätt i denna fråga, ty när herr Björnberg och herr Christenson i Malmö föreslog, att man skulle ta av reserverade bilskattemedel, rörde de sig helt enkelt med luftpengar — det fanns inga reserverade bilskattemedel då. Vad som fanns var medel som ännu inte hunnit utbetalas, men som var disponerade. Sedan dess har det varit nödvändigt att minska investeringarna. Mest på grund av brist på arbetskraft har inte vägbyggandet kunnat forceras som man hade tänkt sig, och därför har det blivit överflöd på automobilskattemedel. Men kanske allra viktigast är att den extra registreringsavgiften har införts, och den kommer ju att stärka bilskattefonden högst betydligt.

Det har sagts, att denna avgift skall reserveras för framtida behov inom vägväsendet. Jag har för min del tillåtit mig att i början av riksdagen motionera om att riksdagen skulle göra ett uttalande, att medlen finge användas till att bestrida kostnaderna för införande av högertrafik. Nu kan jag anse att motionen genom statsutskottets utlåtande har bifallits i efterhand.

Slutligen har vi frågan om upplysningsanslaget. Jag menar nog, att om man skall ha garanti för en någorlunda objektiv upplysningsverksamhet i denna fråga, måste man väl ställa pengar till förfogande för båda riktningarna. Flerparten av de större tidningarna har i förväg tagit ståndpunkt för högertrafiken. Jag är för all del inte ledsen för det, eftersom jag själv i kommittén har tillstyrkt högertrafiken, men jag vill inte att svenska folket skall bli utsatt för en ensidig propaganda. Skulle det i verkligheten förhålla sig så att en stor majoritet inom folket inte alls vill vara med om högertrafiken, då får vi väl skrinlägga frågan för tjugo år framåt. I och med att förbindelserna med våra grannländer och med kontinenten utökas i nuvarande takt kommer vi naturligtvis till sist ändå fram till högertrafik.

Om det nu ligger så till — vilket jag tror — att högertrafikens förespråkare har de största resurserna till sitt förfogande, anser jag att man måste se till, att också vänstersidan får resurser till upplysningsverksamhet.

Herr Lundström sade här, att folkpartiet visserligen har de flesta dagstidningarna, men att socialdemokraterna och t. o. m. bondeförbundet är välförsedda med facktidningar. Det är säkert ett misstag vad bondeförbundet beträffar. Om nu Jordbrukarnas föreningsblad och RLF-bladet en och annan gång avlivar en saklig groda i de stora folkpartitidningarna, innebär det inte att de på något sätt stöder bondeförbundet eller går dess ärenden.

Herr talman! Här har förut talats så mycket, att jag nöjer mig med detta. Jag slutar med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag hade inte tänka att blanda mig i denna debatt, men jag kände mig uppkallad av kommunikationsministerns anförande.

Jag har frågat mig om staten verkligen har så gott om pengar att vi kan slösa med dem på det sätt som beviljandet av detta anslag innebär. Liksom en del reservanter har jag ingenting att erinra emot anslaget för den objektiva broschyren, som skulle lägga fram problemställningen och servera båda sidornas argument och som genom statens försorg skulle tillhandahållas alla röstande, men jag kan inte tillstyrka de två miljonerna som begärs för propaganda genom enskildas försorg.

Man talar om att vänstersidan bör beredas samma möjligheter som högersidan, som anses ha goda propagandamöjligheter genom motororganisationer och press. Men vad finns det för organisationer på vänstersidan, som man särskilt skulle understödja? Är det inte utomordentligt krystat att tänka sig att det skulle bildas speciella sammanslutningar, som skulle vända sig till staten och begära ekonomisk hjälp för att driva propaganda? Det blir måhända endast professionella reklammakare som här kan ha någonting att hämta? Man har talat om att det ämne det här gäller skulle lämpa sig för en folkomröstning på grund av sin lättillgängliga beskaffenhet — frågan är klar till sin innebörd, eller skulle i varje fall bli det genom den broschyr man skulle sätta i händerna på folk. Men samtidigt vill man nu göra det så krångligt, att man för att skipa rättvisa skulle behöva ställa rikliga anslag till förfogande, i lika mån för båda sidor.

Detta har förefallit mig besynnerligt, och jag har undrat om man verkligen hade att söka orsaken till detta förslag i en övertygad uppfattning om behovet i detta speciella fall av en så omfattande propagandaapparat.

Nu har emellertid kommunikationsministern befriat mig från varje ovisshet på den punkten. Han motiverade inte detta anslag med behovet för detta spe-

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågans ciella ändamål och för den fråga som här är före, utan han talade om framtida folkomröstningar i politiska frågor på yrkande av en minoritet. I sådana fall, menade han, var det uppenbart att man behövde räkna med att det skulle ställas statsmedel till förfogande för att åstadkomma rättvisa. Han motiverade detta genom ett understrykande av att den nuvarande minoriteten — jag antar att han utgår ifrån att den för all framtid kommer att befinna sig i minoritet — är så väl tillgodosedd med pengar när det gäller att bedriva propaganda, att det skulle komma att innebära en snedbelastning för den händelse inte majoriteten finge statsmedel till förfogande, för att avbalansera minoriteten.

Jag måste säga, att här öppnar sig utomordentligt allvarliga perspektiv. Här sitter nu socialdemokratien med anspråk på monopol på regeringsmakten i detta land sedan decennier tillbaka, och man frågar sig: Hur har detta varit möjligt om den befunnit sig i ett markerat underläge när det gällt att driva propaganda? Jag frågar mig ytterligare: Vad är det i detta hänseende för skillnad på en folkomröstning i en politisk fråga, och ett vanligt allmänt politiskt val? Vad är det för annat som sker när vi har val här i landet, än att alla partier efter råd och lägenhet kostar på sig den propaganda som krävs för ändamålet? Jag kan inte se att det är någon principiell skillnad emellan att med statsmedel understödja en politisk kampanj, framkomsten på grund av begäran om folkomröstning, och att med statsmedel understödja kampanjen i ett vanligt val. Det ligger precis i samma linje. Och detta är, mina damer och herrar, ett utomordentligt allvarligt perspektiv att ställa oss inför. Det skulle ju innebära att man började fingra på de ömtåliga demokratiska spelreglerna.

Det är denna motivering, som jag framför allt tyckte mig få fram av kommunikationsministerns anförande. Man har när det gäller detta ärende, där vi är fullkomligt på det klara med att inga politiska motsättningar föreligger, inte velat släppa fram det till folkomröstning

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan

utan att koppla ihop det med ett flermiljonsanslag — uppenbarligen för att därmed få ett prejudikat att åberopa, när vi kommer över till de politiskt kontroversiella frågorna. Detta var mer eller mindre innebörden i kommunikationsministerns yttrande, och det har jag inte kunnat lämna oemotsagt.

Herr talman! Jag ber att få instämma i den reservation som är avgiven av fröken Andersson m. fl.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill absolut bestrida att jag inte motiverade de 2 miljoner, som vi nu diskuterar, i första hand med behovet av upplysning i den fråga som det i dag gäller. Jag har sagt att vi här har ett klart fall. Om vi beslutar en folkomröstning, vet vi att den ena sidan besitter väldiga propagandaresurser. Organisationer står bakom den och nästan hela den svenska pressen — det kan jag säga, som sett alla ledare som skrivits om denna sak — medan beträffande vänstersidan t. o. m. högerledaren här i kammaren måste fråga var den finns. Högersidan är alltså utrustad med betydande propagandaresurser, medan inte en enda organisation trätt i bräsch för vänstersidan, som man dock t. o. m. mistänker har en majoritet inom folket bakom sig.

Då säger jag, att om det skall bli en upplysning före denna folkomröstning, där man med olika propaganda- och upplysningsmetoder skall försöka få frågan belyst från olika sidor, så finns det bara ett sätt, nämligen att det allmänna ställer medel till de båda sidornas förfogande för propaganda under kontroll. För att ge riksdagen möjlighet att bevaka att dessa pengar blir riktigt använda, så att de inte går till professionella reklammän, som herr Ewerlöf uttryckte det, har jag föreslagit en parlamentarisk kommitté på tio personer, som skall utses av talmanskonferensen.

Sedan jag sagt detta har jag vidare tagit upp en diskussion om vad som står i högerens och folkpartiets motioner, vilket flera talare ifrån oppositionen ock-

så varit inne på. Jag har sagt att utöver denna motivering för pengar till propaganda i dagens fråga har vi ytterligare en motivering. Den framfördes redan förra året i en proposition. Från riksdagens sida argumenterade man inte emot när justitieministern anmälde att han räknade med att varje folkomröstning skulle föregås av propaganda, bekostad av statsmedel på 3 å 5 miljoner kronor. Men jag vill inte påstå att riksdagen har accepterat det — justitieministern hade nämligen vid det tillfället utlovat en utredning om den upplysningsverksamhet som skall föregå en folkomröstning. Denna utredning är nu tillsatt och i arbete.

Vi kommer därefter in på frågan om våra propagandaresurser. Frågan har ingenting att göra med vem som är i majoritet i riksdagen i dag om vem som är i minoritet utan det gäller den allmänna demokratiska principen att staten när den ålägger medborgarna att yttra sig om en fråga skall se till att medborgarna blir ordentligt informerade och upplysta. Här kan inte begås någon orättvisa, eftersom båda parter självfallet får del av anslagen. Varför skall man tro — det har ju sagts förut att så inte behöver bli fallet — att i varje folkomröstning den nuvarande oppositionen alltid skall stå mot den nuvarande majoriteten? Det finns så många kombinationer. Det är principen, som det gäller att slå fast, och principen är den, att man vid varje folkomröstning skall ställa ett upplysningsanslag till förfogande.

Den behöver vi ju inte ta ställning till i dag, men det är klart att det vore meningslöst att inte ta upp detta problem till diskussion nu, när vi har framför oss den första folkomröstningen sedan 1922 och förmodligen den sista enligt den gamla lagen. Vi väntar ju alla att vi efter nästa års val skall stadfästa det nya folkomröstningsinstitut, som riksdagen — så långt jag förstår enhälligt — accepterade i fjol. Vi kommer alltså i fortsättningen att få täta folkomröstningar, och jag kan försäkra herr Ewerlöf att om dessa skall bli politiska, d. v. s. att oppositionen skall utnyttja

den möjlighet den har enligt de nya reglerna att kasta ut viktiga politiska frågor till folkomröstning, måste vi, som har varit mindre entusiastiska för att få detta folkomröstningsinstitut än vad oppositionen har varit, säga oss, att förutsättningen för att det skall bli allmän nationell samling kring denna nya demokratiska arbetsform är att vi kan bli eniga om att det inte får inträffa, att den ena sidans överlägsna propagandaresurser gång efter annan skall få fälla utslaget.

Det finns, för att uttrycka det på ett annat sätt, farhågor inom den nuvarande majoriteten för att det inte är någon tillfällighet att oppositionen är så ivrig anhängare av folkomröstning. Den opposition som vet med sig att den har de överlägsna propagandaresurserna bakom sig kan — och det var där jag ville att oppositionen skulle räcka ut handen — skingra alla sådana farhågor genom att acceptera tanken, att staten varje gång skall ställa medel till förfogande så att ingen behöver känna sig liksom i förväg slagen därför att den inte har finansiella resurser att gå ut till folkomröstning efter folkomröstning. Det räcker för de majoritetspartier, som nu finns, att skaffa pengar för den upplysningsverksamhet, som krävs vartannat år vid valen och som staten naturligtvis inte skall bekosta. Den nuvarande oppositionen har, det vet jag av erfarenhet, en helt annan och fördelaktigare ställning i det fallet än de nuvarande majoritetspartierna.

Jag tycker att det är lika bra att resonera rakt på sak i denna fråga. De farhågor som har hysts inom majoritetspartierna för folkomröstningarna, vilket medfört att dessa partier kanske verkat negativa under de senaste åren, och den misstanken, att oppositionen vill driva fram folkomröstningar därför att den känner sin överlägsenhet i propagandaresurserna, kan vi skingra om vi nu räcker varandra handen. Jag är övertygad om att det skall bli mycket lättare att acceptera denna nya princip inom vår demokrati för att komma fram till beslut, om vi här kan komma över-

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan
ens om statens skyldighet att se till att medborgarna under alla omständigheter blir *allsidigt* informerade.

Herr HERLITZ (h):

Tillåt mig bara, herr talman, att till sist innan klubban faller få konstatera, att vi från kommunikationsministern fått höra tre olika resonemang. För det första har han åberopat särskilda omständigheter i det här föreliggande fallet. För det andra har han åberopat allmänna demokratiska principer, som alldeles oberoende av ett konkret politiskt läge skulle föranleda ett statligt ekonomiskt stöd åt de kämpande sidorna. Jag står mycket främmande för dessa allmänna demokratiska principer, som såvitt jag känner till — men jag är ingen specialist på detta område — inte har tillämpats i andra länder. Jag vet väl att man sörjer för information, det är en sak, men här är det frågan om någonting helt annat, nämligen att stödja en propaganda för viss mening. Dessa allmänna demokratiska principer, som kommunikationsministern utvecklade, förefaller mig, som sagt, något tunna och något osäkra.

Men låt mig fastslå, att det var med en helt annan konkretion och med en helt annan åskådlighet vi fick framlagd för oss den tankegång, som för kommunikationsministern alldeles tydligt är den avgörande, nämligen att vi har en bestämmd politisk situation här i landet och att vi har ett socialdemokratiskt majoritetsparti, som har sett med mindre entusiasm — sade kommunikationsministern, och det ligger ingen överdrift i att uttrycka det på det viset — på ett folkomröstningsinstitut och dess vidgade användning. Låt oss alla säga som det är, att socialdemokraterna är en grupp, som verkligen har hyst farhågor för detta instituts genomförande. Det har visat sig i alla våra diskussioner om saken, att man på socialdemokratiskt håll hyst rädsla för att utsätta sig för folkomröstning.

Det är alltså detta som man nu utgår från såsom utslagsgivande. Det man är rädd för är sålunda — vi har fått det

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan

klarlagt nu — det förhållandet, att det antages att de som kommer här och bråkar genom att begära folkomröstningar är sådana, som har mäktiga krafter och mäktiga ekonomiska resurser till sitt förfogande.

Det hela går sålunda ut på att den rådande majoriteten skall med statsmedel få tillräckliga resurser att bekämpa den med obehöriga medel verkande oppositionen. Jag tycker att det är av rätt stort principiellt intresse, att detta blir fastslaget i denna debatt.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag är förvånad över min vän herr Herlitz' inlägg, eftersom det var åtskilligt som han inte fångat upp eller i varje fall förde åt sidan i debatten.

När jag här berörde dels det konkreta fallet — vilket jag måste göra, eftersom det är två miljoner kronor, som begärs för denna folkomröstning — och dels principerna, så skedde det därför att oppositionen yrkat avslag på de två miljonerna, då den är rädd för principen — den är rädd, såsom det står i motionerna, för att även vid omröstningar i politiskt kontroversiella frågor statsmedel skall kunna användas som stöd åt politisk propaganda.

Herr Herlitz vet mycket väl att vid folkomröstningar i utlandet, exempelvis i Amerika och Schweiz, lägger man ned ganska stora kostnader från det allmännas sida på upplysning, information och propaganda. Propaganda och information är det ganska svårt att skilja på. Om vi anslår två miljoner kronor, som en vänster- och en högersida får använda för att informera, upplysa och propagera i en icke politisk skiljefråga, så är det ju inte fråga om någon politisk propaganda. Och vem har sagt att varje fråga, som kan bli föremål för folkomröstning, skall vara sådan, att partierna marscherar upp enligt den tågordning, som vi nu har, och anmäler behov av pengar för att bekämpa varandra? I alla fall har de, som ivrigast kämpat för folk-

omröstningsinstitutet, hela tiden sagt, att så behöver det inte bli. Jag misstänker att herr Herlitz' kollega, herr Håstad, som jag vet just nu yttrar sig i medkammaren, säger någonting liknande, eftersom han har gjort det tidigare.

Beträffande rädslan så är det inte här fråga om rädsla hos oss utan rädsla hos oppositionen för att det blir möjligt för alla riktningar, politiska eller inte, att sprida upplysning i en fråga, som de kan vara intresserade av i en folkomröstning. Vi är, som sagt, inte rädda för oppositionen. Trots överlägsenhet i propagandaresurser, är den i alla fall fortfarande opposition. Det beror här på helt andra ting. Men en sådan propagandaöverlägsenhet, som jag här talat om, kan i detaljfrågor mycket väl få en sådan betydelse, att den fäller utslaget. Det kan inte jag anse vara ur demokratisk synpunkt rimligt eller riktigt.

Herr BJÖRNBERG (h):

Herr talman! Jag skall bara säga några få ord!

Herr Näsgård ville inte unna herr Christenson och mig glädjen att se vår linje beträffande finansieringen i stort sett accepterad av utskottet. Han bestred, att det fanns några pengar tillgängliga i bilskattemedlens specialbudget vid den tid, då vårt betänkande avgavs. Pengarna skulle ha kommit senare, och vi rörde oss med »luftpengar» — det uttrycket använde han faktiskt.

Det vore lockande, att här läsa upp ur reservationen vår utredning på den punkten, men det är ett ganska omfattande aktstycke och jag skall inte vid denna sena timme trötta kammaren med det. Låt mig bara säga, att de siffror, som vi då framlade beträffande förefintligheten av sådana överskottsmedel, ingalunda har bestridits i den diskussion som sedermera förekommit i pressen i detta ärende. De kalkyler beträffande framtiden som vi gjorde upp har bekräftats — och bekräftats i överkant — av utvecklingen.

Herr BERGVALL (fp):

Herr talman! Jag måste erkänna att jag blev ytterligt överraskad av kommunikationsministerns anförande här. Om kommunikationsministern hade inskränkt sig till den här föreliggande frågan, hade jag visserligen inte kunnat ansluta mig till hans mening att detta stora anslag behövs, men jag skulle ha kunnat medgiva att skäl i detta speciella sammanhang anförts, som i och för sig inte gjorde den intagna ståndpunkten orimlig. Men när kommunikationsministern drar ut resonemanget på det sättet, att anledningen till att socialdemokratien — han talade närmast för dess räkning — ställt sig tveksam till folkomröstning när det skulle komma att gälla politiska frågor närmast är den propagandamässiga underlägsenheten hos socialdemokratien, måste jag sannerligen säga, att jag hittills inte har sett någon sådan underlägsenhet i vare sig ekonomiska eller andra sammanhang. Snarare har jag sett en viss överlägsenhet i ekonomiska sammanhang. Om man kommer till en folkomröstning i politiska frågor — jag talar närmast om sådana, ehuru jag är villig att tro att flertalet av de frågor som blir föremål för folkomröstning inte kommer att vara politiskt kontroversiella — har socialdemokratien i själva verket tillgång till ett agitationsmaterial som är kolossalt stort. Kommunikationsministern talade om dagspressen men berörde inte den väldiga fackpressen, som man inte får underskatta och som till stora delar står till socialdemokratiens disposition.

Jag är rädd för den åskådning som kommunikationsministern gjorde sig till tolk för, ty jag tycker inte att steget är så långt härifrån till uppfattningen att även propagandan vid allmänna val skall finansieras av statsmedel. Det är principiellt inte någon skillnad mellan dessa båda fall. Det är ett skrämmande argument.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Bara en kort replik till herr Bergvall!

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan

Jag förstår, att herr Bergvall inte tycker sådana bekymmer som andra har anledning att göra i denna fråga, eftersom herr Bergvall vet, att hans parti tillsammans med högern företräder tre fjärdedelar av dagspressen och praktiskt taget hela den veckopress som vi har i landet. Dessutom vet vi av erfarenhet, att svenska företagare inte är o villiga att satsa pengar på den propaganda, som högern och folkpartiet bedriver. Det får ju ändå lov att vara någon måtta på oskulden.

Detta är ett svårt problem. Jag har ifrågasatt, om inte oppositionen kunde hjälpa oss att komma ur svårigheterna, som vi nu står i, genom att acceptera tanken att låta staten bekosta en viss del av den upplysningsverksamhet, som skall föregå varje folkomröstning. Oppositionen måste räkna med att den uppfattning i detta avseende beträffande folkomröstningen, som jag företräder och som delas av de flesta inom mitt parti och även inom bondeförbundet, kommer vi att ha även i framtiden, då folkomröstningarna kanske kommer tätare, eftersom det blir möjligt för en tredjedel av kammarens ledamöter att kasta ut viktiga frågor till folkomröstning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Hesselbom*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande del av den av herr *Näsström* och honom vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Lundström*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, att den del av utskottets yttrande, som avsåge frågan om röstning med blank sedel, d. v. s. det stycke, som på sidan 10 i det tryckta utlåtandet började med orden »I likhet» och på sidan 11 slutade med »departe-

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan
mentschefens förslag», erhöle den lydelse, som föreslagits i fröken Anderssons m. fl. vid utlåtandet anförda reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hesselbom* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Hesselboms* yrkande.

Herr *Lundström* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 131 punkten I antager bifall till herr *Hesselboms* yrkande i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition antagits bifall till herr *Lundströms* yrkande i frågan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 39.

Därjämte hade 17 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 131 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar *Näsström* och *Hesselbom* avgivna reservationen i denna del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de beträffande punkten II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av fröken *Andersson* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 131 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken *Andersson* m. fl. avgivna reservationen i denna del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början

omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;
Nej — 38.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de angående punkten III framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av fröken *Andersson* m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 131 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken *Andersson* m. fl. avgivna reservationen i denna del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu vote-

Ang. folkomröstning i högertrafikfrågan ring medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;
Nej — 38.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten IV hemställt.

Föredrogs änyo andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om folkomröstning angående högertrafik, dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammaren lade utskottets anmälan till handlingarna och biföll vad utskottet i utlåtandet hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Herr TALMANNEN yttrade: Efter samråd med andra kammarens talman får jag angående det fortsatta riksdagsarbetet meddela följande.

Bordläggningsplena kommer att hållas i morgon lördag klockan 11.00 samt måndag klockan 16.00. Från och med tisdagen den 24 maj hålles arbetsplenium så ofta som kräves för att återstående ärenden skall medhinnas före pingsthelgen. Det är icke avsett att kvällsplenum skall hållas onsdagen den 25 maj.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa frågor rörande försöksverksamheten med nio-årig enhetsskola m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 286, i anledning av väckta motioner om anslag till S:t Lukasstiftelsen;

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1955/56;

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införande av ett andra program i den svenska rundradion samt anslagsbehovet för rundradioanläggningar under budgetåret 1955/56 m. m.;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avgångsåldern för befattningshavare underkastade SPA-reglementet m. m.; och

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till vissa beställningshavare i reserven m. fl. för minskning i avlöningsförmåner till följd av beslut vid 1940 års lagtima riksdag.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 19 och 20 kap. föräldrabalken, m. m.; och

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 maj 1952 (nr 317) om tillfällig ökning av regeringsrådets antal.

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 299, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelser från Nordiska rådets svenska delegation.

Anmäldes en av herr *Ewerlöf* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom m. fl. undertecknad motion, nr 545, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skiljedom i viss arbetstvist.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1955/56 till Lunds universitet: Avlöningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1955/56 till ökad utbildning av läkare jämte i ämnet väckta motioner;

nr 137, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i bestämmelserna om statlig studiehjälp åt elever vid folkhögskolor;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av yrkesutbildningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vanförestalterna och Eugeniahemmet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1955/56 till Justitiedepartementet: Avlöningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1955/56 till regeringsrätten;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1955/56 till fängvården m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att återbetala för mycket utbetalade lönebelopp;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilda ekonomiska förmåner åt övertalig personal vid Stockholms tygstation m. m.; och

nr 145, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående inrättande av en postanstalt i riksdagshuset;

nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande inrättande av vissa nya tjänster samt rörande höjd lönegradsplacering för vissa andra tjänster i banken, m. m.; och

nr 28, angående regleringen för budgetåret 1955/56 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

första lagutskottets memorial nr 36, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden;

andra lagutskottets memorial nr 33, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden; samt

tredje lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränk-

ning i rätten att förvärva jordbruksfastighet m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 22.26.

In fidem
Per Bergsten

Lördagen den 21 maj

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.; och

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 2 juni 1950 (nr 262) angående omreglering av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 293, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående omreglering av vissa ersättningar av statsmedel i anledning av olycksfall i arbete m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående

de ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.; samt

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1955/56 till Bidrag till sjukkassor m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 135—144 och memorial nr 145, bankoutskottets utlåtanden nr 26—28, första lagutskottets memorial nr 36, andra lagutskottets memorial nr 33 samt tredje lagutskottets utlåtande nr 24.

Anmälades och bordlades
statsutskottets utlåtanden:

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett sjöfartsverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1955/56 till kommerskollegium jämte i ämnet väckt motion;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökad examination av tandläkare m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tillfällig korttidsutbildning av präster jämte i ämnet väckta motioner;

nr 152, i anledning av väckta motioner angående ombyggnad av järnvägen Gullberna—Torsås—Bergkvara till normalspår;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m. jämte i ärendet väckta motioner;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens inlösen av Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds aktier i Luossavaara—Kiiruna-vaara aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lönegrads-placering för viss vård- och ekonomipersonal m. m.;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1955/56 till Allmänna barnbidrag jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 26, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt till expropriation av mark för stärkande av ofullständiga jordbruk; samt

nr 27, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 28, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stuteristatens organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 29, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förvärv av aktierna i Törefors aktiebolag m. m. jämte i ämnet väckta motioner m. m.; samt

nr 30, angående uppskov med behandling av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.03.

In fidem
Per Bergsten